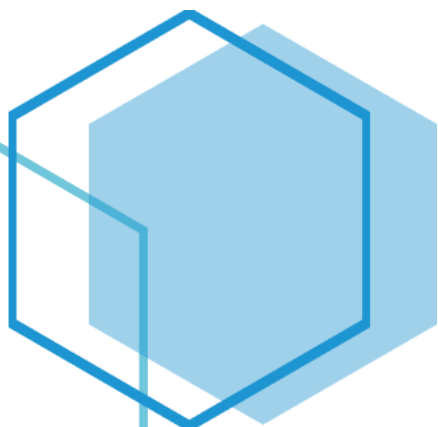

**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA I GMINY**

Nowogród
BOBRZAŃSKI

NA LATA 2022-2027

Opracowanie:

Urząd Miejski w Nowogrodzie Bobrzańskim

we współpracy z Wielkopolską Akademią Nauki i Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Spółka komandytowa oraz Krajowym Instytutem Jakości.

Strategię Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 opracowano w oparciu o materiały źródłowe referatów Urzędu Miejskiego oraz gminnych jednostek organizacyjnych.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański zawiera dane według stanu na 31 grudnia 2020 roku, o ile nie zaznaczono inaczej.

Wielkopolska Akademia
Nauki i Rozwoju

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	6
CZĘŚĆ I: STAN I WYZWANIA ROZWOJU MIASTA I GMINY NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI	10
1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej	10
2. Wnioski z diagnozy sytuacji gospodarczej	14
3. Wnioski z diagnozy sytuacji przestrzennej	16
4. Jakość życia w Gminie – wyniki badań ankietowych	19
4.1. Ocena sytuacji Gminy	19
4.2. Pożądane priorytety rozwojowe	21
5. Analiza SWOT z uwzględnieniem elementów partycypacji społecznej	23
CZĘŚĆ II: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU MIASTA I GMINY NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI	28
1. Misja i wizja	28
2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia	29
3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Nowogród Bobrzański oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	48
4. Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.	54
5. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych	61
6. Ramy finansowe i źródła finansowania	63
ZAŁĄCZNIK 1:	65
ZAŁĄCZNIK 2:	113
ZAŁĄCZNIK 3:	118

WPROWADZENIE

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 to podstawowy instrument długofalowego zarządzania Miastem oraz Gminą. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju Gminy w perspektywie do 2027 roku. Pomaga w realizowaniu zadań rozwojowych i dążenia do wyznaczonych celów niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne, czy środki finansowe. Stanowi także formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 jest dokumentem nadrzędnym względem innych dokumentów planistyczno-strategicznym obowiązujących w Gminie, a także spójnym z dokumentami wyższego rzędu – Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego do 2030 roku oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania.

Dokument został opracowany na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań, danych statystycznych oraz analiz, badań i danych zebranych na potrzeby opracowania Strategii. Podstawowym dokumentem prawnym wykorzystywanym podczas przygotowania Strategii była Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Ważnym elementem w pracach nad Strategią była partycypacja społeczna, czyli włączenie mieszkańców w procesach prac nad strategią. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnionych przez mieszkańców.

Ważnym źródłem informacji byli członkowie Zespołu Strategicznego, w skład którego wchodziłi reprezentanci władz, jednostek organizacyjnych i społeczności lokalnej:

- **Mirosław Walencik**- Zastępca Burmistrza Nowogrodu Bobrzańskiego- Przewodniczący Zespołu,
- **Anna Zapotoczna** - Członek Zespołu,
- **Andżelika Surman** - Członek Zespołu,
- **Anna Anacka** - Członek Zespołu,
- **Edyta Liberda** - Droszczak - Członek Zespołu,
- **Małgorzata Juszcak** - Członek Zespołu,
- **Henryk Majdański** - Członek Zarządu, Zastępca Przewodniczącego Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego,
- **Krystyna Puzio** - Członek Zespołu, Dyrektor SP 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim,
- **Małgorzata Ziemianin** - Członek Zespołu, Dyrektor SP 2 w Nowogrodzie Bobrzańskim,
- **Monika Kogut** - Członek Zespołu, Dyrektor SP w Niwiskach,
- **Roman Mączkowski** - Członek Zespołu, Prezes Stowarzyszenia „Fiber”

Do powstania Strategii przyczynili się również uczestnicy warsztatów - diagnostycznego oraz strategicznego:

- **Dorota Trojnar – Biała,**
- **Marzena Grzelka,**
- **Aneta Milewska,**
- **Renata Diaków,**
- **Agnieszka Olejniczak,**
- **Bożena Kapusta,**
- **Alicja Starek,**
- **Aleksandra Surowiec,**
- **Bogdan Łoziński,**
- **Katarzyna Busz,**
- **Dorota Fornalczyk,**
- **Ryszard Napierała,**
- **Monika Stasilonis – Bedorf,**
- **Anna Zielińska,**
- **Monika Zgobik,**
- **Dagmara Mika.**

Dodatkowo Zespół Strategiczny wspierali eksperci z Wielkopolskiej Akademii Nauki i Rozwoju z Poznania:

- **Irma Kuznetsova** – Dyrektor Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- **Iwona Nowacka** – Zastępca Dyrektora Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- **Maja Czyż** – Młodsza specjalistka ds. strategii i rozwoju lokalnego,
- **Małgorzata Damińska** – Asystent Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego.

Pracę nad Strategią rozpoczęto w październiku 2021 roku, kiedy to Rada Miejska Nowogrodu Bobrzańskiego przyjęła uchwałę nr XLIV/406/2021 z dnia 29 października 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022 - 2027 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, którą pogłębiono podczas spotkania z kierownictwem i pracownikami Urzędu oraz badaniami ankietowymi wśród mieszkańców. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe. Następnie przeprowadzono warsztaty z Zespołem Strategicznym, podczas których opracowano analizę SWOT, misję i wizję rozwoju Gminy, a także cele strategiczne, operacyjne oraz działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie podstawowych celów. Warsztaty przeprowadzone zostały metodą *design thinking* polegającą na spojrzeniu na problem z wielu perspektyw oraz wyjściu poza utarte schematy i wypracowaniu niestandardowych rozwiązań. Powyższe zagadnienia skonsultowano z Zespołem i w styczniu 2022 roku przygotowano projekt Strategii.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 została przygotowana zgodnie z art. 10e ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834.) z uwzględnieniem wniosków z przeprowadzenia badań ankietowych i warsztatów strategicznych. Następnie dokument poddano konsultacjom społecznym i przedłożono Zarządowi Województwa Lubuskiego w celu wydania opinii, dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju.

Powyższe działania miały na celu ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii. Dokument został sporządzony z uwzględnieniem zapisów ustawy z 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

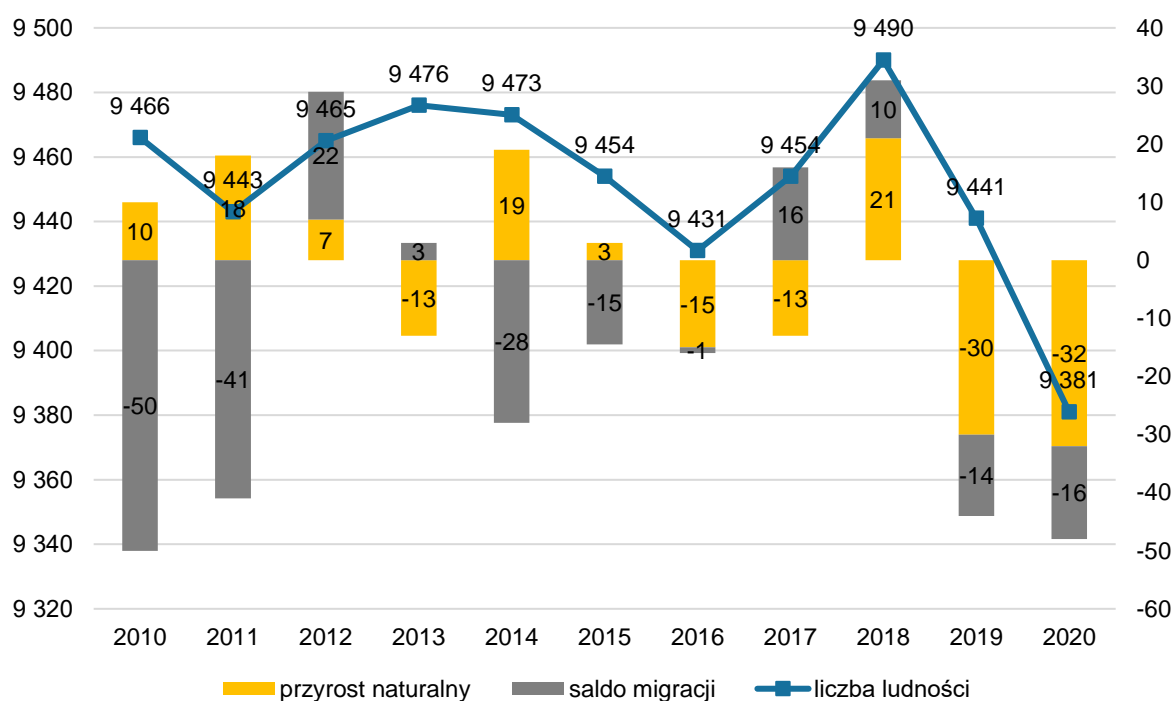
POSZCZEGÓLNE ETAPY PROCESU PRAC NA STRATEGIĄ

CZĘŚĆ I: STAN I WYZWANIA ROZWOJU MIASTA I GMINY NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI

1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej

Według danych GUS w 2020 roku Gminę Nowogród Bobrzański zamieszkiwało 9 381 osób, co stanowiło 12% mieszkańców powiatu zielonogórskiego. Analizując zmiany w liczbie ludności na przestrzeni lat 2010-2020 zauważa się wahania, jednak od 2018 roku nastąpił bardzo duży spadek, co oznacza, że Gmina się wyludnia. Składają się na to dwa główne czynniki: saldo migracji oraz przyrost naturalny. W badanym dziesięcioleciu przyjmowały różne wartości – zarówno dodatnie jak i ujemne. Można więc stwierdzić, iż Gmina ma szansę na to, by odwrócić trendy spadkowe, tym bardziej, że w przeszłości miało to miejsce. W 2020 roku ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji było charakterystyczne dla całego województwa lubuskiego. Sytuacja w Gminie wywołana jest przede wszystkim odpływem młodych ludzi, którzy opuszczają Gminę w poszukiwaniu pracy.

Ryc. 1. Zmiany liczby ludności w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura liczby ludności w Gminie Nowogród Bobrzański nie ulega znacznym zmianom. Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym – średnio 62% ogólnej liczby ludności. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią podobny odsetek w liczbie mieszkańców, który wynosi średnio 19%. Liczba ludności maleje systematycznie w każdej grupie, co ma związek z ujemnym przyrostem naturalnym oraz odpływem ludności z Gminy. W 2020 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 5 781 osób o 276 osób mniej w stosunku do 2016 r.

Zwraca się uwagę również na fakt, że od 2017 roku liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przewyższa liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym.

W strukturze demograficznej najważniejszą rolę odgrywają osoby w wieku kreatywnym, tj. w wieku od 25 do 34 lat. Ta grupa przyczynia się do wzrostu poziomu gospodarczego danego obszaru. Udział osób w wieku kreatywnym w ogólnej liczbie ludności Gminy Nowogród Bobrzański wynosi 14,72% . Pod tym względem Gmina przewyższa wartości dla województwa i powiatu.

Odzwierciedleniem dynamiki starzenia się społeczeństwa jest wskaźnik senioralnego obciążenia demograficznego, który w Gminie Nowogród Bobrzański w 2020 roku wyniósł 25,10%, tym samym osiągając niższą wartość niż województwo (27,40%), jednak wyższą niż powiat (24,90%). To bardzo niekorzystna tendencja, której wynikiem jest 129% dynamiki wskaźnika.

Prognoza demograficzna opracowana przez Główny Urząd Statystyczny zakłada, że w ciągu czternastu lat (2016-2030), w Gminie Nowogród Bobrzański:

- udział osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem spadnie 18,0% do 16,6%,
- udział osób w wieku produkcyjnym w stosunku do ludności ogółem obniży się z 64,2% do 58,4%
- udział osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem zwiększy się z 17,8% do 24,8%.

W najbliższych latach widoczne będą skutki starzenia się społeczeństwa oraz spadku ludności, przejawiające się zmianą popytu na usługi publiczne: oświatę i wychowanie, opiekę seniorów, usługi komunalne czy kulturę i sport. Zważywszy na różnicę liczby mieszkańców wymieniających się na rynku pracy (20-24 i 60-64) konieczne jest przewidzenie i uwzględnienie w planach rozwojowych Gminy zmieniającej się podaży potencjałów w zakresie aktywności społecznej, rynku pracy i przedsiębiorczości oraz wpływów z podatków. Osobami stanowiącymi motor dla rozwoju gospodarczego Gminy będą osoby młode. Należy więc podjąć działania ukierunkowane w stronę rozszerzania oferty prac i edukacji. Ogólnokrajowe trendy starzenia się społeczeństwa nakładają ponadto konieczność podjęcia działań na rzecz podniesienia jakości usług społecznych i aktywizacji seniorów.

Na ocenę poziomu jakości życia na terenie Gminy ma wpływ dostępność i jakość usług dla mieszkańców. Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański nie funkcjonuje żaden żłobek, działają dwa kluby dziecięce – publiczny Klub Dziecięcy w Nowogrodzie Bobrzańskim oraz niepubliczny „Klub Małych Einsteinów Anna Karpiuk”. W obu placówkach w 2020 roku zajęte były wszystkie miejsca, co świadczy o potrzebie rozwijania na terenie Gminy opieki dla dzieci do lat 3.

Starszym dzieciom opiekę zapewniają: Miejsko Gminne Przedszkole Samorządowe w Nowogrodzie Bobrzańskim, 2 oddziały przedszkolne działające przy Szkole Podstawowej w Niwiskach oraz niepubliczne przedszkole w Bogaczowie. Łącznie do placówek, w 2020 roku,

uczęszczało 256 dzieci. Zauważa się spadek udziału dzieci objętych edukacją przedszkolną, zachodzi więc potrzeba zwiększenia liczby miejsc w przedszkolach.

System oświatowy w Gminie opiera się na działalności trzech publicznych szkół podstawowych: Szkoły Podstawowej nr 1 im. J. Korczaka w Nowogrodzie Bobrzańskim, Szkoły Podstawowej nr 2 im. H. Brodatego w Nowogrodzie Bobrzańskim, Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Niwiskach oraz Szkoły Niepublicznej Pro Novo w Bogaczowie. Według danych na koniec 2020 roku do SP 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim uczęszczało 270 uczniów, do SP 2 w Nowogrodzie Bobrzańskim 218 uczniów. SP w Niwiskach była najmniejsza i uczyło się w niej 140 dzieci. Stan bazy dydaktycznej w szkołach jest zróżnicowany, jednak zauważa się pewne braki. Najwięcej potrzeb wykazuje SP 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim, która wymaga się modernizacji budynku, instalacji, jak i otoczenia na zewnątrz. Interpretując wyniki uczniów z egzaminów państwowych, stwierdza się, że poziom kształcenia jest na poziomie dobrym. Uczniowie szkół są kształceni przez wykwalifikowaną oraz zaangażowaną kadrę nauczycielską. Istnieje jednak potrzeba rozwinięcia usług psychoterapeutycznych, ponieważ z uwagi na pandemię, coraz większa liczba dzieci zmagają się z problemami natury psychologicznej. Ponadto zachodzi potrzeba zmodernizowania infrastruktury sportowej w placówkach oświatowych.

Możliwości rozwoju systemu oświatowego w Gminie są w dużej mierze zależne od przyznanej subwencji oświatowej. W ciągu ostatnich 5 lat wydatki na oświatę i wychowanie w Gminie wzrosły o ponad 825 tys. zł. W latach 2015-2020 wielkość przyznawanej subwencji nie ulegała znacznym zmianom i wynosiła średnio ok. 5-6 mln zł, co pokrywało zapotrzebowanie na wydatki w tym dziale średnio w 45%.

Zadania z zakresu kultury i sportu są realizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji oraz Miejsko-Gminną Bibliotekę Publiczną. Oba podmioty zlokalizowane są przy ul. Pocztovej 7 w Nowogrodzie Bobrzańskim. MGOKSiR służy społeczności lokalnej, rozwija zainteresowania mieszkańców, organizuje różnego rodzaju imprezy, zajęcia sportowe, kulturalne i rekreacyjne. W ramach działalności obu podmiotów realizowane są: spotkania autorskie, Koncert Noworoczny, Dzień kobiet, Rajd Integracyjny, półkolonie letnie i zimowe dla dzieci, Dożynki, Dzień Dziecka, Mikołajki dla dzieci, Wigilia dla mieszkańców, Święto Niepodległości, Święto Konstytucji 3 Maja, Dzień Nauczyciela, Dzień Pracownika Socjalnego, kino plenerowe, turniej szachowy w Kaczenicach, Powiatowy Konkurs Recytatorski, Noc Świętojańską oraz Spotkanie Zespołów Ludowych oraz unikalny dla rejonu „Bieg Bobra”. Przy omawianych samorządowych jednostkach kultury funkcjonują następujące sekcje: Bobrzanki, Rosa, biegowa, oldboye, taneczna, szachowa, plastyczna, harcerska, strzelecka oraz Klub Seniora. Na terenie Gminy funkcjonuje 10 świetlic wiejskich w: Bogaczowie, Drągowinie, Kaczenicach, Klępinie, Kotowicach, Niwiskach, Pierzwinię, Przybymierzu, Urzutach oraz Wysokiej. Dostrzega się konieczność opracowania oferty kulturalnej w świetlicach, aby w pełni wykorzystać ich potencjał i zapewnić możliwości spędzania wolnego czasu dla mieszkańców.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców czuwa Komenda Miejska Policji zlokalizowana w Zielonej Górze oraz Posterunek Policji w Nowogrodzie Bobrzańskim znajdujący się przy ul. Mikołaja Reja 5. Ponadto działa także licząca dwóch funkcjonariuszy. Zajmują się m.in. czuwaniem nad porządkiem publicznym raz patrolami. Oprócz tego w Gminie funkcjonuje kilka jednostek

Ochotniczych Straży Pożarnych: w Nowogrodzie Bobrzańskim, Niwiskach, Kotowicach, Urzutach, Wysokiej, Drągowinie, Kaczenicach. Jednostki OSP poza działalnością ratowniczą są wysoce zaangażowane w życie kulturalne na terenie Gminy, chętnie współpracując z władzami w zakresie organizowania i wspierania wydarzeń kulturalnych.

Gmina posiada aktywnych mieszkańców oraz jest członkiem stowarzyszeń i związków międzygminnych. Ma to swoje odzwierciedlenie w liczbie fundacji, stowarzyszeń i organizacji na 1 tys. mieszkańców. W 2020 roku na terenie Gminy zarejestrowanych było łącznie 20 organizacji pozarządowych, stowarzyszeń oraz fundacji, co daje 4,58 organizacji na 1 tys. mieszkańców. W ciągu ostatnich 5 lat, wskaźnik ten stale rósł i był wyższy niż w powiecie, a nawet województwie.

Opiekę zdrowotną mieszkańców na terenie Gminy zapewnia kilka niepublicznych placówek tj.: Indywidualna Praktyka Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Jolanta Dobrzyńska, NZOZ Przychodnia Lekarska „MEDICUS” E.Machnicka-Smolińska Spółka, Przychodnia Lekarska „Novomed” s.c. Jacek Szmyr, Rafał Szmyr, Alergicus-Dent Elżbieta Paśnicka Marek Paśnicki NZOZ oraz Zakład Fizjoterapii „Fizjo-Med”. Ich działalność obejmują m.in. badania diagnostyczne i porady lekarskie, szczepienia ochronne, rehabilitację, opiekę środowiskową, pielęgnację niepełnosprawnych czy usługi stomatologiczne. Ponadto w Nowogrodzie Bobrzańskim znajduje się podstacja ratunkowa, która w 2020 roku została wyposażona w nową karetkę, dzięki której poprawiło się bezpieczeństwo w zakresie ratownictwa medycznego w regionie lubuskim. Dostrzega się jednak potrzebę rozszerzenia zakresu usług medycznych, mieszkańcy Gminy zwracają uwagę na fakt, że brakuje specjalistycznej opieki medycznej.

Opiekę społeczną w Gminie Nowogród Bobrzański zapewnia jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowogrodzie Bobrzańskim. Realizuje on zadania umożliwiające mieszkańcom oraz całym rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie mogą poradzić sobie wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Do zadań zleconych MGOPS należy udzielanie świadczeń rodzinnych, wychowawczych i alimentacyjnych oraz prowadzenie postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, a także przyznawanie dodatków energetycznych, mieszkaniowych, prowadzenie działań z zakresu opieki zdrowotnej, Program „Za życiem” i Karta Dużej Rodziny. Od 2019 zauważa się wzrost liczby ludności korzystającej z opieki społecznej, mimo że wskaźnik ten dynamicznie spadał. Jest to najprawdopodobniej spowodowane sytuacją epidemiologiczną w kraju. Porównując inne gminy miejsko-wiejskie powiatu zielonogórskiego, wskaźnik ten w Gminie Nowogród Bobrzański był najwyższy. Pracownicy MGOPS-u zauważają również potrzebę wydzielenia dla ich działalności odrębnego lokalu, by mogli rozwinąć działalność na rzecz pomocy mieszkańcom. Aktualnie MGOPS znajduje się Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury Sportu i Rekreacji. W planach jest również stworzenie Centrum Integracji Społecznej, które zwiększy zakres możliwości pomocy potrzebującym.

Obecnie w mieszkaniowym zasobie gminnym znajduje się 28 lokali socjalnych. Gmina nie posiada w swoim zasobie mieszkań wspomaganych ani chronionych.

2. Wnioski z diagnozy sytuacji gospodarczej

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON z Gminy Nowogród Bobrzański stanowi 10,4% wszystkich podmiotów w powiecie zielonogórskim (dane za 2020 r.). W latach 2016-2020 liczba podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański zwiększyła się o 133 podmioty. Gmina Nowogród Bobrzański na tle pozostałych gmin powiatu nie wypada korzystnie. Zauważa się potrzebę rozwijania przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

Z uwagi na to, że teren Gminy pokrywają głównie lasy, największa część podmiotów działa w sekcji budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego, działalności usługowej oraz przetwórstwa przemysłowego. Wśród największych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy wyróżnia się: Górażdże Cement S.A., Promotor Sales Sp. z o.o., ZGKiM Sp. z o.o., GALLIZO Polska, Wataha Sp. z o.o., ZK Krzywaniac, Concrete Cossack in Sp. z o.o. Sp.k., PSB Transrom, KSM Nowogród Bobrzański, PRIMO s.c., P.U.P Bumet Tartak Kłębina, „EUROBUD”, Nadleśnictwo Krzystkowice, „Studio Schody”. „Treppen Studioo Jesionka”, „Cowan-Mobel, oraz „Brewka”. Pomimo wzrostu w ostatnim pięcioleciu liczby podmiotów w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich, Gmina Nowogród Bobrzański charakteryzuje się najniższą liczbą.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020 wykazywał tendencję spadkową do 2019 roku. W 2019 roku wskaźnik osiągnął najniższy poziom na przestrzeni lat 2016-2019, wynosząc 3,5% dla Gminy Nowogród Bobrzański. Rok ten był także okresem, w którym nastąpiło odwrócenie spadkowego trendu i od tamtego momentu obserwuje się szybko rosnący udział bezrobotnych. Obecnie wskaźnik osiąga tę samą wartość w Gminie Nowogród Bobrzański i w powiecie zielonogórskim. Skutki gospodarcze kryzysu związanego z koronawirusem widoczne są w wielu sektorach i przedsiębiorstwach. Pogłębiona analiza sytuacji związanej z rynkiem pracy wykazała również, iż podobszary takie jak dostępność i jakość oferowanych miejsc pracy oraz jakość kształcenia zawodowego są na niskim poziomie i należy rozwijać ten obszar. Zaleca się dążenie do zrównoważonego oraz atrakcyjnego rynku pracy, który jest argumentem dla obecnych i potencjalnych mieszkańców, że warto związać swoją karierę i życie zawodowe z danym miejscem. Ma to również wpływ na demografię oraz strukturę społeczną, w konsekwencji dając możliwość oraz możliwość lokalnych przedsiębiorstw do dalszego zwiększania produkcji i zatrudnienia.

Sieć dróg na terenie Gminy tworzy 148 km dróg gminnych, ok. 73 km dróg powiatowych, ok. 36 km dróg wojewódzkich oraz ok. 11 km dróg krajowych. Infrastruktura drogowa jest na niezadowalającym poziomie, duża część dróg wymaga modernizacji i remontów. Władze Gminy oraz mieszkańcy zwracają uwagę na potrzebę rozbudowy sieci dróg na terenie Gminy. Brakuje chodników oraz oświetlenia, należy więc dążyć do wzrostu bezpieczeństwa zarówno kierowców jak i pieszych.

Przez tereny Gminy przebiega linia kolejowa nr 370 relacji Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Bieniów – Żary z przystankami w Nowogrodzie Bobrzańskim, Nowogrodzie Osiedlu oraz w Bogaczowie. Linia zapewnia usługi przewozów pasażerskich i towarowych, a jej

długość w obszarze Gminy wynosi ok. 10 km. Planowana jest również budowa centrum przesiadkowego na terenie Gminy, co zwiększy komfort pasażerów. Dostrzega się również rozwój transportu zbiorowego, zwiększenie połączeń oraz ich częstotliwości.

Udział mieszkańców korzystających z instalacji wodociągowej wynosi niemal 100%, co sytuuje Gminę Nowogród Bobrzański wyżej, niż średnie dla powiatu czy województwa. Stwierdza się, że poziom przepustowości wszystkich oczyszczalni jest dobry i nie ulegnie zmianie w przypadku wzrostu liczby mieszkańców. Infrastruktura wodociągowa jest jednak przestarzała i wymaga modernizacji. W przypadku instalacji kanalizacyjnej oraz gazowej, udział korzystających wypada niekorzystnie. Udział korzystających z instalacji sieci kanalizacyjnej w Gminie wynosi 52,5%, a w przypadku sieci gazowej zaledwie 16,7%. Na terenie Gminy działają trzy oczyszczalnie ścieków: w Nowogrodzie Bobrzańskim, Bogaczowie oraz Kamionce. Władze Gminy dostrzegają potrzebę podniesienia stopnia skanalizowania, dlatego też planowana jest rozbudowa systemu kanalizacji oraz wsparcie budowy ekologicznych, przydomowych oczyszczalni ścieków. Dominującą formą ogrzewania mieszkań na całym obszarze Gminy są indywidualne źródła ciepła – piece grzewcze eksploatujące paliwa stałe, olej opałowy oraz gaz w butlach. Na terenie miasta sukcesywnie podłączane są budynki do sieci gazowej. Ponadto w planach jest podłączenie dużych wsi typu Bogaczów i Niwiska. Mieszkańcy będą mogli również korzystać z pomocy finansowych na wymianę źródła ciepła na niskoemisyjne.

Podmiotem odpowiedzialnym za odbiór, wywóz i zagospodarowanie odpadów komunalnych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nowogrodzie Bobrzańskim Sp. z o.o., mieszczący się w Nowogrodzie Bobrzańskim przy ul. Dąbrowskiego 10, wyłoniony w przetargu na lata 2022-2023. Gmina prowadzi selektywną zbiórkę odpadów, która obejmuje wszystkie miejscowości. Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych we wsi Kłępina, którego właścicielem jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nowogrodzie Bobrzańskim Sp. z o. o. Gmina posiada również Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, aktualizowany w 2018 roku. Ponadto uczestniczy w Programie „Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Nowogród Bobrzański” oraz bierze udział w kampaniach edukacyjnych. Gospodarka odpadami na terenie Gminy jest zadowalająca, jednak dostrzega się niski poziom edukacji ekologicznej wśród mieszkańców. Na przestrzeni lat, nie zawsze poziom recyklingu został osiągnięty. Zaleca się więc dalsze działania, mające na celu podniesienie świadomości, w szczególności w zakresie segregacji odpadów i małej retencji.

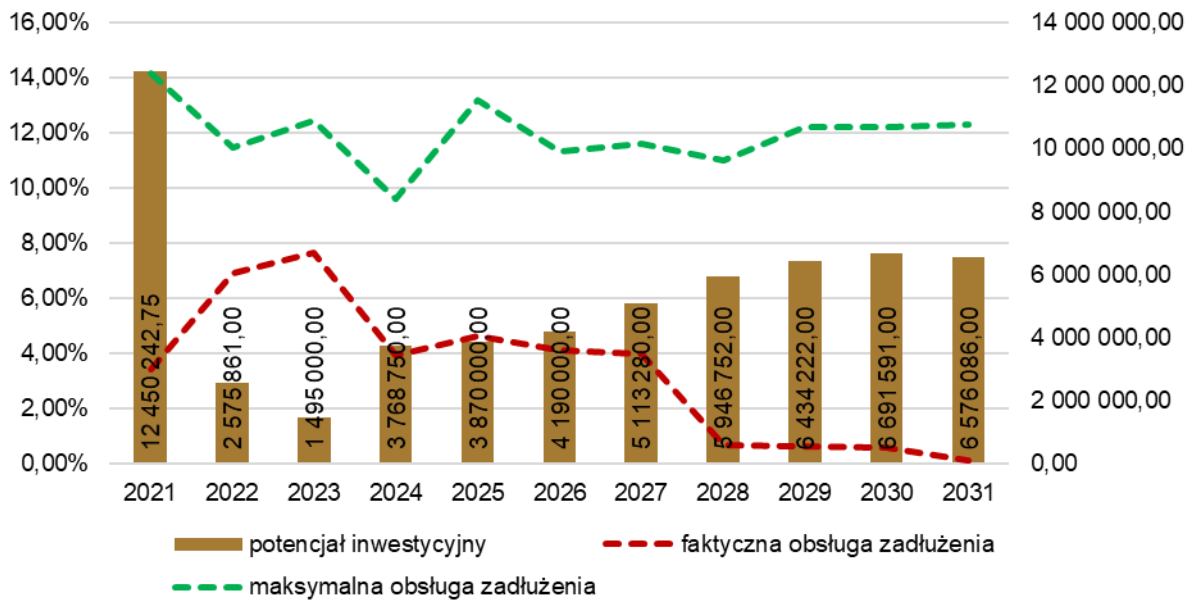
Wydatki bieżące Gminy corocznie wzrastają, jednak jest to tendencja charakterystyczna dla większości gmin w kraju. W 2016 roku wydatki te kształtowały się na poziomie 25,9 mln zł i do 2020 roku wzrosły do 40,3 mln zł. Istotne jest jednak, by wzrost bieżących wydatków był współmierny do wzrostu uzyskiwanych dochodów – w Gminie Nowogród Bobrzański dynamika była dość stabilna. W strukturze dochodów największy udział mają jednak dotacje celowe z budżetu Państwa, które ograniczają samodzielność finansową Gminy.

Na poniższym wykresie przedstawiono kształt obsługi zadłużenia. Analiza poniższej ryciny pozwala stwierdzić, że Gmina może pozwolić sobie na obsługę dodatkowych zobowiązań. Wykres ten przedstawia także potencjał inwestycyjny, który jest rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów

funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) w latach 2021-2031. Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny w okresie prognozy (2021-2031) wyniesie około 59 mln zł. Należy mieć na uwadze, że kwotę tę można zwielokrotnić pozyskiwanymi dofinansowaniami zewnętrznymi.

Ryc. 2. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031.

Źródło: opracowanie własne na podstawie nr XLVI/412/2021 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 26 listopada 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031

blisko 260 km². Graniczy z miastem Zielona Góra oraz gminami: Świdnica, Dąbie, Bobrowice, Lubsko, Jasień, Żary, Kożuchów oraz Żagań. Położenie Gminy, ze względu na sąsiedztwo z ośrodkiem administracyjnym województwa stwarza wiele szans rozwojowych, jednocześnie zapewniając dostęp do wyspecjalizowanych usług. W planach jest wybudowanie obwodnicy, która zmniejszy ruch w środku miasta, przyczyniając się tym samym do wzrostu bezpieczeństwa na terenie Gminy i przekładając się na wzrost atrakcyjności dla potencjalnych, nowych mieszkańców oraz inwestorów.

Zgodnie z klasyfikacją funkcjonalną gmin, na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, przeprowadzoną przez P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego, Gmina Nowogród Bobrzański została zakwalifikowana do jednej z 257 gmin ekstensywnie zagospodarowanych (funkcje leśne, ochrony przyrody). Powierzchnia gruntów rolnych Gminy wynosi 83,24 ha, natomiast gruntów rolnych zabudowanych 0,58 ha. Gminę głównie porastają lasy – 61,4%, dlatego rozwój Gminy powinien być nakierunkowany na rekreację oraz osiedlanie się na jej terenie mieszkańców Zielonej Góry, którzy cenią sobie spokój i życie na łonie natury.

W strukturze przestrzennej Gminy dominuje układ osadniczy Miasta Nowogród Bobrzański. Z uwagi na fakt, że przez Miasto przepływa rzeka Bóbr, dzieli się ono na dwie części. Dodatkowo sama Gmina powstała w wyniku połączenia dwóch odrębnych organizmów wiejskich: Krzystkowic i Nowogrodu Bobrzańskiego. Podział ten stwarza bariery przestrzenne, które utrudniają efektywne zarządzanie jednostką w porównaniu do gmin charakteryzujących się zwartą przestrzenią. Skutkiem tej sytuacji może być nierównomierny dostęp do usług społecznych, brak spójności w zakresie planowania przestrzennego, utrudnienia związane z budową infrastruktury liniowej itp. Poza tym w przypadku Nowogrodu Bobrzańskiego do problemów związanych z podziałem miasta zalicza się również istnienie tylko jednego połączenia drogowego pomiędzy dwiema częściami, co znacząco utrudnia dalszy rozwój jednostki. Władze Gminy starają się jednak, by po obu stronach miasta, mieszkańcy mieli dostęp do podstawowych usług, na ile jest to możliwe. Ponadto rzeka Bóbr stwarza dodatkową barierę ze względu na tereny zalewowe, które uniemożliwiają zagospodarowanie terenów położonych w pobliżu.

Tereny Gminy Nowogród Bobrzański charakteryzują się zróżnicowaną budową geologiczną. Podział na regiony fizycznogeograficzne opracowany przez Jerzego Kondrackiego wskazuje, że obszar Gminy Nowogród Bobrzański leży w prowincji Nizin Środkowopolskich. Na terenie Gminy wyróżnia się tereny prawnie chronione, którymi są: obszary Natura 2000 („Mopkowy Tunel”, „Nowogrodzkie Przygiełkowisko”, „Dolina Dolnego Bobru” oraz „Broniszów”); obszary chronionego krajobrazu: „Dolina Bobru”, „Dolina Brzeźnicy”, „Dolina Śląskiej Olchi”, „Wschodnie okolice Lubka”; 10 pomników przyrody, na które składają się m.in. buki oraz dęby; użytki ekologiczne: „Kacza Ostoja”, „Zakole”, „Przymoście” i „Zakole Bobru”.

Nieodłącznym elementem przestrzeni Gminy są tereny zieleni – tereny wraz z infrastrukturą techniczną oraz budynkami, które są z tą infrastrukturą funkcjonalnie związane. Tereny zieleni zajmują w Gminie Nowogród Bobrzański łącznie 103,58 ha. Największą powierzchnię zajmują lasy gminne (30 ha) oraz parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej (29,94 ha). Na poziom atrakcyjności Gminy wpływa jej położenie w malowniczej dolinie Bobru, mającej na tym odcinku górski charakter, a także powstałe po wyrąbisku poźwirowym kąpielisko przy ul.

Fabrycznej. Oprócz tego zdecydowanym atutem Gminy są zachowane historyczne układy osadnicze miejscowości, a także pozostałości po ogromnej niemieckiej fabryce materiałów wybuchowych, które mogą przyczynić się do rozwoju turystyki w Gminie. W gminnej ewidencji zabytków wskazano 1470 obiektów. W samym Mieście Nowogród Bobrzański zinwentaryzowano 37 obiektów wpisanych do rejestru Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i 300 stanowisk archeologicznych.

Najważniejszym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną Gminy jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, uchwalone w 2021 roku. Posiadanie aktualnego Studium jest kluczowe dla prowadzenia spójnej polityki przestrzennej. Ocena aktualności Studium umożliwia przeprowadzenie obecnego bilansu terenowego, co może wyznaczyć potencjalne potrzeby w zakresie przeznaczania kolejnych terenów pod zabudowę, w szczególności pod zabudowę produkcyjną i usługową.

Dokumentami określającymi szczególne warunki zagospodarowania są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Gmina Nowogród Bobrzański cechuje się niskim stopniem pokrycia planami miejscowymi – zaledwie 4,9%. Obecnie obowiązuje 21 planów miejscowych, a 2 są w trakcie przygotowań. Niski odsetek pokrycia planami ma przełożenie na dużą liczbę wydawanych decyzji o warunkach zabudowy. Należy jednak mieć na uwadze, że wykorzystywanie decyzji o warunkach zabudowy, jako alternatywy dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, może przyczynić się do uniemożliwienia racjonalnego kształtowania ładu przestrzennego i powstania chaosu urbanistycznego.

4. Jakość życia w Gminie – wyniki badań ankietowych

Jedną z form oceny stanu społeczno-gospodarczego w Gminie Nowogród Bobrzański było przeprowadzenie ankiet w formie on-line wśród mieszkańców. Dało to obraz na opinię dotyczącą jakości życia w Gminie oraz określiło potrzeby i priorytety rozwojowe na najbliższe lata.

Badania trwały od 8 listopada do 31 grudnia 2021 roku. Respondenci odpowiadali na 8 pytań z zakresu społeczeństwa, gospodarki, przestrzeni i środowiska, infrastruktury technicznej, turystyki i rekreacji, edukacji i kultury.

Udzielono 181 odpowiedzi. Większą część respondentów stanowiły kobiety (63%). Pod względem wieku mieszkańców, najwięcej ankietowanych miało 36-45 lat (33,7%), a 69,1% wszystkich respondentów było osobami pracującymi.

Wśród ankietowanych 98,9% stanowili mieszkańcy Gminy, a jedynie 1,1% respondentów zamieszkiwało poza obszarem Gminy (2 osoby).

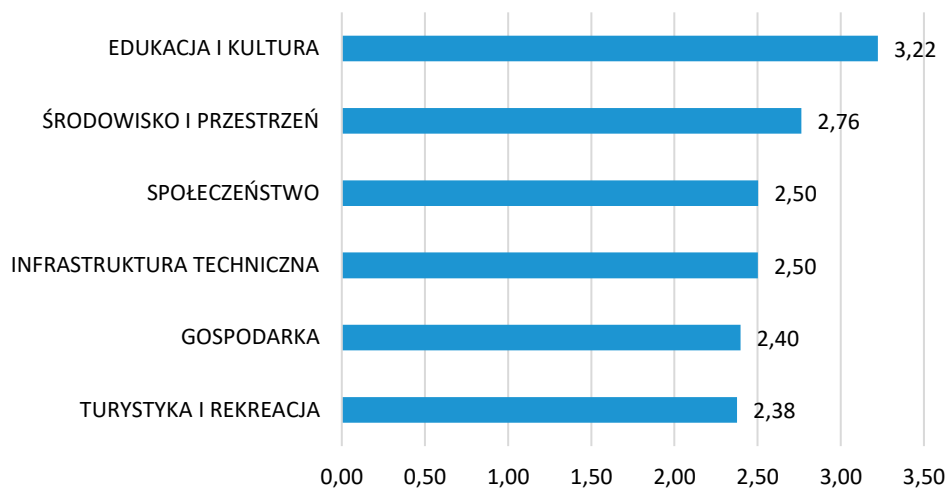
Wzór ankiety dla mieszkańca stanowi *Załącznik 2* do opracowania.

4.1. Ocena sytuacji Gminy

Pierwsza część ankiety dotyczyła oceny działań, które składają się na ogólne funkcjonowanie poszczególnych obszarów będących przedmiotem zadań własnych Gminy.

Mając do dyspozycji pięciostopniową skalę wraz z odpowiedzią nie wiem/nie mam zdania, gdzie 1 oznaczało „źle”, a 5 „bardzo dobrze”, mieszkańcy Gminy Nowogród Bobrzański najlepiej ocenili obszar *Edukacji i kultury*, dla którego średnia ocen wyniosła 3,22. Najgorzej oceniona została *Turystyka i rekreacja*, która uzyskała średni wynik 2,38. *Środowisko i przestrzeń* zostało ocenione na 2,76. Tę samą średnią uzyskały dwa obszary: *Społeczeństwo* oraz *Infrastruktura techniczna*. *Gospodarka* została oceniona na 2,40. Wyniki obrazuje wykres poniżej.

Ryc. 3. Poziom rozwoju poszczególnych obszarów według ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

W poniższej tabeli przedstawione zostały najlepiej i najgorzej oceniane elementy w poszczególnych obszarach.

Tab. 1. Najlepiej i najgorzej oceniane elementy w obszarach ankietowych

Obszar	Najlepiej oceniane	Najgorzej oceniane
Społeczność	Poziom zadowolenia z usług świadczonych przez Urząd Miejski	Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej
Gospodarka	Atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy	Możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy
Środowisko i przestrzeń	Walory środowiska przyrodniczego w gminie	Infrastrukturę melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty itp.)
Infrastruktura techniczna	Dostęp do Internetu w Gminie	Stan dróg w Gminie
Turystyka i rekreacja	Atrakcyjność turystyczną gminy; Wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych	Poziom bazy gastronomicznej
Edukacja i kultura	Dostęp do edukacji w szkołach podstawowych	Dostęp do obiektów kulturalnych w gminie? (godziny i dni otwarcia, itp.)

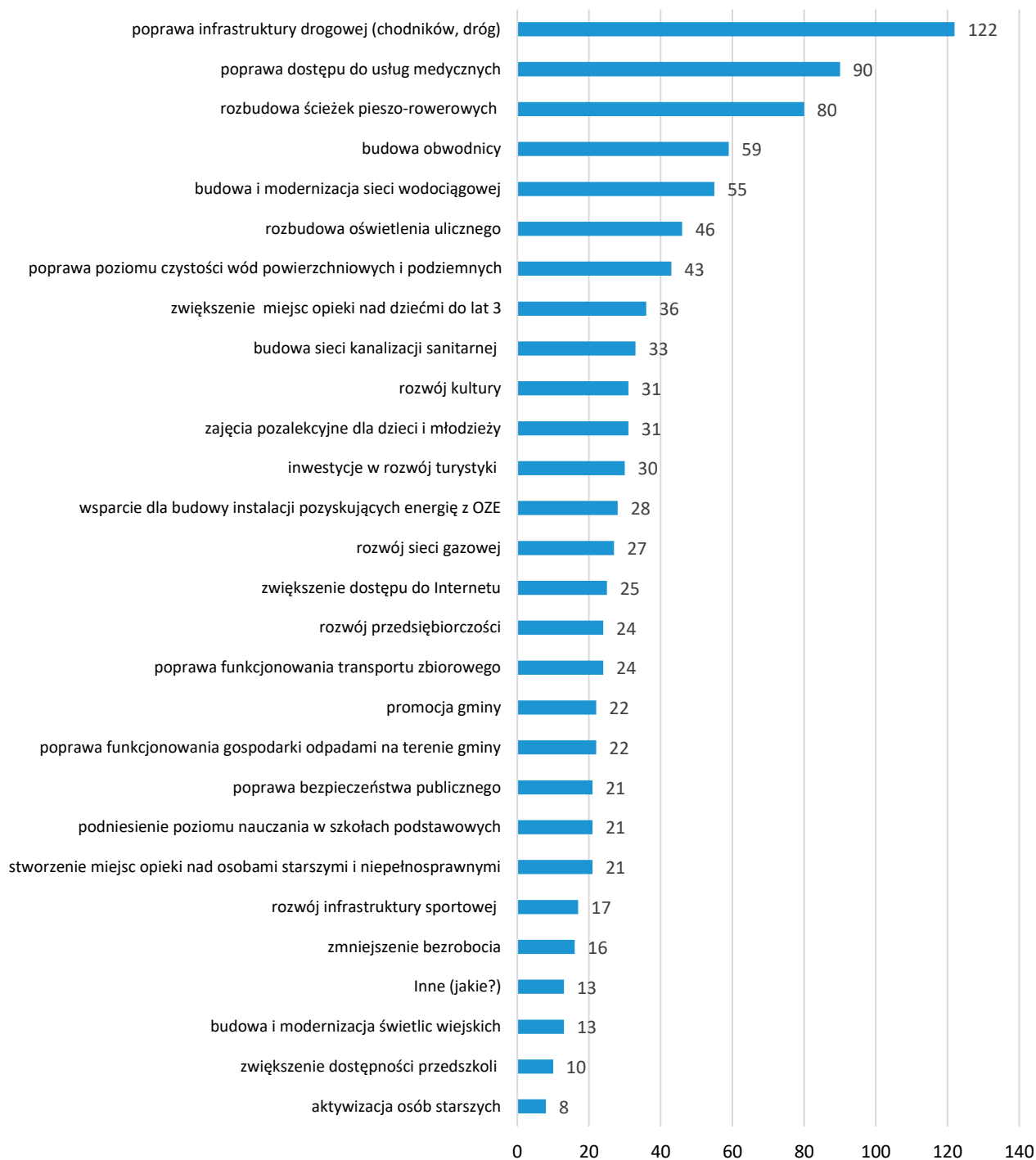
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników z ankiet

Należy wskazać, że żadna dziedzina funkcjonowania Gminy nie została wyróżniona uśrednioną oceną na poziomie 4 lub 5. Najwyżej oceniono *dostęp do edukacji w szkole podstawowej* (4,03), a najniżej *dostęp do specjalistycznej opieki medycznej* (1,37).

4.2. Pożądane priorytety rozwojowe

Druga część ankiety obejmowała wskazanie działań, które powinny w nadchodzących latach stanowić dla Gminy główne priorytety rozwojowe. Na co ankietaowani wskazywali najczęściej, obrazuje wykres poniżej.

Tab. 2. Priorytety rozwojowe w Gminie Nowogród Bobrzański

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników z ankiet

Ostatnią częścią ankiety było pytanie otwarte dotyczące tego, co według mieszkańców powinno stać się wizytówką Gminy Nowogród Bobrzański. Jednocześnie, pytanie to, często postrzegane jest przez pryzmat zagadnień, które miałyby stanowić pożądane priorytety rozwoju, czyli to, co na ten moment wizytówką nie jest, jednak powinno się nią stać.

Mieszkańcy w tej części ankiety, wizytówką Gminy Nowogród Bobrzański najczęściej określali: *Rynki po obu stronach miasta, rzekę Bóbr, walory przyrodnicze i kulturowe, czystość, tereny leśne*. Odpowiedziami, które powtarzały się wielokrotnie były także: *kąpieliska, DAG, czyste wody, czyste powietrze, bezpieczeństwo, ścieżki rowerowe oraz infrastruktura drogowa*.

Analiza przeprowadzonych badań pozwala stwierdzić, że dla mieszkańców Gminy Nowogród Bobrzański, obszarami wymagającymi interwencji są:

- infrastruktura techniczna,
- infrastruktura komunikacyjna,
- ochrona środowiska,
- poziom bazy hotelarsko-gastronomicznej,
- walory rekreacyjne i turystyczne.

Według ankietowanych, to właśnie rozwój i poprawa stanu istniejącej infrastruktury technicznej (dróg, ścieżek rowerowych, pieszo-rowerowych, tras spacerowych, kanalizacji sanitarnej, deszczowej itp.), w największym stopniu wpłynie na podniesienie jakości życia w Gminie. Ponadto zwracano również uwagę na niewykorzystany potencjał turystyczny Gminy, mieszkańcy widzą ogromny potencjał w walorach przyrodniczych oraz kulturowych. Ważnym elementem jest również ochrona środowiska, dzięki której Gmina utrzyma swój leśny oraz spokojny charakter.

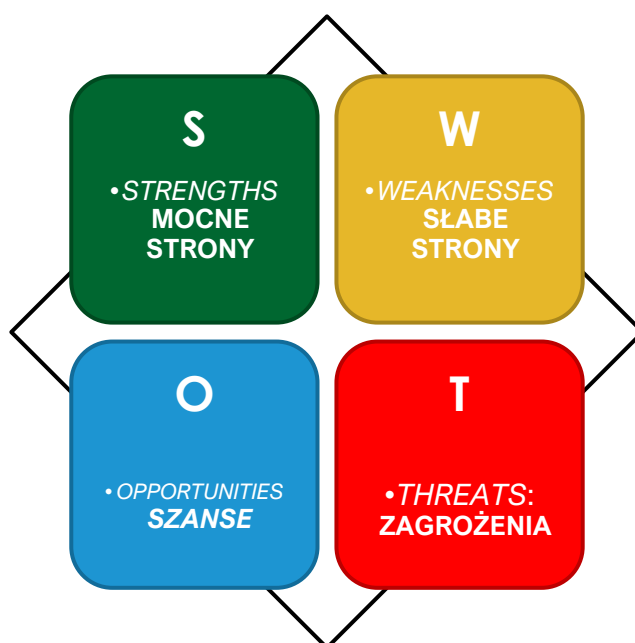
5. Analiza SWOT z uwzględnieniem elementów partycypacji społecznej

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana w jednostkach administracji publicznej jako narzędzie analizy strategicznej. Pozwala ona porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie. Podczas analizy danych, dokonano podziału zebranych informacji na cztery grupy:

- **S (ang. strengths)** – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę,
- **W (ang. weaknesses)** – słabe strony: wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę,
- **O (ang. opportunities)** – szanse: wszystko to, co stwarza szansę korzystnej zmiany,
- **T (ang. threats)** – zagrożenia: wszystko to, co stwarza warunki dla niekorzystnej zmiany.

Informacje te pochodziły z:

- 1) **wniosków** zawartych w Diagnozie sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Nowogród Bobrzański,
- 2) **danych liczbowych, opisowych i przestrzennych** pozyskanych z Urzędu Miejskiego oraz ze źródeł zewnętrznych,
- 3) **wyników badań** ankietowych przeprowadzonych od 08.11.2021 do 20.12.2021 r.,
- 4) **warsztatów** diagnostycznych, które odbyły się w dniu 14 grudnia 2021 roku.

Analizę SWOT dla Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański przedstawia poniższe zestawienie:

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Walory krajobrazowe oraz turystyczne Gminy (rzeka Bóbr, duże zalesienie, kąpieliska, DAG) • Sąsiedztwo Zielonej Góry wraz z dobrym połączeniem komunikacyjnym (droga krajowa 27), warunkujące jej atrakcyjne położenie; • Duża ilość terenów zielonych na terenie Gminy z potencjałem rekreacyjnym; • Dobra organizacja zagospodarowania odpadów, poprzez regularny wywóz różnych rodzajów frakcji oraz działanie PSZOK-u na terenie Gminy przekładająca się na spadającą ilość odpadów zmieszanych w łącznej ilości odpadów; • Aktywna działalność instytucji pozarządowych (m.in. Fiber, zespoły ludowe) dająca możliwość aktywnego spędzania czasu i utrzymania aktywności społecznej osobom starszym; • Wykształcona oraz zaangażowana w pomoc dzieciom kadra nauczycielska, stale podnosząca swoje kwalifikacje; • Różnorodność oraz kreatywność lokalnych twórców (np. winnica czy „Maciejówka”); • Aktywna działalność placówek społecznych tj. Punktu Pomocy Rodzinie, Ośrodka Pomocy Społecznej, wsparcia dziennego dla rodzin dysfunkcyjnych, przeciwdziałająca wykluczeniu społecznemu i pomagająca w powrocie do aktywności społecznej i zawodowej; • Aktywna działalność jednostek OSP z terenów Gminy; • Rzeka Bóbr dająca możliwość wykonywania sportów wodnych, np. wypożyczalnia kajaków.	<ul style="list-style-type: none"> • Trudna komunikacja wewnątrz Gminy, wynikająca z naturalnej bariery, jaką jest rzeka Bóbr, która przepływa przez środek miasta. Zbyt mało pomostów oraz przystani na rzece Bóbr; • Słabo rozwinięta infrastruktura rowerowa, drogową oraz pieszą (brak oświetlenia, brak chodników); • Przystarzała infrastruktura wodociągowa niezaspokajająca potrzeb mieszkańców; • Słabo rozwinięta baza noclegowa – gastronomiczna; • Niewystarczająca sieć oznakowanych i wyposażonych w infrastrukturę rekreacyjną tras rowerowych i pieszych; • Brak systemowych rozwiązań w zakresie promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego, pozwalającego zwiększyć atrakcyjność turystyczną gminy; • Brak odrębnego budynku dla działalności Ośrodka Pomocy Społecznej skutkujący brakiem przestrzeni dla działań ośrodka; • Zły stan techniczny SP 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim, konieczna kompleksowa modernizacja; • Niewystarczająca liczba lokali socjalnych oraz komunalnych skutkująca długim czasem oczekiwania na tego typu mieszkania przez ludzi potrzebujących; • Brak opieki specjalistycznej, w szczególności w zakresie terapii psychologicznej oraz psychiatrii na terenie gminy; • Niewystarczająca ilość miejsc w żłobkach i przedszkolach, niski stopień upowszechnienia opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej;

- Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży;
- Słabo rozwinięta infrastruktura sportowa w placówkach oświatowych na terenie Gminy;
- Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych;
- Słaba integracja osób z niepełnosprawnościami;
- Słabo rozwinięta oferta językowa dla uczniów w szkołach;
- Niewykorzystane tereny inwestycyjne (brak uzbrojeń i promocji);
- Słabe wsparcie lokalnych przedsiębiorców;
- Niski udział dochodów własnych w dochodach Gminy ogółem;
- Słaby dostęp do sieci internetowej na terenach wiejskich;
- Tereny zalewowe, uniemożliwiające zagospodarowanie terenów położonych w pobliżu rzeki;
- Niski stopień skanalizowania gminy, obniżający poziom życia mieszkańców i stanowiący zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych;
- Niski poziom infrastruktury melioracyjnej na terenach wiejskich pogłębiający negatywne skutki zmian klimatycznych;
- Niski stopień skanalizowania wód opadowych i roztopowych pogłębiający negatywne skutki zmian klimatycznych;
- Niski stopień objęcia obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i zbyt duża ilość inwestycji budowlanych realizowanych na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, pogarszająca ład przestrzenny Gminy;
- Brak świadomości ekologicznej mieszkańców przekładający się na niski poziom recyklingu;

SZANSE

- Budowa obwodnicy dla Nowogrodu Bobrzańskiego w ciągu drogi krajowej 27 oraz dla Bogaczowa skutkująca zmniejszeniem się ruchu samochodowego w środku miasta i wzrostem bezpieczeństwa;
- Napływ nowych mieszkańców z większych miast;
- Możliwość pozyskiwania funduszy ze środków unijnych i programów rządowych;
- Budowa centrum przesiadkowego na terenie gminy z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury.

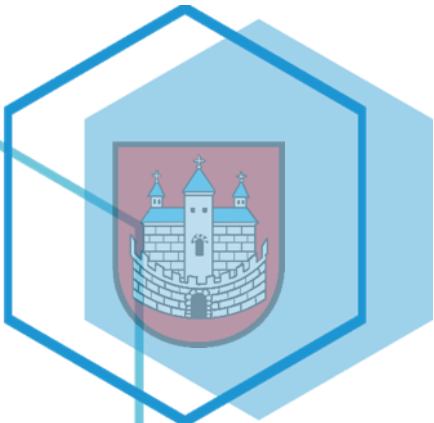
ZAGROŻENIA

- Odpływ młodych ludzi, z powodu braku atrakcyjnych miejsc pracy na terenie Gminy;
- Wzrost uzależnień oraz przemocy wśród mieszkańców Gminy;
- Wzrost problemów opiekuńczo – wychowawczych;
- Spadająca aktywność organizacji pozarządowych działających na terenie gminy (m.in. „Bez barier, bez granic”);
- Wzrosty podatków oraz inflacja skutkujące wzrostem cen oraz spadkiem jakości życia mieszkańców;
- Przebieg DK 27 jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa, zanieczyszczenia środowiska i hałasu;
- Utrudniona współpraca z zarządcami dróg wyższego rzędu;
- Konflikty instytucjonalne;

***Strategiczne kierunki rozwoju
Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański***

CZĘŚĆ II: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU MIASTA I GMINY NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI

1. Misja i wizja

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 jest dokumentem, w którym zdiagnozowano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą gminy. Zwrócono uwagę zarówno na mocne strony, jak i obszary problemowe. W procesie tworzenia i realizacji strategii istotne jest również określenie misji i wizji. Są to dwa elementy strategii ukazujące najważniejsze kierunki rozwoju.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom gminy i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Dlaczego? Co jest naszym priorytetem?

Uwzględniając przyjęte założenia **misja** Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański brzmi:

Misją Nowogrodu Bobrzańskiego jest zapewnienie mieszkańcom dalszego rozwoju, bezpieczeństwa i realizacji pasji.

Z kolei wizja to obraz przyszłości Gminy, który będzie efektem realizacji podejmowanej strategii. Ukazuje Gminę Nowogród Bobrzański w perspektywie strategicznej – do 2027 roku, zmienioną poprzez realizację przyjętych działań i osiągnięcie zamierzonych przez samorząd celów.

Uwzględniając przyjęte założenia **wizja** Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański brzmi następująco:

Nowogród Bobrzański w 2027 roku jest Gminą wspierającą rozwój edukacji i dbającą o możliwość rozwoju zawodowego. To miejsce przyjazne, bezpieczne, z bogatą ofertą społeczną i turystyczną oraz rozwiniętą infrastrukturą podnoszącą jakość życia mieszkańców i środowiska przyrodniczego.

Biorąc pod uwagę zdefiniowaną misję i wizję Gminy, na warsztatach strategicznych wypracowano również hasło, które będzie mogło posłużyć do promocji Gminy. Hasło brzmi:

„Nowogród Bobrzański – Raj nad Bobrem”

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Na podstawie diagnozy aktualnego stanu Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański, jej sytuacji gospodarczej, społecznej i przestrzennej oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a także dążąc do osiągnięcia stanu Gminy opisanego w wizji rozwoju określono 3 cele strategiczne, którymi są:

CEL STRATEGICZNY I:	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
CEL STRATEGICZNY II:	WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
CEL STRATEGICZNY III:	POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY

Cele strategiczne są odzwierciedleniem obszarów rozwojowych w sferach: przestrzennej, gospodarczej oraz społecznej. Sfery te są od siebie zależne i przenikają się nawzajem. Zadania realizowane w zakresie szeroko rozumianej infrastruktury technicznej wpływają na poprawę jakości środowiska, jak i są podstawą do podejmowania działań w sferze społecznej i gospodarczej.

Podstawą do podejmowania działań w sferze gospodarczej i społecznej powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz ochrona ładu przestrzennego. Z kolei zadania realizowane w zakresie infrastruktury technicznej będą podstawą do realizacji zadań w sferze gospodarczej, rozwoju usług społecznych, a także pozytywnie wpłyną na poprawę jakości środowiska przyrodniczego. Cele osiągnięte w ramach sfery społecznej i gospodarczej wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

Na cele strategiczne składają się cele operacyjne, które ukazuje tabela poniżej.

CELE STRATEGICZNE:

CEL STRATEGICZNY I	CEL STRATEGICZNY II	CEL STRATEGICZNY III
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY

CELE OPERACYJNE:

1.1.	2.1.	3.1.
MODERNIZACJA I ROZWÓJ SIECI DRÓG ORAZ CHODNIKÓW NA TERENIE GMINY	ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ WZROST ATRAKCYJNOŚCI RYNKU PRACY	WZROST JAKOŚCI USŁUG SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY
POPRAWA GOSPODARKI WODNO-KANALIZACYJNEJ, DESZCZOWEJ, ORAZ MELIORACYJNEJ	ROZBUDOWA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ ORAZ REKREACYJNEJ	UDOSKONALENIE OFERTY EDUKACYJNEJ ORAZ OPIEKUŃCZEJ DLA NAJMŁODSZYCH
ROZWÓJ POZOSTAŁEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ ORAZ REWITALIZACJA TERENÓW PUBLICZNYCH	PROMOCJA GMINY ORAZ WPARCIE DLA LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW	ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI Z UWZGLĘDNIENIEM OSÓB ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI
PRZYSTOSOWANIE DO ZMIAN KLIMATU, OCHRONA ŚRODOWISKA ORAZ POSZANOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH		

CEL STRATEGICZNY I:

Rozwój infrastruktury oparty na nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązaniach chroniących środowisko i poprawiających jakość życia mieszkańców

Nowoczesna i wysoko rozwinięta sieć drogowa oraz techniczna wpływa na poprawę atrakcyjności danego obszaru oraz poprawia jakość życia mieszkańców. Wysoka jakość dróg oraz towarzyszącej infrastruktury wpływa na komfort zamieszkania oraz bezpieczeństwo. Na jakość środowiska przyrodniczego oddziałuje również rozwinięcie i zmodernizowanie infrastruktury sieciowej: wodociągowej, kanalizacyjnej, deszczowej oraz gazowej. Gmina Nowogród Bobrzański charakteryzuje się wysokim stopniem zwodociągowania, jednak problem leży w niewystarczającym stopniu skanalizowania oraz niskiej dostępności do sieci gazowej, szczególnie na terenach wiejskich.

Stworzenie atrakcyjnego oraz bezpiecznego miejsca do życia, które da możliwość rozwoju oraz wypoczynku dla mieszkańców, wymaga kierowania się zasadami zrównoważonego rozwoju. Należy uwzględniać uwarunkowania gospodarcze, społeczne, estetyczne, kulturowe, funkcjonalne oraz ekologiczne.

Rozbudowa sieci dróg, budowa nowych oraz rozwinięcie szlaków i ścieżek pieszo-rowerowych wpłynie pozytywnie na atrakcyjność gminnej przestrzeni. W ramach możliwości przedsięwzięcia z tym związane będą realizowane we własnym zakresie. Jednak, gdy poszczególne zadania będą wykraczać poza zakres działań, za które odpowiedzialna jest Gmina, konieczna będzie współpraca. Należy mieć na uwadze dążenie do równowagi pomiędzy potrzebami gospodarczymi, a wymaganiami z zakresu ochrony środowiska. Usprawnienie systemu kanalizacyjnego ma za zadanie poprawę środowiska gruntowo-wodnego oraz zapobieganie awarii. Ponadto, ze względu na bliskie położenie rzeki Bóbr, należy zapobiegać podtopieniom poprzez poprawę gospodarki melioracyjnej. Gmina będzie dążyła również do uregulowania systemu gospodarki odpadami, promowania zielonych inwestycji, montażu urządzeń pozyskujących energię z odnawialnych źródeł i wymiany kotłów grzewczych na niskoemisyjne.

Na ochronę środowiska wpływa również rozwój transportu publicznego, a także poszerzanie świadomości ekologicznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Należy uświadamiać mieszkańców w jakim celu podejmowane są poszczególne działania, jaki przyniosą zamierzony skutek oraz co może się wydarzyć, jeśli nie zostaną one wprowadzone w życie.

W celu uniknięcia chaosu urbanistycznego, Gmina będzie prowadzić przemyślaną politykę przestrzenną, która pozwoli dostosować infrastrukturę sieciową do nowo powstałych osiedli, domów oraz mieszkań.

Podstawą do realizacji wyżej wymienionych działań są zaproponowane cele operacyjne, które zamieszczono w poniższej tabeli. Uwzględniono także oczekiwane rezultaty oraz wskaźniki, które informują o poziomie ich osiągnięcia.

CEL STRATEGICZNY I
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

CEL OPERACYJNY 1.1.	KIERUNKI DZIAŁAŃ		OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
MODERNIZACJA I ROZWÓJ SIECI DRÓG NA TERENIE GMINY	1.1.1.	Budowa nowych, remont, modernizacja oraz rozbudowa istniejących dróg gminnych i chodników;	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności komunikacyjnej miejscowości ościennych, • Zwiększenie atrakcyjności Gminy pod względem nowych mieszkańców i przedsiębiorców, • Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego na terenie gminy, • Zachęcenie mieszkańców do korzystania z transportu zbiorowego, • Poprawa stanu i jakości dróg obecnej infrastruktury drogowej. 	✓ Długość wybudowanych dróg (km),
	1.1.2.	Dalszy rozwój transportu publicznego oraz utworzenie centrum przesiadkowego na terenie Gminy;		✓ Długość wyremontowanych dróg (km),
	1.1.3.	Poprawa bezpieczeństwa przy drogach, przejściach dla pieszych i w miejscach publicznych m.in. poprzez rozbudowę i modernizację oświetlenia;		✓ Długość wybudowanych chodników (km)
	1.1.4.	Współpraca z zarządcami dróg wyższego rzędu, w celu rozbudowy i modernizacji dróg, w szczególności dróg powiatowych.		✓ Długość wyremontowanych chodników (km),
				✓ Długość wyremontowanych chodników (km),
				✓ Liczba zastosowanych rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo (szt.)
				✓ Liczba połączeń komunikacyjnych (tras).

CEL STRATEGICZNY I
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

CEL OPERACYJNY 1.2.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
POPRAWA GOSPODARKI WODNO-KANALIZACYJNEJ ORAZ MELIORACYJNEJ	1.2.1. Doprowadzenie sieci kanalizacyjnej do jak największej liczby gospodarstw domowych, uzasadnionej ekonomicznie;	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowana infrastruktura wodno-kanalizacyjna, • Zwiększenie liczby przydomowych oczyszczalni ścieków, • Zmniejszenie liczby przerw w dostawach, • Zwiększony udział mieszkańców mających dostęp do sieci kanalizacyjnej, • Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Długość zmodernizowanej sieci wodociągowej (km), ✓ Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej (km), ✓ Liczba wybudowanych i zmodernizowanych stacji uzdatniania wody (szt.), ✓ Udział mieszkańców mających dostęp do sieci kanalizacyjnej (%).
	1.2.2. Rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarze zwartej zabudowy;		
	1.2.3. Budowa nowej oraz rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci wodociągowej zapobiegająca awariom i przerwom w dostawach wody;		
	1.2.4. Budowa nowych i modernizacja istniejących stacji uzdatniania wody;		
	1.2.5. Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków;		
	1.2.6. Zagospodarowanie i retencjonowanie wód opadowych, w tym budowa błękitnej i zielonej infrastruktury w postaci m.in. zbiorników retencyjnych, rowów melioracyjnych z zastawkami oraz sieci deszczowej na terenie miasta.		

CEL STRATEGICZNY I
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

CEL OPERACYJNY 1.3.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
ROZWÓJ POZOSTAŁEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ ORAZ REWITALIZACJA TERENÓW PUBLICZNYCH	1.3.1. Tworzenie warunków do rozwoju i poprawy jakości sieci Internetu światłowodowego oraz sygnału GSM;	<ul style="list-style-type: none"> • Lepszy dostęp do Internetu na terenie całej Gminy; • Atrakcyjna przestrzeń dla mieszkańców poprzez rewitalizację terenów zdegradowanych; • Ochrona dziedzictwa kulturowego; • Ochrona środowiska poprzez odchodzenie od nieekologicznych źródeł wytwarzania energii. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Długość światłowodów (km); ✓ Liczba przeprowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na terenie Gminy (szt.); ✓ Liczba budynków z przeprowadzoną termomodernizacją na terenie Gminy (szt.); ✓ Długość sieci gazu (km).
	1.3.2. Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni Gminy pokrytej Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego;		
	1.3.3. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie Gminy oraz prowadzenie działań rewitalizacyjnych;		
	1.3.4. Kontynuacja termomodernizacji budynków użyteczności publicznej;		
	1.3.5. Ochrona zabytków na terenie Gminy;		
	1.3.6. Współpraca z dostawcami gazu w zakresie gazyfikacji Gminy.		

CEL STRATEGICZNY I
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

CEL OPERACYJNY 1.4.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PRZYSTOSOWANIE DO ZMIAN KLIMATU, OCHRONA ŚRODOWISKA ORAZ POSZANOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH</p>	1.4.1. Wspieranie instalacji odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców oraz montaż instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej;	<ul style="list-style-type: none"> • Polepszenie jakości środowiska wodnego dzięki zmniejszeniu niekontrolowanego odpływu ścieków; • Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, retencji wodnej oraz postępowania z odpadami; • Zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych; • Zabezpieczenie Gminy przed negatywnymi skutkami zmian klimatycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jakość powietrza (liczba dni z przekroczeniami dopuszczalnych stężeń); ✓ Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii (szt.); ✓ Ilość usuniętego azbestu (Mg); ✓ Liczba zajęć oraz szkoleń promujących ekologię (szt.).
	1.4.2. Utrzymanie oferty wsparcia dla mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na terenie Gminy;		
	1.4.3. Podniesienie świadomości środowiskowej mieszkańców poprzez prowadzenie edukacji ekologicznej skierowanej do różnych grup społecznych;		
	1.4.4. Kontynuacja działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest;		
	1.4.5. Adaptacja do zmian klimatu.		

CEL STRATEGICZNY II:

WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Z uwagi na fakt, iż Gmina Nowogród Bobrzański dysponuje cennymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi oraz kulturowymi, należy wykorzystać ten potencjał w celu stworzenia atrakcyjnych obszarów turystycznych oraz rekreacyjnych. Działania podejmowane w ramach celu II wpłyną na polepszenie jakości życia mieszkańców. Wzrośnie również zainteresowanie turystów, co przeniesie się na rozpoznawalność Gminy. Prowadzenie turystyki na terenie Gminy musi zachodzić w sposób zrównoważony, stawiając mieszkańców na pierwszym miejscu.

Przede wszystkim należy skupić się na turystyce weekendowej. Kierunkami potencjalnych odwiedzających mają być Kąpieliska na terenie Gminy, ścieżki rowerowe, szlaki piesze oraz tereny rekreacyjne położone w dolinie rzeki Bóbr. Miejszem kojarzonym z Gminą jest opuszczona niemiecka fabryka amunicji DAG położona na terenie Nadleśnictwa Krzystkowic. Jest to również jeden z kierunków działań w Strategii. Nawiązanie współpracy z Nadleśnictwem i wykorzystanie potencjału tego miejsca w celach poznawczych może bardzo pozytywnie na wzrost zainteresowania ofertą turystyczną Gminy.

Należy rozwinąć również bazę noclegową oraz gastronomiczną. Rozwój gastronomii ma również wpłynąć na komfort i możliwości spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców, ponieważ zwraca się uwagę na małą liczbę miejsc, w których dorośli oraz młodzież mogliby się spotykać poza pracą i szkołą.

Na jakość życia mieszkańców wpływają także czynniki gospodarcze takie jak finanse samorządowe czy sytuacja na rynku pracy. Gmina Nowogród Bobrzański chce rozwijać przedsiębiorczość wśród młodych osób poprzez wspieranie ich, prowadzenie warsztatów oraz szkoleń dla rozpoczynających działalność przedsiębiorców.

Podstawą do realizacji wyżej wymienionych działań oraz osiągnięcia II celu strategicznego są zaproponowane trzy cele operacyjne, które zamieszczono w poniższej tabeli. Uwzględniono także oczekiwane rezultaty oraz wskaźniki, które informują o poziomie ich osiągnięcia.

CEL STRATEGICZNY II
WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

CEL OPERACYJNY 2.1.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ WZROST ATRAKCYJNOŚCI RYNKU PRACY	2.1.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę;	<ul style="list-style-type: none"> • Promocja istniejących terenów inwestycyjnych wśród potencjalnych inwestorów (z terenu Gminy oraz z zewnątrz), • Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy, • Zwiększenie liczby nowych przedsięwzięć (napływ nowego kapitału inwestycyjnego) na terenie Gminy, • Aktywizacja gospodarcza mieszkańców Gminy (np. poprzez zakładanie przez nich nowych działalności gospodarczych), • Zmniejszenie bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Liczba przeprowadzonych szkoleń (szt.) ✓ Liczba uczestników szkoleń (os.) ✓ Liczba nowych przedsiębiorców (szt.) ✓ Liczba uzbrojonych terenów (szt.) ✓ Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON (szt.)
	2.1.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa, w tym małych gospodarstw oraz zachęcanie do utworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych;		
	2.1.3. Promocja terenów inwestycyjnych;		
	2.1.4. Prowadzenie szkoleń oraz warsztatów dla młodych przedsiębiorców;		
	2.1.5. Utworzenie punktu konsultacyjnego i doradczego dla producentów z terenu Gminy;		
	2.1.6. Nawiązanie współpracy z innymi gminami w zakresie wymiany doświadczeń i produktów lokalnych.		

CEL STRATEGICZNY II
WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

CEL OPERACYJNY 2.2.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
ROZBUDOWA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ ORAZ REKREACYJNEJ	2.2.1. Opracowanie oraz budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszo-rowerowych;	<ul style="list-style-type: none"> • Gmina bogata w ciekawe miejsca, wyeksponowane i wypromowane zabytki; • Rozwinięte zaplecze rekreacyjne pozwalające na aktywne spędzanie wolnego czasu mieszkańcom i turystom; • Zwiększenie zainteresowania ofertą turystyczną Gminy; • Poszerzenie bazy noclegowej i gastronomicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Długość ścieżek oraz szlaków pieszo-rowerowych (km.); ✓ Liczba miejsc noclegowych oraz baz gastronomicznych (szt.) ✓ Liczba wycieczek i odwiedzających atrakcyjne miejsca na mapie Gminy (szt.)
	2.2.2. Rozwój bazy noclegowo-gastronomicznej na terenie Gminy;		
	2.2.3. Stworzenie mapy atrakcyjnych punktów w Gminie;		
	2.2.4. Stworzenie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej;		
	2.2.5. Wykorzystanie potencjału miejsc m.in. Stary Młyn, ruiny Kościoła w Podgórzycach, Kościoły w Nowogrodzie Bobrzańskim, Pałac Bogaczów oraz współpraca z prywatnymi właścicielami w celu ożywienia tych miejsc;		
	2.2.6. Nawiązanie współpracy z Nadleśnictwem Krzystkowie w celu wypromowania Fabryki Amunicji DAG;		

CEL STRATEGICZNY II
WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

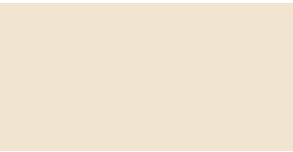
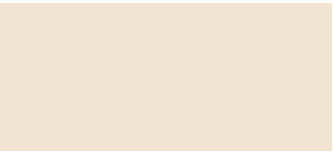
CEL OPERACYJNY 2.3.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
PROMOCJA GMINY ORAZ WPARCIE DLA LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW	2.3.1. Utworzenie kalendarza cyklicznych wydarzeń lokalnych, promujących produkty lokalne oraz lokalnych twórców;	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost rozpoznawalności lokalnego dziedzictwa kulturowego, • Wsparcie małych, lokalnych przedsiębiorców; • Wzrost rozpoznawalności Gminy w zasięgu ponadlokalnym; • Zmniejszenie się bezrobocia; • Wzrost atrakcyjności Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Liczba organizowanych wydarzeń oraz imprez (szt.) ✓ Liczba udostępnionych materiałów promocyjnych (szt.) ✓ Liczba odwiedzonych targów turystycznych (szt.)
	2.3.2. Wspieranie lokalnych przedsiębiorców oraz gospodarstw agroturystycznych;		
	2.3.3. Stworzenie koncepcji lokalnego produktu turystycznego Gminy;		
	2.3.4. Udział w targach turystycznych (w tym branżowych);		
	2.3.5. Organizacja cyklicznych imprez tematycznych oraz zapraszanie mieszkańców gmin ościennych do udziału;		
	2.3.6. Promowanie lokalnej kultury m.in. łemkowskiej oraz Góralów Czadeckich;		

2.3.7. Udostępnianie materiałów promocyjnych w zakresie turystyki i rekreacji na terenie Gminy w tym z wykorzystaniem metod tradycyjnych oraz narzędzi internetowych i mediów społecznościowych;

CEL STRATEGICZNY III:

POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY

Na jakość życia mieszkańców wpływa stopień zaawansowania usług społecznych, w które wpisują się czynniki takie jak: pomoc społeczna, oferta kulturalna, możliwość samorealizacji, rozwijania swoich pasji i doksztalcania się, a także oferta edukacyjna, rozumiana w szerokim znaczeniu. Kierunek wymienionych usług powinien być dostosowany do potrzeb mieszkańców z uwzględnieniem panujących zjawisk oraz występujących trendów. W Gminie Nowogród Bobrzański, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się starzenie społeczeństwa. Wymusza to na władzach samorządowych opracowanie oferty społecznej, skierowanej do seniorów.

Bardzo ważnym jest również zwrócenie uwagi na osoby młode i zakładające rodziny, czyli takie, które stanowią dla Gminy główną siłę napędową. Należy zapewnić im tak korzystne i konkurencyjne w stosunku do innych gmin warunki, aby postawili osiedlić się na terenie danej gminy na stałe i tym samym zwiększyć jej zasób rozwojowy. Gmina Nowogród Bobrzański musi być zatem miejscem, gdzie dorośli mają dostęp do interesującej oferty kulturalno-rekreacyjnej, czują się bezpiecznie i mają możliwość rozwijania swoich pasji. Ponadto Gmina zapewnia ich dzieciom należyłą opiekę, już od najmłodszych lat. Jednym z kierunków działań jest więc rozszerzanie oferty żłobkowej oraz przedszkolnej poprzez zwiększenie liczby miejsc w placówkach.

Jako, że mieszkańcy Gminy Nowogród Bobrzański są najcenniejszym kapitałem społecznym oraz rozwojowym, w III celu strategicznym ujęto również działania z zakresu edukacji. Jednym z działań jest rozwijanie infrastruktury szkolnej oraz wsparcie psychologiczne dla uczniów z trudnościami spowodowanymi sytuacją epidemiologiczną w kraju i nauczaniem zdalnym. Sale lekcyjne zostaną lepiej wyposażone, co pozwoli nauczycielom lepiej realizować podstawę programową oraz wzbudzać w uczniach głód wiedzy i rozwijać ich umiejętności.

Szczególną uwagę poświęci się również osobom z niepełnosprawnościami oraz takim, które potrzebują wsparcia w codziennym życiu ze względu na różne przeciwności. Planuje się wybudowanie Centrum Integracji Społecznej, które da więcej możliwości pomocy potrzebującym. Ponadto w celu walki z marginalizacją osób ze względu na bezrobocie, niepełnosprawności czy trudności ze znalezieniem pracy zaleca się utworzenie spółdzielni socjalnych. Członkowie tego typu stowarzyszeń będą mogli podejmować prace m.in. przy zajmowaniu się zielenią na terenie Gminy oraz prowadzeniem usług gastronomicznych np. w szkołach czy przy wydarzeniach kulturalnych na rzecz środowiska lokalnego.

Powyższe cele operacyjne stanowią będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli.

**CEL STRATEGICZNY III:
POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY**

CEL OPERACYJNY 3.1	KIERUNKI DZIAŁAŃ		OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
WZROST JAKOŚCI USŁUG SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY	3.1.1.	Rozszerzenie bazy lokalowej dla działalności MGOPS-u (np. magazyny, sale na prowadzenie zajęć, warsztatów);	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie opieki wytchnieniowej dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami • Podniesienie jakości życia osób niepełnosprawnych oraz potrzebujących, • Wzrost jakości usług społecznych, • Zwiększona liczba zajęć, szkoleń dla osób z potrzebami, • Zmniejszony czas oczekiwania na mieszkanie socjalne, • Stworzenie dobrych warunków do życia i zamieszkania dla rodzin 	✓ Liczba pomieszczeń przekazana na działalność pracowników GOPS-u (szt.),
	3.1.2.	Budowa Centrum Integracji Społecznej, a także wsparcie przy zakładaniu spółdzielni oraz wspólnot socjalnych;		✓ Liczba seniorów należących do Klubu Seniora (liczba uczestników),
	3.1.3.	Rozwijanie i wsparcie działalności MGOKSiR m.in. poprzez stworzenie bogatej oferty zajęć dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów;		✓ Liczba opublikowanych postów (szt.).
	3.1.4.	Utrzymanie i rozwój działalności Klubu Seniora na terenie Gminy;		✓ Liczba zajęć przeprowadzonych w świetlicach wiejskich (szt.),
	3.1.5.	Zwiększenie dostępności usług specjalistycznej opieki zdrowotnej, w tym także pomocy psychologicznej, dedykowanej mieszkańcom;		✓ Liczba organizacji korzystających z dostępu do
	3.1.6.	Stworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjno-pielęgnacyjnego;		

3.1.7.	Rozszerzenie bazy lokalowej – mieszkań socjalnych oraz komunalnych;
3.1.8.	Zapewnienie wielofunkcyjności budynków przeznaczonych na cele usług społecznych; możliwość dostosowania w perspektywie kilkunastu-kilkudziesięciu lat do zmieniających się potrzeb (np. zmniejszenie zapotrzebowania na usługi przedszkolne, żłobkowe, szkolne, a zwiększenie na usługi opiekuńcze, senioralne, zdrowotne);
3.1.9.	Wsparcie asystenta osoby niepełnosprawnej oraz propagowanie korzystania z pomocy tego rodzaju pracownika;
3.1.10	Publikacje na gminnych stronach internetowych informacji dla młodych rodziców;
3.1.11.	Poszerzenie oferty wydarzeń kulturalnych i sportowych dla dzieci i młodzieży, angażującej wykorzystanie istniejącej infrastruktury.
3.1.12.	Dążenie do spójności w ramach funduszu sołectkiego (odejście od finansowania działań związanych z infrastrukturą komunikacyjną na rzecz finansowania działań integracyjnych, kulturalnych, społecznych)

dla rodzin z dysfunkcjami.	obiektów kulturalnych i sportowych,
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, • Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców o charakterze kulturowym, • Rozwój osobisty i kulturalny mieszkańców, 	

**CEL STRATEGICZNY III:
POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY**

CEL OPERACYJNY 3.2.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
UDOSKONALENIE OFERTY EDUKACYJNEJ ORAZ OPIEKUŃCZEJ DLA NAJMŁODSZYCH	3.2.1. Gruntowa modernizacja obiektów szkolnych oraz przedszkolnych;	<ul style="list-style-type: none"> • Przyciągnięcie nowych mieszkańców dzięki zapewnieniu ścieżki rozwoju dziecka od 3 roku życia, • Dopasowanie oferty usług do zmieniającej się struktury demograficznej, • Możliwość powrotu rodziców na rynek pracy, poprzez zapewnienie opieki dzieciom do lat trzech, • Rozwijanie pasji wśród dzieci i młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Liczba zmodernizowanych obiektów oświatowych (szt.) ✓ Liczba miejsc w przedszkolach i klubach malucha (szt.) ✓ Liczba zajęć dodatkowych w szkole (szt.); ✓ Liczba szkoleń dla nauczycieli (szt.); ✓ Liczba zakupionych materiałów edukacyjnych (szt.)
	3.2.2. Zapewnienie i zwiększanie środków na realizację zajęć rozwijających dla dzieci zdolnych oraz wyrównawczych dla dzieci z potrzebami;		
	3.2.3. Zapewnienie nowoczesnych materiałów edukacyjnych umożliwiających prowadzenie specjalistycznych zajęć np. z programowania, przyrodniczych, językowych oraz matematycznych dla dzieci i młodzieży;		
	3.2.4. Zwiększenie miejsc w przedszkolach oraz klubach malucha;		
	3.2.5. Podniesienie jakości nauczania poprzez systematyczne doszkalanie nauczycieli;		
	3.2.6. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów;		
	3.2.7. Szerzenie idei wolontariatu wśród dzieci;		

3.2.8.

Rozwój oraz modernizacja infrastruktury sportowej i oświatowej (wraz z ich wyposażeniem) dedykowanej dzieciom i młodzieży.

**CEL STRATEGICZNY III:
POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY**

CEL OPERACYJNY 3.3.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI Z UWZGLĘDNIENIEM OSÓB ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI	3.3.1. Minimalizacja barier architektonicznych (np. poprzez zamontowanie wind, podjazdów w budynkach użyteczności publicznej, usunięcie progów czy krawężników);	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępności obiektów i budynków gminnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, • Zwiększenie samodzielności osób ze szczególnymi potrzebami, • Zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr i usług, • Umożliwienie udziału w życiu społecznym i publicznym osób ze specjalnymi potrzebami. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Liczba budynków gminnych bez barier architektonicznych (szt.), ✓ Liczba udostępnionych materiałów informacyjnych (szt.), ✓ Liczba dostosowanych mieszkań bez barier architektonicznych (szt.), ✓ Liczba przeszkolonych pracowników (os.).
	3.3.2. Podnoszenie poziomu dostępności cyfrowej, m.in. poprzez dostosowanie stron internetowych, mediów społecznościowych, aplikacji, odtwarzaczy multimedialnych;		
	3.3.3. Dostosowanie mieszkań socjalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami;		
	3.3.4. Przeprowadzenie szkoleń dla pracowników gminnych współpracujących z osobami z niepełnosprawnościami.		

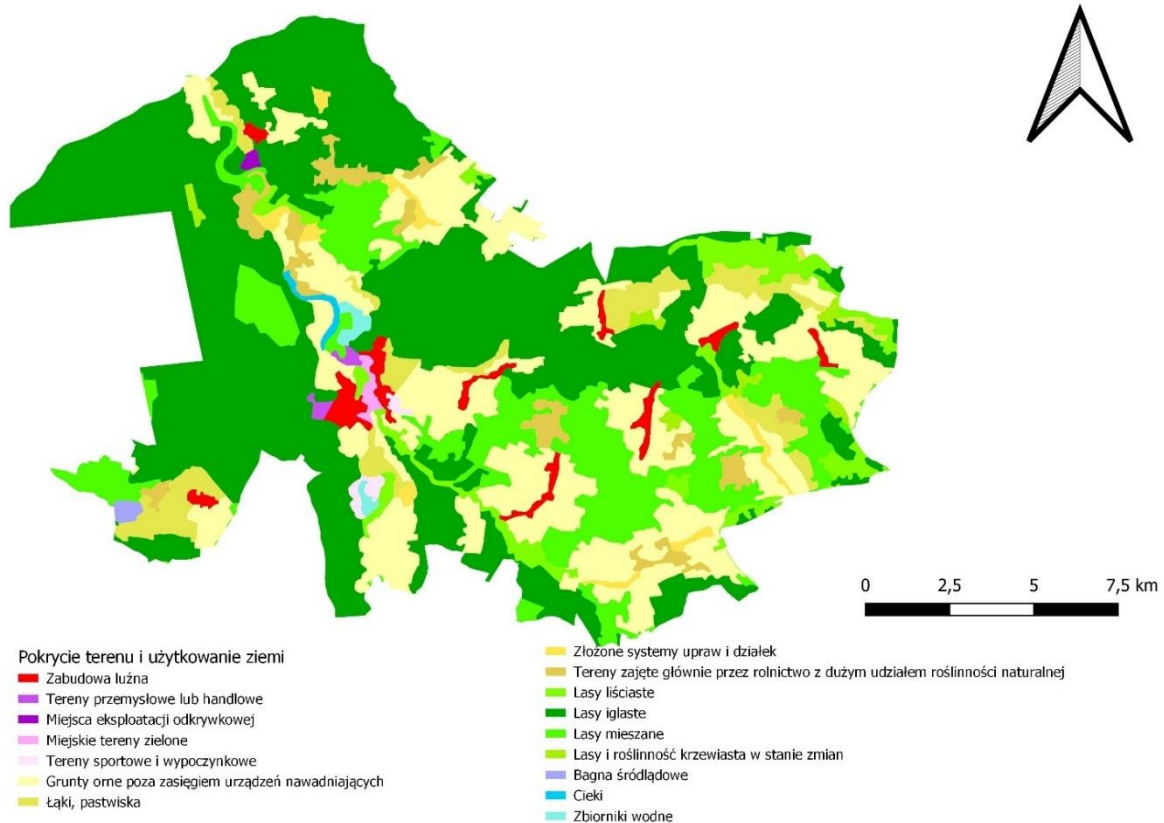
3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Nowogród Bobrzański oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański kształtuje przede wszystkim rzeka Bóbr, a także droga krajowa nr 27 o przebiegu Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Żary oraz normalnotorowa linia PKP o znaczeniu państwowym relacji Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Żary. Rzeka Bóbr dzieli Miasto Nowogród Bobrzański, położone w centralnej części Gminy na dwie odrębne części – prawobrzeżną, nazywaną Nowogrodem Górnym (położoną na wysokiej, nadbobrzańskiej skarpie i rozbudowanej wzdłuż jej głównej osi, ulic 9 Maja, Kościuszki i Słowackiego ze skoncentrowanymi przy nich terenami mieszkalnymi i usługami oraz lewobrzeżną, nazywaną Nowogrodem Dolnym (stanowiącą tereny dawnych Krzystkowic).

Większe skupiska mieszkaniowe (wsie) położone są na wschód od Miasta – Drągowina, Niwiska, Przybymierz, Skibice, Kotowice, Urzuty Pierzwin oraz Kamionka. Na południowy-zachód znajdują się Białowice oraz Bogaczów, a na północy leży Wysoka. Wokół zabudowy luźnej wymienionych miejscowości znajdują się grunty orne oraz pastwiska. Jednak w obszarze Gminy przeważają głównie lasy iglaste oraz mieszane. Lasy iglaste porastają głównie część zachodnią Gminy. Krajobrazy chronione skupiają się głównie przy rzece Bóbr oraz na południu Gminy. Są to „Dolina Bobru” oraz „Dolina Brzeźnicy”. Oprócz tego małe części obszarów „Wschodnich okolic Lubska” oraz „Doliny Śląskiej Ochli” znajdują się na południu oraz północnym-wschodzie Gminy. Reszta, a więc zdecydowana większość terenów nie jest objęta obszarami chronionego krajobrazu.

Podsumowaniem jest rycina poniżej, obrazująca pokrycie terenu oraz użytkowanie ziemi w Gminie Nowogród Bobrzański. Zauważyć należy, że zabudowa mieszkaniowa na terenie Gminy jest dość rozproszona, a poszczególne miejscowości są od siebie znacznie oddalone.

Ryc. 4. Pokrycie terenu oraz użytkowanie ziemi w Gminie Nowogród Bobrzański

Źródło: opracowanie własne na podstawie CorineLandCover 2018

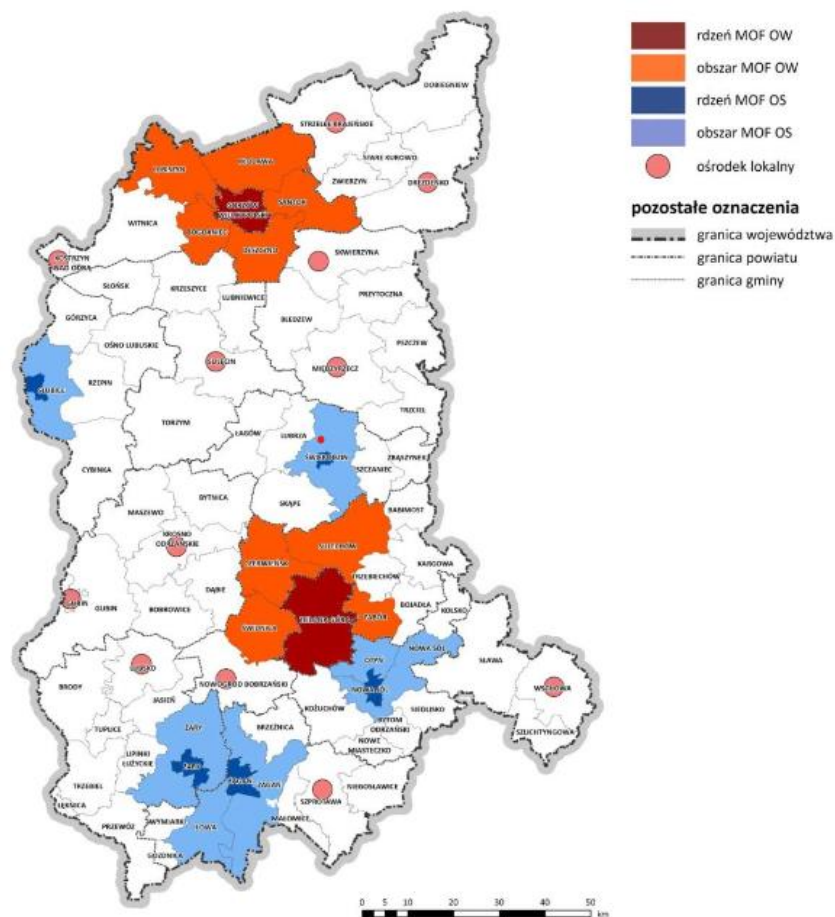
Gmina Nowogród Bobrzański jest objęta Planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, który uchwalony został dnia 23 kwietnia 2018 r. uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z dnia 2 maja 2018 r. poz. 1163). Gmina należy do miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków lokalnych. Ośrodki te pełnią rolę uzupełniającą w stosunku do ośrodków subregionalnych. Stanowią zasób usług społecznych w szczególności w aspekcie obszarów wiejskich oraz aktywizacji otaczających obszarów. Stanowią centra administracyjnej usługowe dla otaczających je terenów wiejskich pełniąc funkcje usługowe m.in. w zakresie edukacji, kultury, transportu publicznego, usług teleinformatycznych.

Dla omawianego obszaru funkcjonalnego przyjęto następujące zasady zagospodarowania:

- zachowanie spójności przestrzennej obszaru,

- zachowanie ładu przestrzennego w strefach zurbanizowanych jak i na terenach wiejskich,
- kształtowanie przyjaznych mieszkańcom przestrzeni publicznych, zapobieganie rozpraszaniu zabudowy, rozwój urbanizacji w nawiązaniu do ukształtowanych układów osadniczych,
- rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- zachowanie ciągłości i ochrona przed zabudową obszarów pełniących głównie funkcje przyrodnicze, w tym klimatyczne (kliny napowietrzające),
- dbałość o wysoki standard terenów zieleni,
- wzmacnianie infrastruktury turystycznej,
- podejmowanie działań mających na celu ochronę zabytków i zachowanie krajobrazu kulturowego,
- wzmacnianie infrastruktury społecznej,
- wyznaczenie nowych terenów mieszkaniowych z zapewnieniem dostępu do infrastruktury technicznej jak i społecznej,
- wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych w oparciu o istniejący układ komunikacyjny i tereny uzbrojone w infrastrukturę techniczną oraz w sposób minimalizujący negatywny wpływ na jakość środowiska przyrodniczego i warunki zamieszkania, z zachowaniem obowiązujących przepisów,
- wykluczenie lokalizacji zabudowy chronionej akustycznie w bezpośrednim sąsiedztwie terenów kolejowych,
- wyznaczenie nowych terenów mieszkaniowych z uwzględnieniem uwarunkowań demograficznych,
- zapewnienie niezbędnych rezerw terenowych pod lokalizację systemów infrastruktury technicznej obsługującej obszary aktywności gospodarczej,
- rozbudowa zintegrowanej sieci transportowej oraz sieci infrastruktury technicznej,
- dążenie do zapewnienia dostępności komunikacyjnej ośrodka miejskiego za pomocą komunikacji publicznej i rowerowej,
- uwzględnienie w zagospodarowaniu terenów zagrożonych powodzią oraz budowy niezbędnej infrastruktury służącej ograniczeniu ryzyka powodziowego i skutków powodzi.

Ryc. 5. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, ośrodków subregionalnych i ośrodków lokalnych

Źródło: Plan zagospodarowania województwa lubuskiego

Kształtowanie polityki przestrzennej Gminy powinno odbywać się w oparciu o zasady zagospodarowania ujęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa, jak i poniższe wytyczne:

- tworzenia warunków zmierzających do poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców Gminy;
- harmonijnego i skoordynowanego rozwoju struktur osadniczych przy uwzględnieniu cech i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz tradycji regionu;
- stałego dążenia do kształtowania i poprawy ładu przestrzennego stanowiącego wartość ogólnospołeczną;
- ochrony tradycji i kultury regionu;
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, przy założeniu racjonalnego ich wykorzystania dla potrzeb lokalnych i ponadlokalnych skorelowanego z procesem rozwoju społeczno-gospodarczego;

- bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i życia ludzi, ochrony mienia;
- rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej przy uwzględnieniu integralności wewnętrznej Gminy oraz powiązań ponadlokalnych, służących wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu.

Ponadto Gminę zakwalifikowano do wiejskich obszarów funkcjonalnych, które bezpośrednio uczestniczą w procesach rozwojowych. Dla tego obszaru przyjęto następujące zasady zagospodarowania:

- rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- podejmowanie działań mających na celu ochronę zabytków i zachowanie krajobrazu kulturowego,
- wyznaczenie nowych terenów mieszkaniowych dostosowanych do krajobrazu kulturowego, z zapewnieniem dostępu do infrastruktury technicznej jak i społecznej,
- wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych w oparciu o istniejący układ komunikacyjny i tereny uzbrojone w infrastrukturę techniczną oraz w sposób minimalizujący negatywny wpływ na jakość środowiska przyrodniczego i warunków zamieszkania, z zachowaniem obowiązujących przepisów,
- wykluczenie lokalizacji zabudowy chronionej akustycznie w bezpośrednim sąsiedztwie terenów kolejowych,
- zapewnianie niezbędnych rezerw terenowych pod lokalizację systemów infrastruktury technicznej obsługującej obszary aktywności gospodarczej,
- rozbudowa zintegrowanej sieci transportowej oraz sieci infrastruktury technicznej,
- podejmowanie działań zmierzających do rozbudowy sieci transportowej, zapewniającej dostępność komunikacyjną ośrodka miejskiego za pomocą komunikacji publicznej oraz alternatywnych środków transportu,
- dążenie do zapewnienia dostępności komunikacyjnej ośrodka miejskiego za pomocą komunikacji publicznej i rowerowej.

Oprócz tego Gminę Nowogród Bobrzański zakwalifikowano do obszarów:

- tereny zamknięte;
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy;
- obszary cenne przyrodniczo;
- obszary ochrony krajobrazów kulturowych;
- obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;

- obszary ochrony strategicznych złóż kopalin;
- obszary o najniższym stopniu rozwoju pogarszających się perspektywach rozwojowych;
- obszary przygraniczne (strefa II i III).

4. Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.

Cele strategiczne oraz cele operacyjne ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na obszarze Gminy Nowogród Bobrzański. Są one również spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej tj. z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) oraz Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Komplementarność celów wyznaczonych w Strategii z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu.

Cel główny KSRR zakłada *efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym*. Cel ten uzupełniony jest 3 celami operacyjnymi:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym,

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych,

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 jest elementem systemu programowania przygotowywanego na różnych poziomach. Jej treść uwzględnia ustalenia dokumentów wyższego rzędu, w szczególności cele średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych, a także cele i kierunki koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Poniższa tabela przedstawia spójność celów strategicznych i operacyjnych zawierających się w Strategii rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030.

**Cel strategiczny 1. Inteligentna, zielona
gospodarka regionalna**

- 1.1. Wzmocnienie sektora B+R oraz mechanizmów transferu innowacji, szczególnie w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji
- 1.2. Rozwój zielonej gospodarki, w tym energetyki przyjaznej środowisku
- 1.3. Wysoka jakość kształcenia oraz jego powiązanie z regionalnym rynkiem pracy
- 1.4. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej i powiązań gospodarczych regionu
- 1.5. Rozwój konkurencyjnego sektora przedsiębiorstw i wsparcie reindustrializacji
- 1.6. Rozwój potencjału turystycznego
- 1.7. Konkurencyjne i ekologiczne rolnictwo oraz rozwój produktów regionalnych

**Cel operacyjny 1.4. Przystosowanie do zmian
klimatu, ochrona środowiska oraz poszanowanie
walorów przyrodniczych**

1.4.1. Wspieranie instalacji odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców oraz montaż instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej;

1.4.2. Utrzymanie oferty wsparcia dla mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na terenie Gminy;

Cel operacyjny 2.1. Rozwój przedsiębiorczości oraz wzrost atrakcyjności rynku pracy

2.1.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę

2.1.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa, w tym małych gospodarstw oraz zachęcanie do utworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych

2.1.3. Promocja terenów inwestycyjnych

2.1.5. Utworzenie punktu konsultacyjnego i doradczego dla producentów z terenu Gminy;

**Cel operacyjny 2.2. Rozbudowa infrastruktury
turystycznej oraz rekreacyjnej**

2.2.1. Opracowanie oraz budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszo-rowerowych

2.2.2. Rozwój bazy noclegowo-gastronomicznej na terenie Gminy

2.2.3. Stworzenie mapy atrakcyjnych punktów w Gminie

2.2.4. Stworzenie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej

2.2.5. Wykorzystanie potencjału miejsc m.in. Stary Młyn, ruiny Kościoła w Podgórzycach, Kościoły w Nowogrodzie Bobrzańskim, Pałac Bogaczów oraz współpraca z prywatnymi właścicielami w celu ożywienia tych miejsc

2.2.6. Nawiązanie współpracy z Nadleśnictwem Krzystkowie w celu wypromowania Fabryki Amunicji DAG

Cel operacyjny 2.3. Promocja gminy oraz wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców

2.3.1. Utworzenie kalendarza cyklicznych wydarzeń lokalnych, promujących produkty lokalne oraz lokalnych twórców

2.3.2. Wspieranie lokalnych przedsiębiorców oraz gospodarstw agroturystycznych

2.3.3. Stworzenie koncepcji lokalnego produktu turystycznego Gminy

2.3.4. Udział w targach turystycznych (w tym branżowych)

2.3.5. Organizacja cyklicznych imprez tematycznych oraz zapraszanie mieszkańców gmin ościennych do udziału

- 2.3.6. Promowanie lokalnej kultury m.in. łemkowskiej oraz Góralów Czadeckich
- 2.3.7. Udostępnianie materiałów promocyjnych w zakresie turystyki i rekreacji na terenie Gminy w tym z wykorzystaniem metod tradycyjnych oraz narzędzi internetowych i mediów społecznościowych

Cel strategiczny 2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi

- 2.1. Wzrost dostępności i efektywności kształcenia oraz wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi dziećmi
- 2.2. Promocja włączenia społeczno-zawodowego oraz kompleksowe wsparcie seniorów
- 2.3. Wysoka jakość i dostępność usług medycznych oraz upowszechnianie profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia
- 2.4. Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego
- 2.5. Rozbudowa oraz modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, a także upowszechnianie i promocja sportu
- 2.6. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalnej

Cel operacyjny 3.1. Wzrost jakości usług społecznych na terenie gminy

- 3.1.1. Rozszerzenie bazy lokalowej dla działalności MGOPS-u (np. magazyny, sale na prowadzenie zajęć, warsztatów)
- 3.1.2. Budowa Centrum Integracji Społecznej;
- 3.1.3. Rozwijanie i wsparcie działalności MGOKSiR m.in. poprzez stworzenie bogatej oferty zajęć dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów;
- 3.1.4. Utrzymanie i rozwój działalności Klubu Seniora na terenie Gminy
- 3.1.5. Zwiększenie dostępności usług specjalistycznej opieki zdrowotnej, w tym także pomocy psychologicznej, dedykowanej mieszkańcom
- 3.1.6. Stworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjno-pielęgnacyjnego
- 3.1.7. Rozszerzenie bazy lokalowej – mieszkań socjalnych oraz komunalnych
- 3.1.8. Zapewnienie wielofunkcyjności budynków przeznaczonych na cele usług społecznych możliwość dostosowania w perspektywie kilkunastu-kilkudziesięciu lat do zmieniających się potrzeb (np. zmniejszenie zapotrzebowania na usługi przedszkolne, żłobkowe, szkolne, a zwiększenie na usługi opiekuńcze, senioralne, zdrowotne)
- 3.1.9. Wsparcie asystenta osoby niepełnosprawnej oraz propagowanie korzystania z pomocy tego rodzaju pracownika
- 3.1.10. Publikacje na gminnych stronach internetowych informacji dla młodych rodziców.
- 3.1.11. Poszerzenie oferty wydarzeń kulturalnych i sportowych dla dzieci i młodzieży, angażującej wykorzystanie istniejącej infrastruktury.

Cel operacyjny 3.2. Udoskonalenie oferty edukacyjnej oraz opiekuńczej dla najmłodszych

- 3.2.1. Gruntowa modernizacja obiektów szkolnych oraz przedszkolnych
- 3.2.2. Zapewnienie środków na realizację zajęć rozwijających dla dzieci zdolnych oraz wyrównawczych dla dzieci z potrzebami
- 3.2.3. Zapewnienie nowoczesnych materiałów edukacyjnych umożliwiających prowadzenie specjalistycznych zajęć np. z programowania, przyrodniczych, językowych oraz matematycznych

	<p>3.2.4. Zwiększenie miejsc w przedszkolach oraz klubach malucha</p> <p>3.2.5. Podniesienie jakości nauczania poprzez systematyczne doszkalanie nauczycieli</p> <p>3.2.6. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów</p> <p>3.2.7. Szerzenie idei wolontariatu wśród dzieci</p> <p>3.2.8. Rozwój oraz modernizacja infrastruktury sportowej i oświatowej (wraz z ich wyposażeniem) dedykowanej dzieciom i młodzieży</p>
--	--

Cel strategiczny 3. Integracja przestrzenna regionu

- 3.1. Modernizacja oraz rozwój infrastruktury komunikacyjnej i transportu zbiorowego
- 3.2. Wzmocnienie dostępności infrastruktury teleinformatycznej
- 3.3. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego i publicznego
- 3.4. Ochrona środowiska przyrodniczego, w tym przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu
- 3.5. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich wraz z ich obszarami funkcjonalnymi
- 3.6. Wzmocnienie funkcji społeczno-gospodarczych miast średnich i lokalnych ośrodków miejskich
- 3.7. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Cel operacyjny 1.1. Modernizacja i rozwój sieci dróg oraz chodników na terenie gminy

- 1.1.1. Budowa nowych, remont modernizacja oraz utworzenie istniejących dróg gminnych i chodników
- 1.1.2. Dalszy rozwój transportu publicznego oraz utworzenie centrum przesiadkowego na terenie Gminy
- 1.1.3. Poprawa bezpieczeństwa przy drogach przejściach dla pieszych i w miejscach publicznych m.in. poprzez rozbudowę i modernizację oświetlenia
- 1.1.4. Współpraca z zarządcami dróg wyższego rzędu w celu rozbudowy i modernizacji dróg w szczególności dróg powiatowych.

Cel operacyjny 1.2. Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej, deszczowej oraz melioracyjnej

- 1.2.1. Doprowadzenie sieci kanalizacyjnej do jak największej liczby gospodarstw domowych uzasadnionej ekonomicznie
- 1.2.2. Rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarze zwartej zabudowy
- 1.2.3. Budowa nowej oraz rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci wodociągowej zapobiegająca awariom i przerwom w dostawach wody
- 1.2.4. Budowa nowych i modernizacja istniejących stacji uzdatniania wody
- 1.2.5. Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków
- 1.2.6. Zagospodarowanie i retencjonowanie wód opadowych, w tym budowa błękitnej i zielonej infrastruktury w postaci m.in. zbiorników retencyjnych, rowów melioracyjnych z zastawkami oraz sieci deszczowej na terenie miasta

Cel operacyjny 1.3. Rozwój pozostałej infrastruktury technicznej oraz rewitalizacja terenów publicznych

- 1.3.1. Tworzenie warunków do rozwoju i poprawy jakości sieci Internetu światłowodowego oraz sygnału GSM
- 1.3.3. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie Gminy oraz prowadzenie działań rewitalizacyjnych

1.3.4. Kontynuacja termomodernizacji budynków użyteczności publicznej

1.3.5. Ochrona zabytków na terenie Gminy

1.3.6. Współpraca z dostawcami gazu w zakresie gazyfikacji Gminy

Cel operacyjny 1.4. Przystosowanie do zmian klimatu, ochrona środowiska oraz poszanowanie walorów przyrodniczych

1.4.1. Wspieranie instalacji odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców oraz montaż instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej

1.4.2. Utrzymanie oferty wsparcia dla mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na terenie Gminy

1.4.3. Podniesienie świadomości środowiskowej mieszkańców poprzez prowadzenie edukacji ekologicznej skierowanej do różnych grup społecznych.

1.4.4. Kontynuacja działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest

1.4.5. Adaptacja do zmian klimatu

Cel strategiczny 4. Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę

4.1. Efektywna współpraca międzyregionalna i transgraniczna

4.2. Atrakcyjny wizerunek i rozpoznawalna marka województwa

4.3. Wysoka sprawność działania administracji publicznej i instytucji regionalnych oraz współdziałanie na rzecz rozwoju regionu

4.4. Wzmocnienie roli i integracja systemów zarządzania strategicznego oraz planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym

4.5. Rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych społeczeństwa

Cel operacyjny 2.1. Rozwój przedsiębiorczości oraz wzrost atrakcyjności rynku pracy

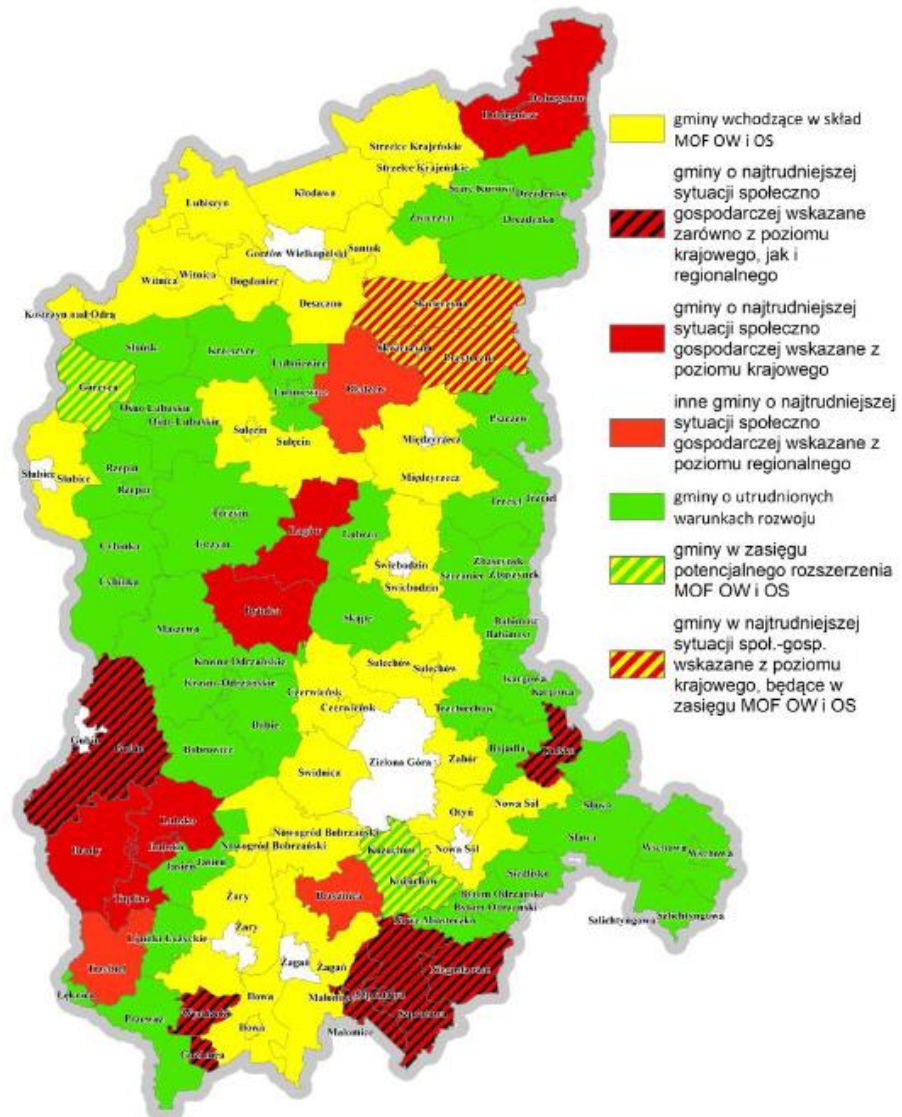
2.1.6. Nawiązanie współpracy z innymi gminami w zakresie wymiany doświadczeń i produktów lokalnych

Cel operacyjny 1.3. Rozwój pozostałej infrastruktury technicznej oraz rewitalizacja terenów publicznych

1.3.2. Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni Gminy pokrytej Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego określa również Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), do których w szczególnym stopniu należy kierować interwencję publiczną obejmującą finansowane z różnych źródeł inwestycje (w tym gospodarcze, infrastrukturalne i zasoby ludzkie). Zgodnie z podziałem w Strategii Województwa Lubuskiego Miasto i Gmina Nowogród Bobrzański została zaliczona do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego Zielonej Góry.

Ryc. 6. . Obszary Strategicznej Interwencji w województwie lubuskim

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030

Interwencja, zgodnie zapisami w Strategii Województwa Lubuskiego 2030, w stosunku do miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych powinna koncentrować się m.in. na:

- wsparciu powstawania nowych i funkcjonowania istniejących ośrodków innowacji oraz instytucji naukowych i badawczych, zwiększenia potencjału wyższych uczelni oraz

wzmacnianiu innowacyjności i konkurencyjności sektora przedsiębiorstw, zwłaszcza rozwój funkcji B+R;

- zwiększeniu dostępności do usług publicznych wyższego rzędu oraz budowie i modernizacji infrastruktury związanej z usługami publicznymi;
- rozwoju terenów inwestycyjnych;
- rozwoju zintegrowanych systemów transportu publicznego przy wykorzystaniu elektromobilności i nisko- oraz bezemisyjnych środków transportu), w tym promowanie ruchu pieszego i rowerowego;
- realizacji działań związanych z poprawą jakości powietrza, likwidacją niskiej emisji z systemów grzewczych oraz adaptacją do zmian klimatu obszarów miejskich, w powiązaniu z działaniami dotyczącymi wykorzystania OZE i ochroną środowiska naturalnego;
- inwestycji w infrastrukturę drogową;
- promowaniu innowacji w obszarze smart city i zielonej gospodarki;
- podnoszeniu jakości przestrzeni w miastach – wzmocnienie planowania przestrzennego i wsparcie działań z zakresu racjonalnego gospodarowania przestrzenią;
- wspieraniu współpracy partnerskiej w obszarach funkcjonalnych miast;
- rozwoju różnych form współpracy sieciowej w skali krajowej i międzynarodowej,
- upowszechnienie gospodarki o obiegu zamkniętym w miejskich obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich i zapewnienie wsparcia dla działań związanych z jej promocją i rozwojem;
- animowanie współpracy na rzecz łączenia potencjałów miast wojewódzkich i ich specyfiki rozwojowej.

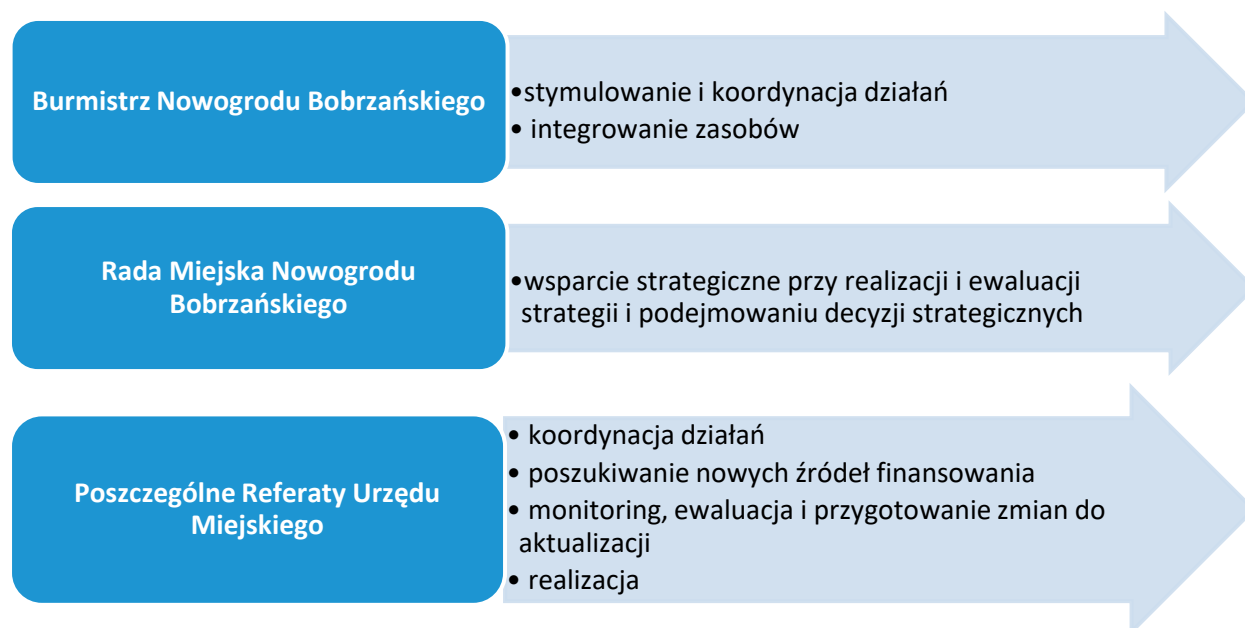
Działania powyższe, szczególnie z zakresu rozwijania oferty z obszaru turystyki i rekreacji, poprawy dostępu do usług publicznych, poprawy jakości infrastruktury i dostępności komunikacyjnej przy ochronie środowiska są zgodne ze Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027.

5. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

Kontrola prawidłowego przebiegu procesu realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027 polega na odpowiednim jej wdrażaniu, a następnie monitoringu i ewaluacji. Poprzez gromadzenie i analizę danych, wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń Strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Podmiotami zaangażowanymi w proces realizacji strategii będzie sektor publiczny (władze samorządowe, Urząd Miejski, jednostki organizacyjne Gminy, inne jednostki samorządu terytorialnego), sektor prywatny (partnerzy prywatni i biznesowi, przedsiębiorcy, inwestorzy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze) oraz sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, liderzy społeczni, osoby publiczne). Z kolei za etap wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii odpowiedzialny będzie Burmistrz Nowogrodu Bobrzańskiego, Rada Miejska Nowogrodu Bobrzańskiego oraz odpowiednie komórki Urzędu, jednostki organizacyjne i partnerzy Gminy.

Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji działań danego celu strategicznego. Dokumentami, które wymagać będą aktualizacji bądź przyjęcia w okresie realizacji Strategii będą m.in. wieloletni program gospodarowania zasobem Gminy, programy jednoroczne, Program Opieki Nad Zabytkami, Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy, Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej czy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

W przypadku poprawy skoordynowania działań z zakresu planowania przestrzennego Gmina sporządzi ocenę aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz z wieloletnim programem sporządzania planów miejscowych.

Podczas wdrażania Strategii, Miasto i Gmina zadba o dobrą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, wliczając w to lokalne organizacje pozarządowe oraz inne jednostki samorządu terytorialnego i administrację rządową. Dodatkowo Gmina będzie aktywnie uczestniczyć w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez podmioty z jej otoczenia, do których należy w szczególności powiat zielonogórski. W chwili przyjęcia dokumentów przez ww. podmioty, Gmina dokona analizy zgodności zapisów swojej Strategii i w razie potrzeby dokona ich aktualizacji.

Ponadto dążyć będzie się do wprowadzania rozwiązań, które będą związane z inteligentnym zarządzaniem z wykorzystaniem nowoczesnych technologii komunikacyjno-informacyjnych. Narzędzia te zapewnią sprawną pracę Urzędu Gminy, jednostek podległych, ale również wpłyną na ochronę środowiska i możliwości pomiaru jakości życia w Gminie.

W celu wdrożenia praktyki angażowania organizacji pozarządowych we wspólne działania na rzecz rozwoju Gminy, projekty będą realizowane w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi. Dzięki temu przy realizacji przedsięwzięć uda się dotrzeć do coraz większej liczby odbiorców ze względu na aktywność stowarzyszeń i fundacji w poszczególnych sołectwach Gminy.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty Strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie Gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności burmistrza w roku poprzednim, w szczególności realizacją polityk, programów, strategii, uchwał rady Gminy i budżetu obywatelskiego”. Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Dodatkowo, narzędziem wspomagającym monitorowanie wdrażania Strategii będzie tabela ewaluacyjna stanowiąca Załącznik nr 3 do niniejszego dokumentu. W tabeli znajduje się miejsce na wprowadzenie jednostki odpowiedzialnej za realizację celów, a także kolumny z planowaną datą wykonania zadania oraz datą faktyczną. Na podstawie tego uzupełniona zostanie ostatnia część tabeli ewaluacyjnej, zawierająca informacje o stanie realizacji zadania. W ten sposób można będzie ocenić, w jakiej części osiągnięto założony cel operacyjny, a dalej strategiczny.

6. Ramy finansowe i źródła finansowania

Miasto i Gmina Nowogród Bobrzański na bieżąco analizuje możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania działalności, w tym kierunków działań przewidzianych w Strategii, zarówno stanowiących wydatki bieżące i majątkowe. Analizy te obejmują:

- fundusze unijne, w ramach Funduszy Europejskich Województwa Lubuskiego, ogólnopolskich programów operacyjnych, Krajowego Planu Odbudowy, Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich;
- środki budżetu państwa i państwowych funduszy celowych;
- programy jednostek samorządu terytorialnego wyższych szczebli, w tym zwłaszcza programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Lubuskiego;
- inne, nieunijne fundusze międzynarodowe, np. Fundusze Norweskie;
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Powyższe instrumenty finansowe, jak i środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację zadań określonych w Strategii Rozwoju Gminy Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022-2027. Głównymi źródłami finansowania celów rozwojowych będą dochody własne Gminy, takie jak podatki i opłaty lokalne, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne. Jednocześnie wiele zadań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Miejskiego oraz jednostek organizacyjnych Gminy.

Realizacja części zadań przewidzianych w Strategii wymaga i zakłada współpracę z Gminami sąsiednimi, powiatem zielonogórskim oraz województwem lubuskim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta powinna obejmować również wymiar finansowy, w tym przekazanie dotacji lub udzielenie pożyczki na realizację zadań.

Podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowić będzie budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa. Gmina będzie utrzymywać nadwyżkę operacyjną w sposób niezagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiającą spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki, a także dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji. Długookresowe cele strategiczne określone będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie wydarzenia, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243

ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Gminy.

Zgodnie z uchwałą nr XLVI/412/2021 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 26 listopada 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031), potencjał inwestycyjny Gminy rozumiany jest jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) i w latach 2021-2030 wyniesie około 59 mln zł.

Załącznik 1: Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Miasta i Gminy

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ GMINY	67
1.1. Informacje ogólne	67
1.2. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	69
1.3. Walory przyrodnicze i kulturowe	73
CZĘŚĆ 2: DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ GMINY	79
2.1. Gospodarka lokalna i rynek pracy	79
2.2. Infrastruktura i środowisko	83
<i>Infrastruktura drogowa</i>	83
<i>Urządzenia sieciowe</i>	84
<i>Gospodarka odpadami</i>	87
<i>Pozostała działalność w zakresie ochrony środowiska</i>	88
2.3. Stan finansów samorządowych	89
<i>Wykonanie budżetu</i>	89
<i>Struktura dochodów i wydatków</i>	92
<i>Potencjał inwestycyjny</i>	94
CZĘŚĆ 3: DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY	96
3.1. Demografia	96
3.2. Kapitał społeczny	99
<i>Przedszkola i żłobki</i>	99
<i>Edukacja</i>	100
<i>Kultura i sport</i>	104
<i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	105
<i>Otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne Gminy</i>	106
3.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	109

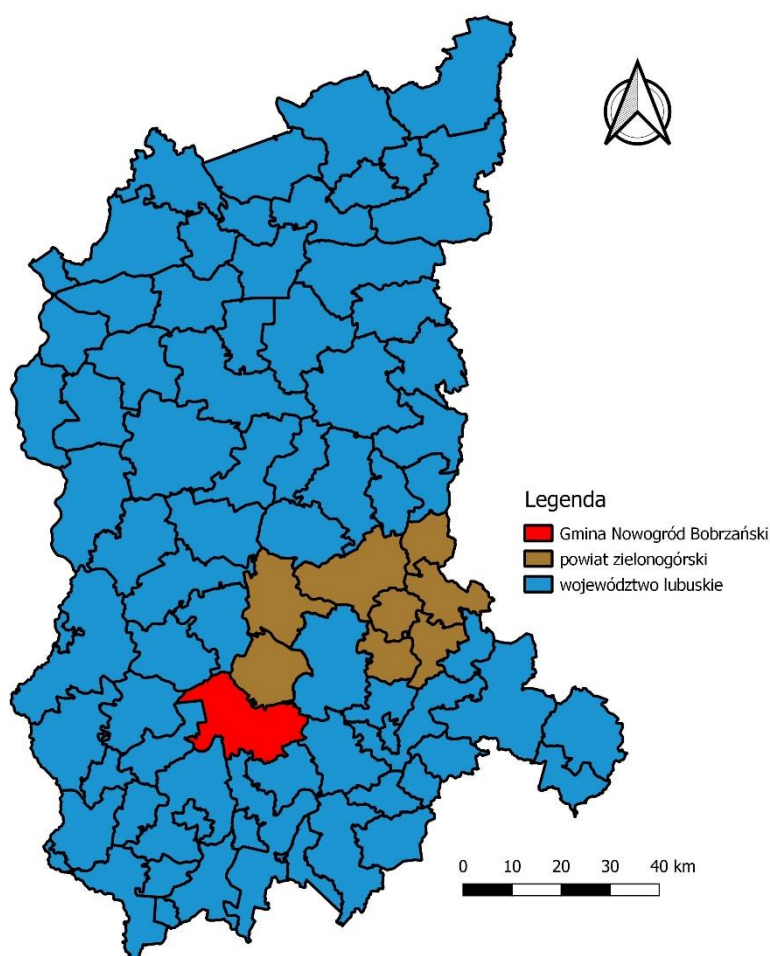
CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ GMINY

1.1. Informacje ogólne

Gmina Nowogród Bobrzański, jest Gminą miejsko-wiejską położoną w południowej części województwa lubuskiego, w powiecie zielonogórskim nad rzeką Bóbr, co stanowi 19,2% powierzchni powiatu. Jej ogólna powierzchnia geodezyjna wynosi 25 941 hektarów. Według danych GUS w 2020 roku Gminę zamieszkiwało 9 381 mieszkańców. Miasto Nowogród Bobrzański leży w odległości ok. 25 km od Zielonej Góry, największego pod względem liczby ludności miasta oraz jednej ze stolic województwa lubuskiego.

Gmina miejsko-wiejska Nowogród Bobrzański sąsiaduje z:

- miastem Zielona Góra i gminą Świdnica w powiecie zielonogórskim,
- gminami Dąbie i Bobrowice w powiecie krośnieńskim,
- gminami Lubska, Jasień i Żary w powiecie żarskim,
- gminą Kozuchów w powiecie nowosolskim,
- gminą Żagań w powiecie żagańskim.

Ryc. 7. Położenie Gminy Nowogród Bobrzański na tle powiatu oraz województwa

Jednostkami należącymi administracyjnie do Gminy jest Miasto Nowogród Bobrzański będącym jednocześnie siedzibą władz samorządowych oraz 21 sołectw: Białowice, Bogaczów, Cieszów, Dobroszów Mały, Dobroszów Wielki (wraz z wsią Popowice), Drągowina (wraz z wsią Sobolice), Kaczenice, Klępina, Kotowice, Krzewiny, Krzywa, Łagoda, Niwiska, Pierzwin (wraz z wsią Kamionka i przysiółkiem Pielice), Podgórzyce, Przybymierz, Skibice, Sterków, Turów, Urzuty oraz Wysoka.

W wyniku połączenia dwóch odrębnych organizmów wiejskich: Krzystkowic i Nowogrodu Bobrzańskiego, 1 stycznia 1988 roku, doszło do powstania nowego miasta – Nowogród Bobrzański. Tego dnia Gmina zmieniła status z wiejskiej na miejsko-wiejską. Historie miejscowości, z których powstało miasto są zupełnie odmienne. Podejrzewa się, że Miasto Nowogród Bobrzański powstało jeszcze za czasów Bolesława Chrobrego, był to wtedy gród kasztelański. W jego pobliżu znajdowała się osada rzemieślniczo-handlowa, która ok. XII wieku uzyskała prawa miejskie. Natomiast Krzystkowice otrzymały prawa miejskie w XVII wieku. Było to miasteczko założone na planie w kształcie litery C z nieregularnym czworobocznym placem rynkowym. Taki układ zachował się częściowo do dnia dzisiejszego.

Po II wojnie światowej Krzystkowice i Nowogród Bobrzański utraciły prawa miejskie. W 1975 roku Gminę Nowogród Bobrzański i Gminę Krzystkowice połączono. W skład nowej Gminy weszło 28 miejscowości.

Gmina Nowogród Bobrzański leży w dorzeczu rzeki Odry. Przez obszar Gminy przepływa rzeka Bóbr. Jej koryto w pobliżu Nowogrodu Bobrzańskiego z uwagi na silne meandrowanie zostało poszerzone i pogłębione. Na obszarze Gminy nie występują naturalne jeziora, jednak w wyniku eksploatacji kruszywa powstały tu sztuczne zbiorniki wodne: jezioro Turowskie (nazwa potoczna) oraz „Krzywaniec”.

Przez miasto Nowogród Bobrzański przebiegają szlaki komunikacyjne o randze ponadregionalnej i regionalnej wraz z drogą krajową Nr 27, łączącą miasto z Zieloną Górą, a także linia kolejowa Nr 370 relacji Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Bieniów – Żary. Nowogród Bobrzański położony jest w niewielkiej odległości od takich ośrodków osadniczych jak: Zielona Góra (25 km), Lubsko (20 km), Żary (20 km), Żagań (22 km).

Stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto

Gmina Nowogród Bobrzański od 2021 roku należy do „Lubuskiego Trójmiasta”. Jest to stowarzyszenie obejmujące terytorium ośmiu gmin: Czerwieńsk, Nowa Sól, Nowogród Bobrzański, Otyń, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra, które zamieszkuje ok. 240 000 mieszkańców województwa lubuskiego. Podjęcie przez Gminę Nowogród Bobrzański uchwały w sprawie przystąpienia do Stowarzyszenia „Lubuskie Trójmiasto” i przyjęcie jego Statusu nastąpiło 2 lutego 2021 roku. Partnerzy Stowarzyszenia tworzą Zielonogórsko-Nowosolski Obszar Funkcjonalny (ZNOF). Na podstawie ZNOF realizowane będą zadania w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej

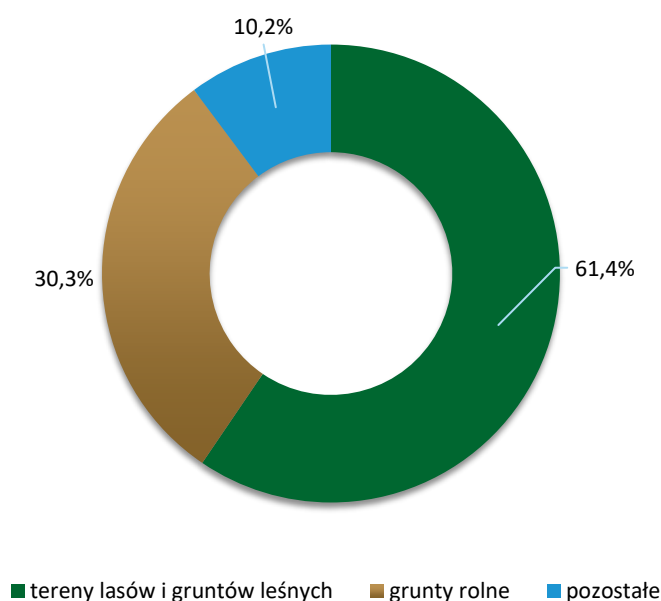

w nowej perspektywie finansowej 2021-2027. Obszar funkcjonalny został oficjalnie zapisany w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego.

Obecność Gminy w strukturze Stowarzyszenia, a zarazem w Zielonogórsko-Nowosolskim Obszarze Funkcjonalnym niesie wiele korzyści. Przede wszystkim integracja działań publicznych wiąże się ze znaczną poprawą efektywności zarządzania całym obszarem. Oznacza to, że zwiększają się możliwości rozwojowe całej Gminy, a także województwa. Wspólne prowadzenie polityki rozwoju w OF ułatwia rozwiązywanie problemów z różnych obszarów m.in.: społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Przykładem takich korzyści mogą być: poprawa jakości i atrakcyjności transportu (sprawna organizacja dowozów do pracy), zróżnicowany rynek pracy (zwiększenie dostępności oraz rozwój specjalistycznego rynku pracy), czy zwiększenie mobilności mieszkańców.

1.2. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Zgodnie z klasyfikacją funkcjonalną gmin, na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, przeprowadzoną przez P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego, Gmina Nowogród Bobrzański została zakwalifikowana do jednej z 257 gmin ekstensywnie zagospodarowanych (funkcje leśne, ochrony przyrody). Powierzchnia gruntów rolnych Gminy wynosi 83,24 ha, natomiast gruntów rolnych zabudowanych 0,58 ha. Zatem ogólny udział gruntów rolnych zabudowanych w ogólnej powierzchni gruntów rolnych wynosi 0,12%. Ponad połowę, bo aż 61,4% całkowitej powierzchni Gminy stanowią lasy.

Ryc. 8. Struktura zagospodarowania terenu Gminy Nowogród Bobrzański

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowogród Bobrzański.

Warunki glebowe Gminy określa się jako niekorzystne dla produkcji roślinnej. Aż 57,1% gruntów rolnych stanowią gleby klasy V i VI, z kolei gleby klasy IV to ok. 36,7%, a do klasy III zalicza się tylko 6,2% gruntów. Tereny Gminy nie posiadają wystarczających możliwości retencji wody, wymagana jest odbudowa istniejących oraz budowa nowych urządzeń melioracyjnych. Oprócz tego zwraca się uwagę na potrzebę budowy niewielkich urządzeń piętrzących oraz dbałość o stan rowów i drenażu.

W strukturze przestrzennej Gminy dominuje układ osadniczy Miasta Nowogród Bobrzański. Z uwagi na fakt, że przez Miasto przepływa rzeka Bóbr, dzieli się ono na dwie części. Prawobrzeżna część leżąca na skarpie nadbobrzańskiej, rozciągająca się wzdłuż głównych ulic Miasta to „Nowogród Górny”, natomiast lewobrzeżna część należąca do dawnej wsi Krzystkowice to „Nowogród Dolny”. Podział ten stwarza bariery przestrzenne, które utrudniają efektywne zarządzanie jednostką w porównaniu do gmin charakteryzujących się zwartą przestrzenią. Skutkiem tej sytuacji może być nierównomierny dostęp do usług społecznych, brak spójności w zakresie planowania przestrzennego, utrudnienia związane z budową infrastruktury liniowej itp. Poza tym w przypadku Nowogrodu Bobrzańskiego do problemów związanych z podziałem miasta zalicza się również istnienie tylko jednego połączenia drogowego pomiędzy dwiema częściami, co znacząco utrudnia dalszy rozwój jednostki. Pozostałe części Gminy, czyli tereny osadnictwa wiejskiego stanowią wsie, które w przypadku większych miejscowości charakteryzuje układ wielodrożnicowy, a w przypadku mniejszych układ ulicówek oraz łańcuchówek.

Analizując zabudowę terenów wiejskich Gminy oraz Miasta, zwrócić należy uwagę na historię Gminy Nowogród Bobrzański i tego, iż tutejsza zabudowa ukształtowała się w dużej części jeszcze przed 1945 rokiem. Ład przestrzenny Gminy ocenia się jako umiarkowanie zadowalający, zwłaszcza w porównaniu do nowo budowanych zespołów zabudowy, a także obiektów usługowych i produkcyjnych powstających głównie w granicach miasta. Zdecydowanie gorzej ocenia się walory architektoniczne nowo budowanych obiektów. Zwraca się uwagę, że obiekty te rzadko lokalizowane są w nawiązaniu do historycznie ukształtowanych układów osadniczych.

Tereny inwestycyjne Gminy koncentrują się głównie w centralnej części Miasta Nowogród Bobrzański, w dolinie rzeki Bóbr oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Ich otoczeniem są rozległe tereny lasów oraz pola uprawne.

W zachodniej części Gminy występują tereny zamknięte będące kompleksem wojskowym. Część tych terenów stanowią pozostałości po powstałym w latach 40-tych XX wieku Kombinate DAG Alfred Nobel. Projekt tego zakładu od początku budowy był ściśle tajny i do dziś jego pełne przeznaczenie, z powodu braku dokumentacji, nie zostało określone. Kompleks wybudowano aż na 35 km² powierzchni w głębokim lesie. Pracowało tam ponad 20 tysięcy przymusowych pracowników (głównie cudzoziemców), dla których wybudowano dwa (nieistniejące już) osiedla mieszkaniowe na terenie dzisiejszego Nowogrodu Bobrzańskiego. Lasy otaczające DAG Krzystkowice poprzecinane były siecią torów kolejowych stanowiących zaplecze wybudowanej tam ogromnej fabryki materiałów wybuchowych. Szacuje się, że cały kompleks liczył ponad 200 budynków (w okresie świetności mówi się nawet o 500). Kombinat

był obiektem niezależnym i prawie stuprocentowo samowystarczalnym. Na jego terenie zlokalizowana była elektrociepłownia, oczyszczalnia ścieków, straż pożarna, bloki mieszkalne, a nawet kasyno. Oprócz tego istniała tam również filia obozu koncentracyjnego Gross Rosen. Fabryka materiałów wybuchowych przestała funkcjonować w 1945 roku, a tamtejsze obozy zostały wyzwolone przez Armię Radziecką. Obecnie teren ten stanowi pewnego rodzaju atrakcję turystyczną, chociaż nie jest w całości dostępny dla zwiedzających.

Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański nadrzędnym dokumentem planistycznym jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowogród Bobrzański. Dokument ten stanowi załącznik do uchwały Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego nr XXXV/328/2021 z dnia 29 kwietnia 2021 r. Studium jest dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy przy zastosowaniu zasad zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy charakteryzuje się takimi typami terenów jak:

- strefy rozwoju zabudowy śródmiejskiej,
- strefy rozwoju zabudowy miejskiej,
- strefy rozwoju zabudowy wiejskiej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej,
- tereny zabudowy rekreacyjnej,
- tereny zabudowy kultu religijnego,
- tereny usług publicznych,
- tereny zabudowy usługowej,
- tereny sportu i rekreacji,
- tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych,
- tereny aktywności gospodarczej – obiektów produkcyjnych, składów i magazynów, usług,
- tereny eksploatacji powierzchniowej surowców mineralnych,
- tereny cmentarzy,
- tereny zieleni objęte formami ochrony przyrody,
- tereny zieleni urządzonej,
- ciągi piesze, pieszo-jezdne,
- tereny obsługi komunikacji samochodowej,
- tereny obsługi komunikacji samochodowej-stacji paliw,
- tereny komunikacji kolejowej,
- tereny infrastruktury technicznej,
- tereny zamknięte,
- obszary lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW,

- tereny elektrowni wodnych,
- tereny lasów,
- tereny otwarte z przewagą terenów wykorzystywanych rolniczo.¹

Akty prawa miejscowego w postaci obowiązujących i opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego regulują planowanie przestrzenne w Gminie. Obecnie Gmina dysponuje 21 obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz 2 w trakcie przygotowywania. Określają one szczegółowe zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów. Udział powierzchni Gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego pod koniec 2020 wyniósł zaledwie 4,9%. Na ten udział składał się w dużej części plan opracowany dla obrębu ewidencyjnego Cieszów, w tym dla terenów zamkniętych – jednostka wojskowa, z pozostałościami po dawnej fabryce zbrojeniowej Alfred Nobel Dynamit AG. Kolejne 0,6% powierzchni Gminy zostało wskazane w Studium do sporządzenia MPZP. Rozwój przestrzenny Gminy ukierunkowany jest głównie na wschodnią część Miasta Nowogród Bobrzański. Tereny wskazane w planie zagospodarowania przestrzennego przeznaczone są w dużej mierze pod nową zabudowę mieszkaniową. W przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przygotowuje się decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Poniższa tabela przedstawia liczbę decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2016-2020 w Gminie Nowogród Bobrzański na tle grupy porównawczej. Z uwagi na to, iż Gmina Nowogród Bobrzański jest gminą miejsko-wiejską za grupę porównawczą przyjęto inne gminy miejsko-wiejskie powiatu zielonogórskiego: Babimost, Czerwieńsk, Kargowa i Sulechów.

Tab. 3. Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2016-2020

		2016	2017	2018	2019	2020
Decyzje o warunkach zabudowy ogółem	Nowogród Bobrzański	45	57	62	60	73
	średnia dla GP*	56	58	60	62	70
Decyzje o warunkach zabudowy w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	Nowogród Bobrzański	4,77	6,03	6,53	6,36	7,78
	średnia dla GP*	6,06	6,71	6,70	6,22	7,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL BUS

* GP - grupa porównawcza

Z powyższej tabeli wynika, że liczba wydawanych decyzji na przestrzeni ostatnich lat ciągle wzrasta (z wyjątkiem 2019 roku). W 2020 roku wydano 73 takie decyzje, gdzie zaledwie w 2016 roku liczba ta wynosiła 45. Tendencja wzrostowa występowała także w grupie porównawczej, w której liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na 1000 mieszkańców w 2016 roku wynosiła 4,77, a w roku 2020 7,78. Wyjątkiem jest tutaj rok 2019, w którym liczba ta spadła, ale w porównaniu z rokiem poprzednim nadal wykazywała tendencję wzrostową w grupie gmin porównawczych. Z uwagi, iż spadek wydawanych decyzji z 2019 jest bardzo niewielki, nie zakłada się szczególnych przyczyn tego zjawiska. Z kolei porównanie roku 2019 i 2020 świadczy o zwiększeniu ruchu inwestycyjnego w Gminie Nowogród Bobrzański. Wskaźnik wydanych w 2020 roku decyzji o warunkach zabudowy w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dla Gminy

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowogród Bobrzański

Nowogród Bobrzański jest porównywalny do wskaźnika dla grupy porównawczej, w obu przypadkach wynosi on ponad 7,50.

Należy jednak pamiętać, że wykorzystywanie decyzji o warunkach zabudowy jako alternatywę w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego może przyczyniać się do uniemożliwienia racjonalnego kształtowania ładu przestrzennego. Natomiast oparcie planowania przestrzennego o MPZP skutkuje zachowaniem ładu wraz ze zdefiniowaniem odpowiednich kierunków rozwoju przestrzeni. Pozwala to także włączyć do planowania samorządy, społeczność oraz innych właścicieli nieruchomości z obrębu omawianego terenu. Takie podejście przyczynia się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

1.3. Walory przyrodnicze i kulturowe

Tereny Gminy Nowogród Bobrzański charakteryzują się zróżnicowaną budową geologiczną. Podział na regiony fizycznogeograficzne opracowany przez Jerzego Kondrackiego wskazuje, że obszar Gminy Nowogród Bobrzański leży w prowincji Nizin Środkowopolskich. Podprowincjami na jakich zlokalizowana jest Gmina są: Pojezierze Południowobałtyckie oraz Niziny Środkowopolskie, te z kolei dzielą się na:

- makroregion: Wzniesienia Zielonogórskie i mezoregiony: Wzniesienia Gubińskie, Dolina Dolnego Bobru, Wysoczyzna Czerwińska i Wał Zielonogórski – północna część Gminy,
- makroregion: Obniżenie Milicko-Głogowskie, mezoregion: Obniżenie Nowosolskie,
- makroregion: Wał Trzebnicki, mezoregiony: Wzniesienia Żarskie, Wzgórza Dalkowskie – środkowa i południowa część Gminy.

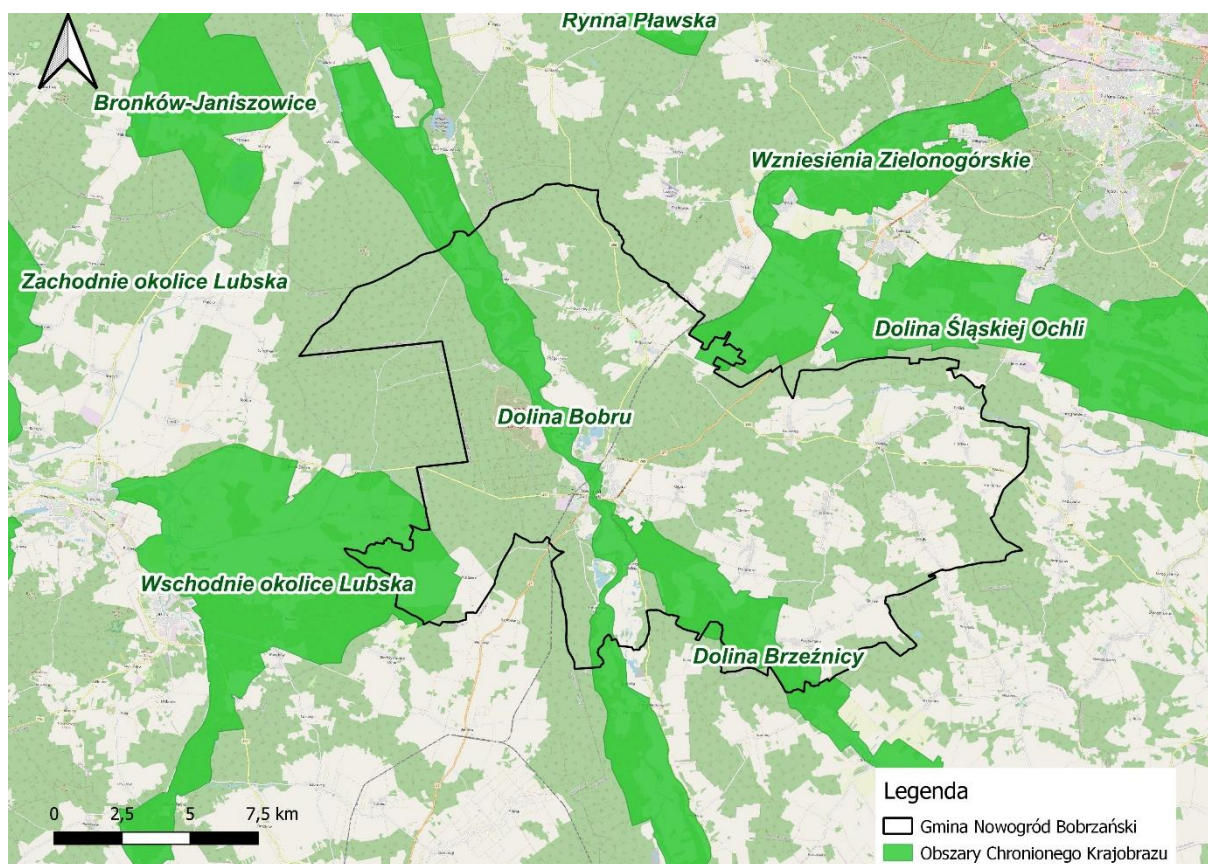
Charakter Gminy określić można jako leśno-rolniczy z przeważającą funkcją leśną. Powierzchnia użytkowania gruntów w Gminie Nowogród Bobrzański wygląda następująco:

Terenami prawnie chronionymi zlokalizowanymi w całości lub częściowo na terenie Gminy Nowogród Bobrzański są:

- obszary Natura 2000,
- obszary chronionego krajobrazu,
- pomniki przyrody,
- użytki ekologiczne.

Do obszarów specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natury 2000, znajdujących się w granicach Gminy zalicza się: „Mopkowy Tunel” Nowogród Bobrzański Dolny (48,1 ha), „Nowogrodzkie Przygiętkowisko” położony 2,5 km na wschód od Nowogrodu Bobrzańskiego (31, 5 ha), „Dolina Dolnego Bobru” poza obszarem miasta (498,7 ha) oraz „Broniszów” położony pomiędzy Urzutami, a Kożuchowem (115,9 ha – w obszarze Gminy). Łączna powierzchnia tych obszarów stanowi 4,69 ha powierzchni Gminy Nowogród Bobrzański, co stanowi 2,67% jej powierzchni ogólnej.

Ryc. 9. Obszary Chronionego krajobrazu na terenie gminy Nowogród Bobrzański

Źródło: opracowanie własne

Obszary chronionego krajobrazu Gminy zajmują 4 602 ha powierzchni Gminy, co stanowi 17,74%. Terenami tymi są:

- „**Dolina Bobru**” – obszar o powierzchni 2 248 ha, chroniący krajobraz dużej rzeki nizinnej z mozaiką łąk i lasów,
- „**Dolina Brzeźnicy**” – obszar o powierzchni 1 502 ha, chroniący krajobraz doliny rzeki o naturalnym charakterze, z licznymi meandrami, lasami łągowymi i grądami,
- „**Dolina Śląskiej Ochli**” – obszar o powierzchni 123 ha, chroniący krajobraz podmokłej doliny rzeki, z lasami łągowymi i torfowiskami niskimi,
- „**Wschodnie okolice Lub ska**” – obszar o powierzchni 729 ha, chroniący m.in. cenny przyrodniczo fragment Torfowiska Guzów (Białostocki Ług).

Tab. 4. Pomniki przyrody z terenu gminy Nowogród Bobrzański

Pomnik przyrody	Lokalizacja
1. Szpaler 30 buków zwyczajnych	Nadleśnictwo Krzystkowice
2. Buki zwyczajne (2 szt.)	Nadleśnictwo Krzystkowice i Leśnictwo Kotowice
3. Skupisko 14 dębów szypułkowych	Lewa strona Bobru
4. Skupisko 6 dębów szypułkowych	przy drodze ze wsi Wysoka na południe
5. 11 dębów szypułkowych - 3 dęby szypułkowe o własnych nazwach: „Jurek”, „Kazik”, „Przydrożnik”	Nadleśnictwo Krzystkowice/Leśnictwo Żarków/Nadleśnictwo Nowa Sól
6. Dąb bezszypułkowy (jw.)	Leśnictwo Krzystkowice
7. Drzewostan sosnowy pod nazwą „Sosnowe wywijasy” ze zniekształconymi sosnami w wieku 140 lat, o esowatych pniach	Leśnictwo Niwiska
8. 3 sosny zwyczajne w Leśnictwie Biedrzychowice sosna nosi nazwę „Sosna Tadeusza”	Leśnictwo Krzystkowice/Leśnictwo Biedrzychowice
9. Wierzba biała „Wierzba Władka”	Leśnictwo Biedrzychowice
10. Skupisko 3 czereśni ptasich	Leśnictwo Kotowice

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Nowogród Bobrzański

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowogród Bobrzański wskazano 4 użytki ekologiczne. Za najcenniejszy z nich uznaje się „Kaczę Ostoję” zlokalizowaną w obrębie Klępina, o powierzchni 8,91 ha. Obiekt ten chronił torfowisko z rzadkimi roślinami jeszcze przed utworzeniem na tych terenach Obszaru Natura 2000. Pozostałe użytki ekologiczne zlokalizowane są w dolinie rzeki Bobru, chronią one cenne fragmenty lasów łęgowych i starorzeczy. Są to: „Zakole” – 5,33 ha, „Przymoście” – 4,37 ha oraz „Zakole Bobru” – 0,88 ha.

Na obszarze Gminy rozpoznano i udokumentowano złoża surowców kopalnych. Użytki kopalne zajmują 25 ha ogólnej powierzchni Gminy, są to:

- złoża kruszyw naturalnych: „Turów”, „Krzystkowice”, „Nowogród Bobrzański – Zbiornik”, „Wysoka”, „Cieszów – Turów”, „Popowice”, „Dobroszów Wielki”,
- złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej: „Klępina”.

Według obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, złoża Nowogród Bobrzański-Zbiornik posiada największe zasoby surowca kruszyw naturalnych. Jednak eksploatacja kruszywa jest w znacznym stopniu ograniczona, ponieważ teren ten znajduje się w obszarze Natura 2000 „Dolina Dolnego Bobru” oraz w obszarach Chronionego Krajobrazu: „Dolina Bobru”, „Dolina Brzeźnicy” i „Dolina Dolnego Bobru”.

Nieodłącznym elementem przestrzeni Gminy są tereny zieleni – tereny wraz z infrastrukturą techniczną oraz budynkami, które są z tą infrastrukturą funkcjonalnie związane. Tereny zieleni zajmują w Gminie Nowogród Bobrzański łącznie 103,58 ha. Największą powierzchnię zajmują lasy gminne (30 ha) oraz parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej (29,94 ha). Gmina posiada jedynie 2 parki spacerowo-wypoczynkowe, 9 zieleńców oraz 14 cmentarzy komunalnych, 1 parafialny i 12 nieczynnych. Poniższe tabele przedstawiają powierzchnię oraz liczbę obiektów zieleni w Gminie Nowogród Bobrzański.

Tab. 5. Powierzchnia terenów zieleni w Gminie Nowogród Bobrzański

parki spacerowo - wypoczynkowe	zieleńce	zieleń uliczna	tereny zieleni osiedlowej	parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej	cmentarze	las gminne
powierzchnia (ha)						
13,00	12,90	1,90	4,04	29,94	11,80	30,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL BUS za 2020 rok

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministrów Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Zdrowia i Opieki Społecznej, zieleń na cmentarzu (drzewa, krzewy, trawniki i kwiaty) podlega ochronie przed niszczeniem.

Tab. 6. Liczba obiektów zieleni w Gminie Nowogród Bobrzański

parki spacerowo - wypoczynkowe	zieleńce	cmentarze
obiekty (szt.)		
2	9	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL BUS za 2020 rok

Na poziom atrakcyjności Gminy wpływa jej położenie w malowniczej dolinie Bobru, mającej na tym odcinku górski charakter, a także powstałe po wyrąbisku pożwirowym Kąpielisko przy ul. Fabrycznej. Jego powierzchnia wynosi 45,58 ha, a linia brzegowa rozciąga się wzdłuż 58 metrów. Dzięki realizacji projektu pn. "Zagospodarowanie obszaru cennego przyrodniczo na teren rekreacyjny tj. kąpielisko w Nowogrodzie Bobrzańskim – baseny przy ul. Fabrycznej" o wartości 2 mln złotych, obecnie jezioro jest nowym, bezpiecznym miejscem spotkań mieszkańców z piaszczystą plażą i łagodnym zejściu do wody. W sezonie letnim na Kąpielisku działa wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych, oprócz tego znajduje się tam także przystań dla małych łodzi, pomosty, ścianka wspinaczkowa, zjeżdżalnie, przebieralnie, ławeczki i wiele innych.

Oprócz tego atutem Gminy są rozległe kompleksy leśne oraz zachowane historyczne układy osadnicze miejscowości, a także wspomniane wcześniej pozostałości po ogromnej niemieckiej fabryce materiałów wybuchowych. Przez teren Gminy przebiegają trzy odcinki pieszych szlaków turystycznych: szlak czerwony: Nowogród Bobrzański – Łagoda – Nowogród Bobrzański; szlak żółty: Nowogród Bobrzański – Bogaczów – Kaczenice – Kłębina – Sobolice – Drągowina – Nowogród Bobrzański; szlak boberkowy: Nowogród Bobrzański – Kłębina – Kaczenice – Niwiska – Kotowice – Drągowina - Nowogród Bobrzański oraz odcinek szlaku

zielonego: Żagań – Gorzupia – Nowogród Bobrzański – Podgórzyce – Tarnawa – Krosno Odrzańskie. W gminnej ewidencji zabytków wskazano 1470 obiektów. W samym Mieście Nowogród Bobrzański zinwentaryzowano 37 obiektów wpisanych do rejestru Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i 300 stanowisk archeologicznych. Ochroną konserwatorską objęta została głównie historyczna zabudowa mieszkaniowa, kościoły oraz dworki. Poniższa tabela przedstawia wykaz obiektów wpisanych do rejestru LWKZ.

Tab. 7. Zestawienie obiektów zabytkowych z terenu gminy Nowogród Bobrzański

Miejscowość	Obiekt zabytkowy	Wiek powstania	Numer	Data wpisu do rejestru
Białowice	Kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Jezusa	XV w.	311	02.05.1961
	Plebania	XVIII w.	489	20.05.1963
	Zamek – obecnie spichlerz – ruina	XVII w.	2132	02.05.1971
Bogaczów	Dwór	XVI-XVII w.	20	14.07.1950
	Park podworski		22	15.07.1950
	Pałac oraz park w jego sąsiedztwie	XVI w.	3034	26.07.1978
	Kościół fil. w. św. Wawrzyńca	XV w.	300	19.04.1961
Dobroszów Wielki	Dwór (Drągowina)	XVIII w.	1750	16.03.1965
Drągowina	Kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia Pańskiego	XIII w.	120	16.07.1958
	Plebania		2033	29.04.1971
Kamionka	Zespół dworsko-folwarczny	XIII w.	-	-
Kotowice	Kościół	XIX w.	1757	16.03.1965
	Spichlerz	XVII w.	1758	16.03.1965
	Krzyż pokutny, ogrodzenie	-	-	-
Niwiska	Kościół ewangelicki (ruina)	XIX w.	L-225/A	12.09.2006
	Pałac	XIV w.	305	12.09.2006
	Zespół folwarczny		2043	29.04.1971
	Park		3225	08.12.1986
	Kościół pw. św. Katarzyny	XIII w.	304	19.04.1961
Nowogród Bobrzański	Kamienica przy ul. Kościuszki 15	XVII - XVIII w.	1775	16.03.1965
	Kamienica przy ul. Majowej 3		1773	16.03.1965
	Plebania – dom nr 142		521	30.05.1963
	Kościół pw. NMP wraz z plebanią		107	16.07.1958
	Kamienica przy ul. Kościuszki 19		1769	16.03.1965
	Kamienica przy ul. Kościuszki 18		1771	16.03.1965
	Kamienica przy ul. Kościuszki 13		1777	16.03.1965
	Dom przy ul. Rynek 26	XVIII-XIX w.	1780	16.03.1965
	Kamienica przy ul. Rynek 22		1781	16.03.1965

	Kamienica przy ul. Rynek 20		1782	16.03.1965
	Kamienica przy ul. Rynek 28		1779	16.03.1965
	Kościół pw. św. Bartłomieja wraz z otaczającym go terenem starego cmentarza	XIII w.	106	16.07.1958
	Willa fabrykanta przy ul. Młyńskiej wraz z elementami pierwotnego wystroju i wyposażenia	XIX w.	L-268/A	10.04.2008
Podgórze	Kościół	-	522	30.05.1963
Przybymierz	Dwór	XV w.	2048	29.04.1971
	Kościół pw. WNMP		119	16.07.1958
Wysoka	Kościół pw. św. Teresy	XIV-XV w.	2051	29.04.1971
Skibice	Kościół parafialny pw. św. Marcina	XVIII w.	2049	29.04.1971

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://nowogrodbobrz.pl/?page_id=589

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021 dla Gminy Nowogród Bobrzański z uwagi na dużą liczbę terenów cmentarnych różnych grup wyznaniowych, zwrócono szczególną uwagę na ich ochronę.

CZĘŚĆ 2: DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ GMINY

2.1. Gospodarka lokalna i rynek pracy

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, na terenie Gminy Nowogród Bobrzański, w 2020 roku działało 837 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON². Liczba ta stanowiła 10,4% wszystkich (8028) podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w powiecie zielonogórskim.

Udział ten ułożył Gminę na czwartym miejscu wśród wszystkich gmin powiatu zielonogórskiego. Na pierwszym miejscu znalazła się Gmina Sulechów, w której zarejestrowanych na koniec 2020 roku było 2 992 podmiotów (37,3 %). Drugie i trzecie miejsce przypadło kolejno Gminie Czerwieńsk (965 podmiotów) i Świdnica (912 podmiotów). Niższy wynik niż Gmina Nowogród Bobrzański wykazały gminy: Kargowa, Zabór, Babimost, Bojadła oraz Trzebiechów, w której to na przestrzeni lat 2016-2020 przybyło najmniej zarejestrowanych podmiotów.

W latach 2016-2020 liczba podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański zwiększyła się o 133 podmioty. Więcej przedsiębiorstw powstało w Gminie Sulechów (+293), Czerwieńsk (+178), Zabór (+151) oraz Świdnica (+135).

Tab. 8. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych w powiecie zielonogórskim w latach 2016-2020

JST	2016		2020		zmiana liczby zarejestrowanych podmiotów w okresie 2016-2020
	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	
powiat zielonogórski	6 889	100,0%	8 028	100,0%	1 139
Babimost	518	7,5%	570	7,1%	52
Bojadła	194	2,8%	253	3,2%	59
Czerwieńsk	787	11,4%	965	12,0%	178
Kargowa	546	7,9%	664	8,3%	118
Nowogród Bobrzański	704	10,2%	837	10,4%	133
Sulechów	2 699	39,2%	2 992	37,3%	293
Świdnica	777	11,3%	912	11,4%	135
Trzebiechów	223	3,2%	243	3,0%	20
Zabór	441	6,4%	592	7,4%	151

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

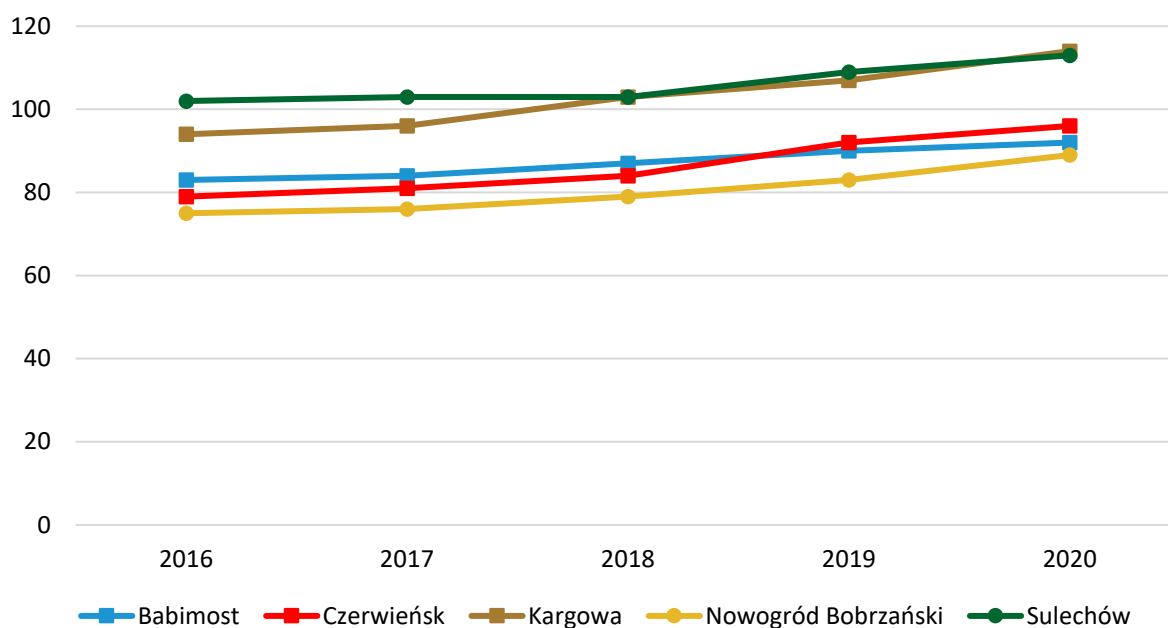
Wśród największych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy wyróżnia się: Górażdże Cement S.A., Promotor Sales Sp.zo.o., ZGKiM Sp. z.o.o, GALLIZO Polska, Wataha Sp. z o. o., ZK Krzywaniac, Concrete Cossack in Sp. z o.o. Sp.k., PSB Transrom, KSM Nowogród Bobrzański, PRIMO s.c , P.U.P Bumet Tartak Klępina, „EUROBUD”, Nadleśnictwo Krzystkowice, „Studio Schody”. „Treppen Studioo Jesionka”, „Cowan-Mobel, oraz „Brewka”. Innym

² Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej

wskaźnikiem dobrze obrazującym stopień rozwoju przedsiębiorczości Gminy Nowogród Bobrzański jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, która przedstawiona została na wykresie poniżej.

Ryc. 10 Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański na tle innych gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański w całym badanym okresie wzrastała. W 2016 roku na 1 tys. mieszkańców było to 75 podmiotów, natomiast do 2020 roku liczba ta wzrosła do 89 podmiotów. Pomimo tego wzrostu, w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich, Gmina Nowogród Bobrzański charakteryzuje się najniższą liczbą podmiotów zarejestrowanych w REGON na 1 tys. mieszkańców. Największą liczbą podmiotów w 2020 roku charakteryzowała się Gmina Kargowa (114), niewiele niższy wynik uzyskała Gmina Sulechów.

Wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Nowogród Bobrzański, największa ich część działa w sekcji budownictwa. W roku 2020 było to 240 przedsiębiorstw, co stanowiło 29% spośród wszystkich działających na terenie Gminy podmiotów. Na drugim miejscu pod względem liczby podmiotów znalazła się sekcja handlu hurtowego i detalicznego: naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, zaliczono do niej 139 podmiotów. Kolejnych pięć miejsc zajmują sekcje: pozostała działalność usługowa (78), przetwórstwo przemysłowe (61), transport i gospodarka magazynowa (61), działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (59) oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (42). Najmniejszą liczbą podmiotów charakteryzowały się sekcje: dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (4) i wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (3).

Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański nie działają podmioty gospodarcze w sekcjach: górnictwo i wydobywanie i organizacje i zespoły eksterytorialne.

Tab. 9. Podmioty działające na terenie Gminy Nowogród Bobrzański w 2020 r. wg sekcji i działów PKD

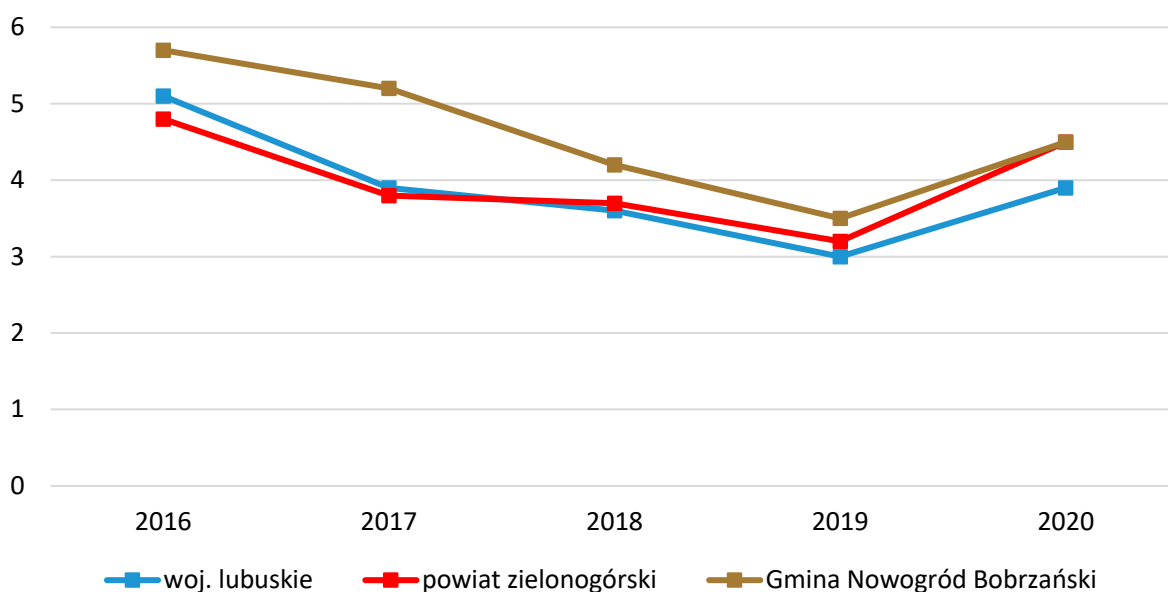
SEKCJE PKD 2007	Liczba podmiotów
SEKCJA F Budownictwo	240
SEKCJA G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	139
SEKCJA S i T Pozostała działalność usługowa	78
SEKCJA C Przetwórstwo przemysłowe	61
SEKCJA H Transport i gospodarka magazynowa	61
SEKCJA L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	59
SEKCJA A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	42
SEKCJA Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	30
SEKCJA M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	24
SEKCJA I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	17
SEKCJA P Edukacja	16
SEKCJA J Informacja i komunikacja	13
SEKCJA K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	13
SEKCJA N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13
SEKCJA R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	13
SEKCJA O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
SEKCJA E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4
SEKCJA D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3
SEKCJA B Górnictwo i wydobywanie	0
SEKCJA U Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

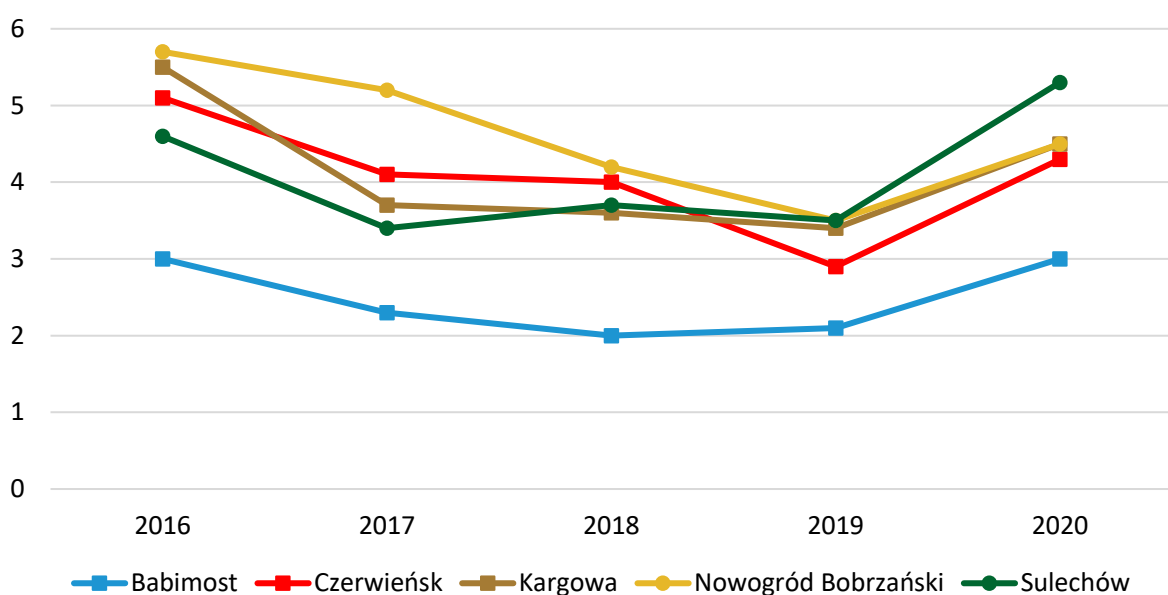
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020 wykazywał tendencję spadkową do 2019 roku. W 2019 roku wskaźnik osiągnął najniższy poziom na przestrzeni lat 2016-2019, wynosząc 3,5 dla Gminy Nowogród Bobrzański. Niższy wskaźnik uzyskały gminy: Kargowa (3,4), Czerwieńsk (2,9) i Babimost (2,1). Rok ten był także okresem, w którym nastąpiło odwrócenie spadkowego trendu i od tamtego momentu obserwuje się szybko rosnący udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, we wszystkich analizowanych jednostkach. Gminą z największym wzrostem osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym była Gmina Sulechów – wzrost o 1,8. Natomiast w Gminie Nowogród Bobrzański wskaźnik ten wzrósł o 1,0. W porównaniu Gminy do powiatu i województwa zaobserwowano wzrost w powiecie o 1,3, a w województwie o 0,9. Obecnie wskaźnik osiąga tę samą wartość w Gminie Nowogród Bobrzański i powiecie zielonogórskim

(4,5). Tak gwałtowne zmiany mogą być odzwierciedleniem obecnej sytuacji w kraju, spowodowanej globalną pandemią koronawirusa SARS-CoV-2. Skutki gospodarcze kryzysu związanego z koronawirusem widoczne są w wielu sektorach i przedsiębiorstwach.

Ryc. 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu i województwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowogród Bobrzański na tle gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.2. Infrastruktura i środowisko

Infrastruktura drogowa

Na obszarze Gminy Nowogród Bobrzański przecinają się różne szlaki komunikacyjne: droga krajowa nr 27, drogi wojewódzkie, drogi powiatowe oraz gminne. Kluczowym elementem systemu transportowego w Gminie jest droga krajowa nr 27 relacji granica Państwa- Przewóz-Żary-Zielona Góra, łącząca m.in. Miasto Nowogród Bobrzański z Zieloną Górą. Dobrze rozwinięta sieć infrastruktury drogowej wpływa bezpośrednio na rozwój funkcjonalno-przestrzenny Gminy Nowogród Bobrzański.

Podstawowy system transportowy Gminy poza drogą krajową nr 27, tworzą:

- drogi wojewódzkie:
  - Nr 288 – Nowogród Bobrzański – Bogaczów – Kosierz – Dąbie (droga krajowa nr 32),
  - Nr 289 – Nowogród Bobrzański – Lubsko – Brody – Zasieki,
  - Nr 290 – skrzyżowanie z drogą krajową Nr 27 – Niwiska – Miocin Dolny,
  - Nr 295 – Nowogród Bobrzański – Miodnica – Żagań;
- drogi powiatowe:
  - Nr 3601F – ul. Rynek;
  - Nr 1140F – ul. Nad Bobrem, ul. Kościuszki, Łagoda i odcinek Krzywa – Nowogród;
  - Nr 1183F – ul. 9 maja, Nowogród Bobrzański – Drągowina – Skibice;
  - Nr 3601F – ul. Słowackiego;
  - Nr 1172 – odcinek Bogaczów–Wysoka–Łagoda;
  - Nr 1141F – Podgórzycy - Turów-do drogi wojewódzkiej;
  - Nr 1071F – Niwiska-Przybymierz (przez Kotowice) oraz od miejscowości Niwiska do Pielic, do granicy gminy;
  - Nr 1074F – od Niwisk do Urzut (ul. Zielonogórska);
  - Nr 1075F – od drogi krajowej nr 27 Nowogród Bobrzański;
  - Nr 1173F – Białowice-do drogi krajowej nr 27;
  - Nr 1182F – od miejscowości Krzewiny do drogi krajowej nr 27;
  - Nr 1180F – Bogaczów, ul. Dębowa.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie długości poszczególnych rodzajów dróg na terenie Gminy Nowogród Bobrzański.

Tab. 10. Rodzaj oraz długość dróg na terenie Gminy Nowogród Bobrzański

Rodzaj drogi	Długość drogi (km)
Długość dróg krajowych na terenie gminy:	11,03

Długość dróg wojewódzkich na terenie gminy:	36,64
Długość dróg powiatowych na terenie gminy:	72,84
Długość dróg gminnych na terenie gminy:	148,469
Długość pozostałych dróg na terenie gminy:	123,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Do najpilniejszych inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej i okołodrogowej na następne lata należą m.in. modernizacja dróg dojazdowych do pól w Przybymierzu.

Przez tereny Gminy przebiega linia kolejowa nr 370 relacji Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Bieniów – Żary z przystankami w Nowogrodzie Bobrzańskim, Nowogrodzie Osiedlu oraz w Bogaczowie. Linia zapewnia usługi przewozów pasażerskich i towarowych, a jej długość w obszarze Gminy wynosi ok. 10 km.

Gmina jest także organizatorem transportu zbiorowego, którego przewoźnikami są: PKS Zielona Góra, firma „Feniks V” oraz Wataha sp. z o. o. Miejscowościami obsługiwanymi przez transport zbiorowy są: Klępina, Drągowina, Skibice, Przybymierz, Nowogród Bobrzański, Kotowice, Pierzwin, Kamionka, Urzuty, Niwiska, Kaczenice, Krzewiny, Dobroszów Mały, Białowice, Dobroszów Wielki, Krzywa, Cieszów, Turów, Podgórzyce, Sterków, Pajęczno, Wysoka i Łagoda. Pomimo to, wciąż dostrzega się potrzebę rozszerzenia zakresu transportu zbiorowego.

Urządzenia sieciowe

Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański, zadania wynikające z zaopatrzenia i dystrybucji wody oraz oczyszczania ścieków, realizuje Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nowogrodzie Bobrzańskim Sp. z o.o., mieszczący się w Nowogrodzie Bobrzańskim przy ul. Dąbrowskiego 10 oraz Spółka Wodno-Ściekowa Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański w Nowogrodzie Bobrzańskim, mieszcząca się przy ul. Słowackiego 11. ZGK zaopatruje w wodę Nowogród Bobrzański, Cieszów, Dobroszów Mały oraz Klępinę. Spółka natomiast zaopatruje w wodę wsie Bogaczów, Drągowina, Dobroszów Wielki, Kaczenice, Kamionka, Kotowice, Krzewiny, Krzywa, Krzywianiec, Łagoda, Niwiska, Pajęczno, Pierzwin- Pielice, Podgórzyce, Przybymierz, Skibice, Sobolice, Sterków, Turów, Urzuty i Wysoka, a także wieś Piaski w Gminie Świdnica. Woda pobierana jest z ujęć wód podziemnych na terenie Miasta Nowogród Bobrzański oraz z 3 ujęć znajdujących się poza Miastem. Wszystkie miejscowości Gminy wyposażone są w wodociągi, a do sieci wodociągowej przyłączonych jest ok. 9 255 odbiorców, co stanowi prawie 100% gospodarstw domowych.

Gmina Nowogród Bobrzański posiada Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych na lata 2021-2024 uchwalony uchwałą nr XXXV/338/2021 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 29 kwietnia 2021 r. W Planie m.in. ujęto takie zadania jak:

- przebudowa Stacji Uzdatniania Wody w Nowogrodzie Bobrzańskim wraz z przebudową odcinka rurociągu magistralnego – obręb 0002 Nowogród Bobrzański;

- opracowanie dokumentacji technicznej (projekt budowlany) i budowa hydroforni wraz z budową sieci magistralnej, w obrębie 0001 Nowogród Bobrzański;
- przebudowę i rozbudowę sieci wodociągowej w tym: budowę sieci wodociągowej w Nowogrodzie Bobrzańskim, m.in. ul. Energetyków wraz z przyległymi, ul. Pocztową oraz ul. Wędkarzy i terenami w obszarze objętym MPZP dla ulic: Unii Europejskiej, Zielonogórskiej, 9 Maja i Wiejskiej, w Nowogrodzie Bobrzańskim;
- opracowanie dokumentacji wraz z budową monitoringu sieci wodociągowej regulującej ciśnienie wody w sieci na terenie miasta Nowogród Bobrzański;
- budowę sieci kanalizacyjnej w terenach nie skanalizowanych w tym: ul. Żarska oraz w obszarze objętym mpzp dla ulic: Unii Europejskiej, Zielonogórskiej, 9 Maja, Wiejska w Nowogrodzie Bobrzańskim.

Obecnie do sieci kanalizacyjnej dostęp mają takie miejscowości jak: Nowogród Bobrzański i częściowo wsie Bogaczów, Kamionka, Pierzwin oraz Zakład Karny w Krzywańcu. Według danych GUS na dzień 31.12.2020 długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 31,7 km, a korzystało z niej 4 925 odbiorców. Sieci odprowadzają ścieki do oczyszczalni w Nowogrodzie Bobrzańskim, Bogaczowie i Kamionce. Liczba budynków z przyłączem do sieci kanalizacyjnej w Gminie wynosi 613.

Oczyszczalnie ścieków:

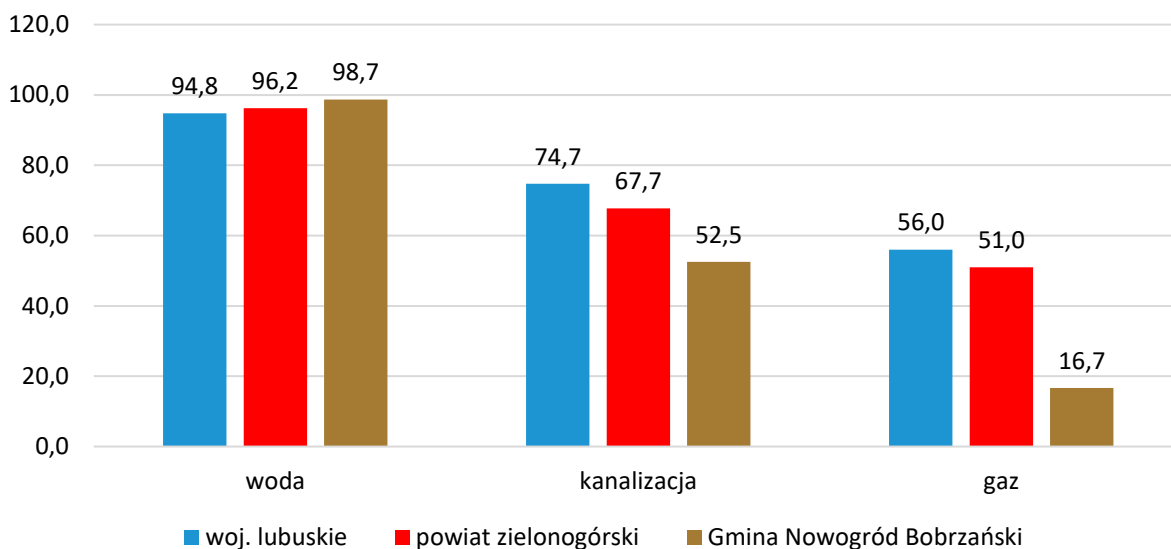
- Nowogród Bobrzański: oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, przepustowość – 845m³/dobę,
- Bogaczów: oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, przepustowość – 56m³/dobę,
- Kamionka: oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, przepustowość – 100 m³/dobę.

Stwierdza się, że poziom przepustowości wszystkich oczyszczalni jest dobry i nie ulegnie zmianie w przypadku wzrostu liczby mieszkańców.

Mieszkańcy Gminy Nowogród Bobrzański niekorzystający z sieci kanalizacji korzystają ze zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Poniżej przedstawiono analizę procentowego udziału korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w Gminie Nowogród Bobrzański na tle porównywanych jednostek samorządu terytorialnego w 2020 roku. Gmina Nowogród Bobrzański jako jedyna osiągnęła prawie stuprocentowy (98,7%) udział korzystających z instalacji wodociągowej. Dla województwa lubuskiego oraz powiatu zielonogórskiego wskaźnik ten kształtuje się na równie wysokim poziomie, między 94,0%, a 96,0%. W przypadku udziału korzystających z instalacji kanalizacyjnej i gazowej wskaźnik dla Gminy Nowogród Bobrzański jest najniższy wśród porównywanych jednostek. Udział korzystających z instalacji sieci kanalizacyjnej w Gminie wynosi 52,5%, a w przypadku sieci gazowej zaledwie 16,7%.

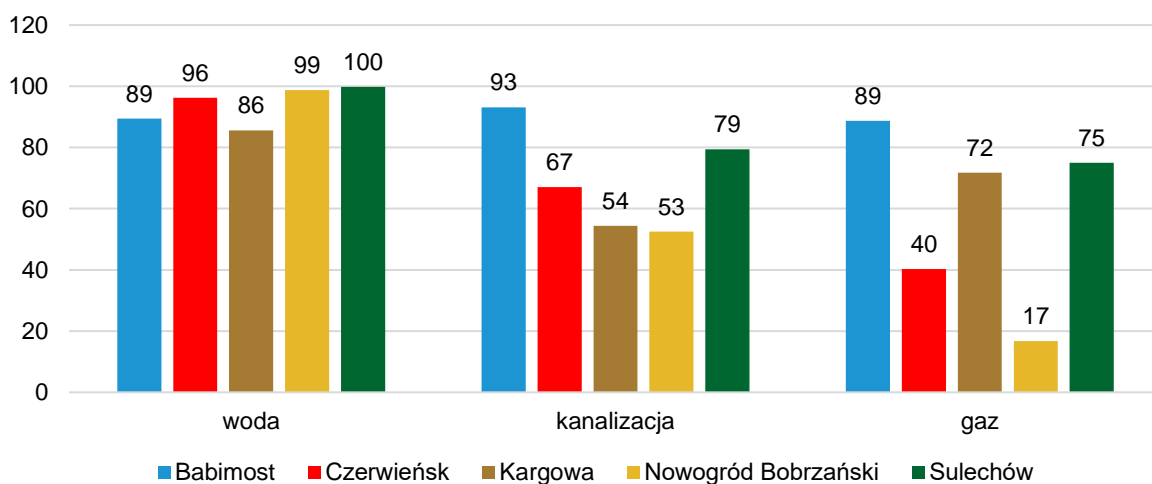

Ryc. 13. Udział korzystających z instalacji sieciowych w Gminie Nowogród Bobrzański w 2020 roku na tle powiatu i województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Oprócz porównania Gminy Nowogród Bobrzański z wyżej wymienionymi jednostkami, zestawiono ją również z wyznaczoną wcześniej grupą porównawczą, którą stanowią gminy miejsko-wiejskie powiatu zielonogórskiego. Udział korzystających z instalacji sieciowych na terenie gmin: Babimost, Czerwieńsk, Kargowa i Sulechów przedstawia poniższy wykres.

Ryc. 14. Udział korzystających z instalacji sieciowych w Gminie Nowogród Bobrzański w 2020 roku na tle gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obecnie w gaz zaopatrywane jest Miasto Nowogród Bobrzański i Zakład Karny Krzywianiec. Dominującą formą ogrzewania mieszkań na całym obszarze Gminy są indywidualne źródła ciepła – piece grzewcze eksploatujące paliwa stałe, olej opałowy oraz gaz w butlach. Sprzedawcą paliw gazowych dystrybuowanych na obszarze Gminy jest przedsiębiorstwo EWE Sp. z o.o. z siedzibą w Międzyrzeczu.

Gospodarka odpadami

Zgodnie z Ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, gminy zapewniają czystość i porządek na swoim terenie i tworzą warunki niezbędne do ich utrzymania, a w szczególności tworzą warunki do wykonywania prac związanych z utrzymaniem czystości i porządku na terenie gminy lub zapewniają wykonanie tych prac przez tworzenie odpowiednich jednostek organizacyjnych.

Podmiotem odpowiedzialnym za odbiór, wywóz i zagospodarowanie odpadów komunalnych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nowogrodzie Bobrzańskim Sp. z o.o., mieszczący się w Nowogrodzie Bobrzańskim przy ul. Dąbrowskiego 10. Gmina prowadzi selektywną zbiórkę odpadów, która obejmuje wszystkie miejscowości. Wywóz odpadów podzielono na frakcje w częstotliwości:

- niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne z nieruchomości w zabudowie:
  - jednorodzinnej – co najmniej raz na dwa tygodnie,
  - wielorodzinnej – co najmniej raz w tygodniu,
- odpady zebrane w sposób selektywny,
  - z nieruchomości w zabudowie jednorodzinnej – co najmniej raz na miesiąc,
  - z nieruchomości w zabudowie wielorodzinnej – co najmniej raz na dwa tygodnie,
- bioodpady z nieruchomości w zabudowie:
  - w okresie od kwietnia do października roku kalendarzowego w zabudowie:
    - jednorodzinnej – co najmniej raz na dwa tygodnie,
    - wielorodzinnej – co najmniej raz na tydzień,
  - w okresie od listopada do marca:
    - jednorodzinnej – co najmniej raz na miesiąc,
    - wielorodzinnej – co najmniej dwa razy na miesiąc,
    - jednorodzinnej i wielorodzinnej na terenie pozamiejskim – co najmniej raz na miesiąc.

Zasady odbioru pozostałych frakcji m.in. odpadów wielkogabarytowych czy sprzętu elektronicznego, a przede wszystkim regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy ustala Uchwała nr XXI/185/2020 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 1 kwietnia 2020 r.

Gmina prowadzi selektywną zbiórkę odpadów, która obejmuje wszystkie miejscowości. Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych we wsi Kłępina, którego właścicielem jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nowogrodzie Bobrzańskim Sp. z o. o.

Tab. 11. Stan gospodarki odpadami w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020

		2016	2017	2018	2019	2020
Liczba mieszkańców objętych systemem gospodarowania odpadami komunalnymi (os.)		7 740	7 665	7 602	7 514	7 558
Łączna ilość zebranych odpadów komunalnych (Mg), w tym:		-	1 945,61	1 996,29	2 039,82	2 044,48
zmieszane		-	1 709,52	1 766,31	1 768,30	1 538,22
segregowane		-	236,09	229,98	271,52	506,26
Udział odpadów segregowanych w łącznej ilości odpadów		-	12%	12%	13%	25%
Ilość zebranych odpadów na mieszkańca		-	0,25	0,26	0,27	0,27
Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła (%)	gmina	33,3	34,8	36,7	205,07	40,87
	wymagany	18	20	30	40	50
Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami odpadów budowlanych i rozbiórkowych (%)	gmina	154	54,6	49,5	53,95	142,2
	wymagany	42	45	50	60	70

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań

Powyższa tabela opisuje stan gospodarki odpadami w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020. Przez cały analizowany okres łączna ilość zebranych odpadów rośnie. W 2020 roku doszło do gwałtownej pozytywnej zmiany, spadła ilość odpadów zmieszanych i pierwszy raz w badanym okresie ilość odpadów segregowanych przekroczyła wartość 500 (Mg), a udział odpadów segregowanych w stosunku do roku poprzedniego wzrósł o 12% i wyniósł 25%. Jest to duża poprawa w porównaniu do lat poprzednich. Segregacja odpadów pozwala na oszczędność środków, energii, surowców, a także środowiska naturalnego.

Wskaźnik poziomu recyklingu przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła został osiągnięty w wymaganym stopniu, we wszystkich analizowanych latach. W przypadku poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami odpadów budowlanych i rozbiórkowych wskaźnik ten został osiągnięty, w stopniu wymaganym w latach 2016, 2017 i 2020. Do osiągnięcia wymaganego poziomu w pozostałych latach zabrakło jedynie kilku procent.

Pozostała działalność w zakresie ochrony środowiska

Gmina Nowogród Bobrzański posiada Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, aktualizowany w 2018 roku. Do zadań PGN należą: redukcja emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz redukcja zużycia energii finalnej i poprawa jakości powietrza na terenie Gminy. Do najważniejszych planowanych efektów działań zalicza się: ograniczenie emisji CO₂, ograniczenie zużycia energii, wzrost produkcji energii z OZE i redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Od lat Gmina bierze czynny udział w usuwaniu z jej obszarów szkodliwego azbestu. Uczestniczy w Programie „Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Nowogród Bobrzański” finansowanym przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. W Programie ujęto zadania z zakresu demontażu, transportu i przekazania do utylizacji odpadów azbestowych z całego obszaru Gminy. W 2021 roku Gmina Nowogród Bobrzański otrzymała na realizację projektu dotację w wysokości 5 955,31 zł, stanowiące 70% kosztów kwalifikowanych zadania – 3 573,18 zł pochodziło z NFOŚiGW, a 2 382,13 zł z WFOŚiGW. Dofinansowanie przyznano w ramach Programu Priorytetowego NFOŚiGW pt.: „Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na lata 2019-2023”.

Oprócz wyżej wymienionych działań Gmina angażowała się również w kampanię edukacyjną „Spotkania wokół śmietnika” dofinansowanej ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze. Był to cykl zajęć i warsztatów prowadzonych w 2018 roku przyczyniający się do zwiększenia wiedzy mieszkańców w zakresie segregowania odpadów.

Najważniejsze decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach wydane w ostatnich latach, w Gminie dotyczą budowy farm fotowoltaicznych.

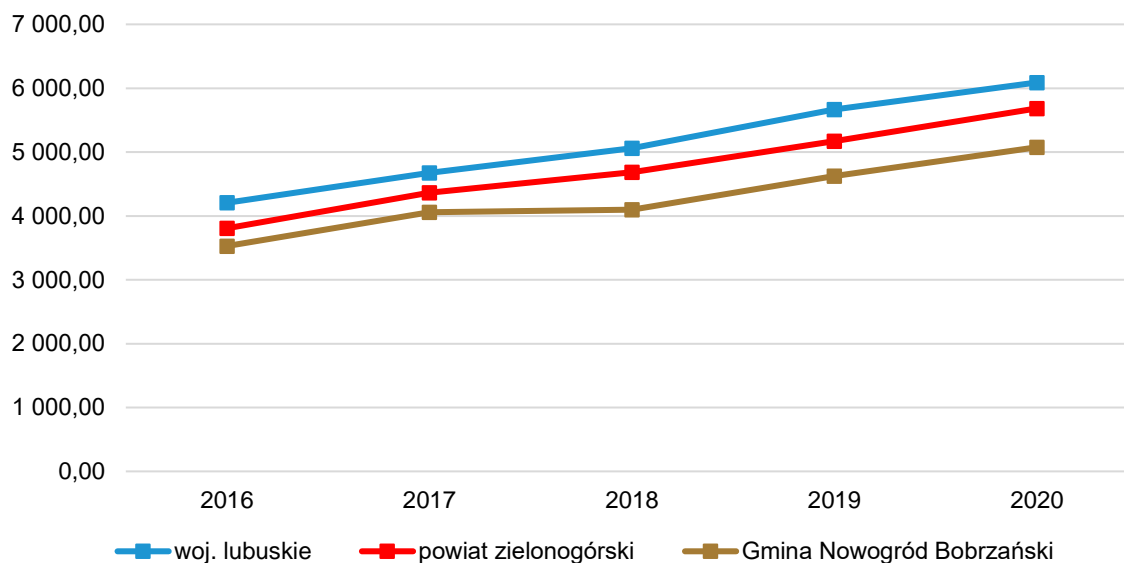
2.3. Stan finansów samorządowych

Wykonanie budżetu

W latach 2016-2020 dochody Gminy Nowogród Bobrzański zwiększyły się z poziomu 29,3 mln zł w 2016 roku do 47,8 mln zł w 2020 roku. Największy wzrost nastąpił w 2019 roku, gdzie widać skok o blisko 5 mln złotych w stosunku do roku wcześniejszego. Było to w dużej mierze konsekwencją zwiększenia dochodów majątkowych, w tym dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje. Wzrosty między analizowanymi okresami były zbliżone, jednak poza latami 2017 i 2018, gdzie nastąpił spadek o ok. 40 tys. złotych. Warto zauważyć, że od 2018 roku wynik budżetu Gminy był dodatni.

Na poniższym wykresie zaprezentowane zostały dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu zielonogórskiego oraz województwa lubuskiego w latach 2016-2020. Analizując przedstawione dane, stwierdza się systematyczny wzrost dochodu na 1 mieszkańca w Gminie Nowogród Bobrzański, osiągający w 2020 roku wartość 5 075,51 zł. Nadal jednak średnie dochody mieszkańców Gminy są niższe od średnich dla powiatu (5 684,30 zł) oraz województwa (6 089,96 zł), a sama różnica między nimi w 2020 roku była większa, niż w 2016 roku.

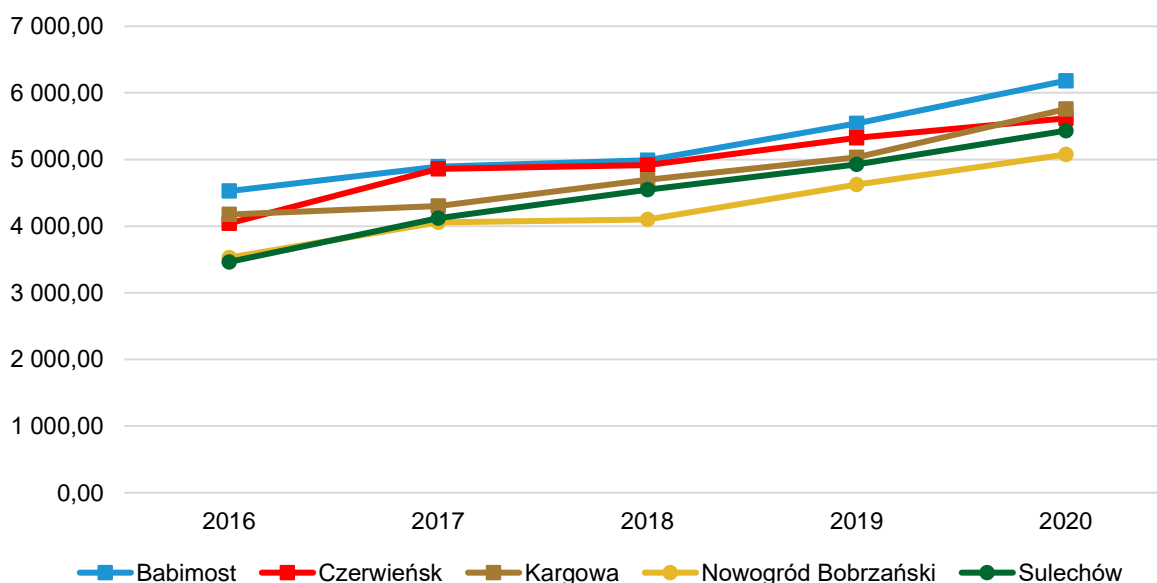

Ryc. 15. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu i województwa w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównaniu poddano również wszystkie gminy miejsko-wiejskie powiatu zielonogórskiego. Gminą z największymi dochodami przypadającymi na 1 mieszkańca jest Gmina Babimost – 6 181, 96 zł, z najniższymi zaś była Gmina Nowogród Bobrzański.

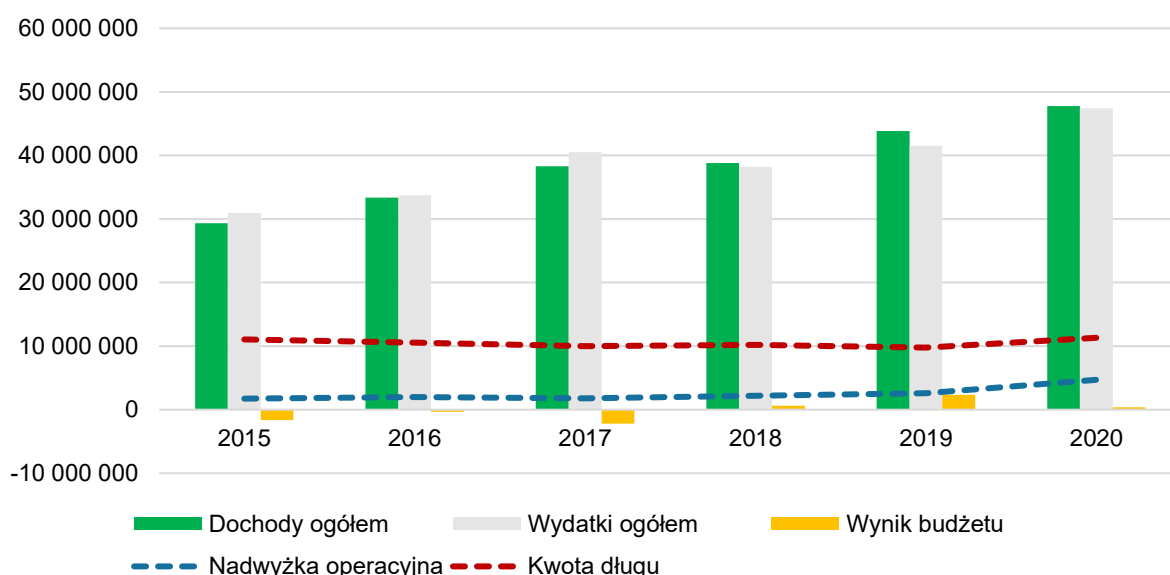
Ryc. 16. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminach miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród dochodów budżetowych najwyższy udział stanowią dochody bieżące (średnio 93%). Widoczny wpływ na ich kształtowanie ma coroczne i stabilne zwiększanie się udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz dochodów z tytułu dotacji na cele bieżące. Podobny udział ma również subwencja ogólna. Wysoki wzrost w 2020 roku nastąpił

szczególnie w zakresie podatku od nieruchomości, powodując tym samym wzrost dochodów własnych w tym okresie.

Zaobserwować można również coroczny wzrost wydatków bieżących Gminy. W 2016 roku wydatki te kształtowały się na poziomie 25,9 mln zł i do 2020 roku wzrosły do 40,3 mln zł. Tendencja ta jest zjawiskiem naturalnym, typowym dla zdecydowanej większości gmin w Polsce. Ważne jest jednak, aby wzrost wydatków bieżących był współmierny do wzrostu uzyskiwanych dochodów bieżących. W Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020 dynamika wzrostu dochodów i wydatków bieżących była na tyle stabilna, że poziom uzyskiwanej nadwyżki operacyjnej (różnicy między dochodami a wydatkami bieżącymi) wzrósł z poziomu 1,7 mln zł w 2016 roku do poziomu 4,7 mln zł w 2020 roku. Wyjątek stanowił rok 2017, w którym to poziom nadwyżki operacyjnej zmniejszył się z poziomu 1,9 mln zł do 1,7 mln zł, głównie na skutek znacznego wzrostu wydatku bieżących w porównaniu do poprzedniego roku.

Ryc. 17. Wykonanie budżetu Gminy Nowogród Bobrzański w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych

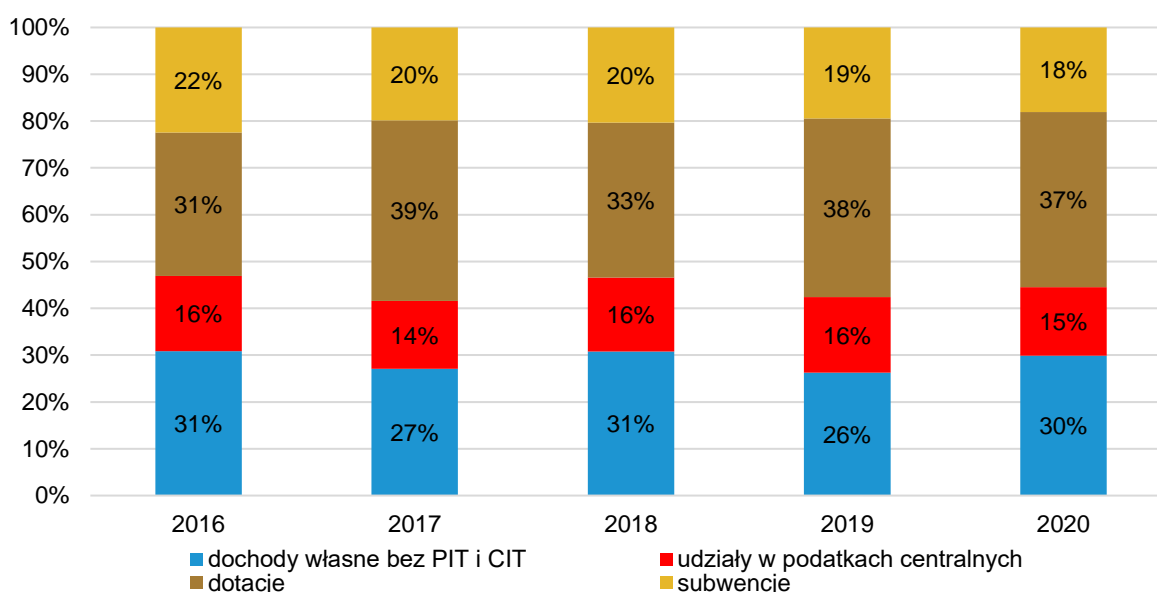
Na przestrzeni analizowanych lat, dodatni wynik budżetu występuje od 2018 roku, co oznacza, że dochody ogółem przewyższają wydatki ogółem. Wysokość wyniku budżetu nie wraża systematycznie, kwota ta się waha, a najwyższą zaobserwować można w 2019 roku, gdzie wyniosła ona aż 2,3 mln zł, jednak 2020 roku spadła do ok. 300 tys. złotych.

W ramach współpracy z jednostkami pomocniczymi Gminy Nowogród Bobrzański w roku 2020 – podobnie jak w latach poprzednich - funkcjonował fundusz sołecki. Wydatki funduszy sołeckich kształtowały się na poziomie 301 527,69 zł. Środki z funduszy sołeckich wydatkowano przede wszystkim na kulturę fizyczną i sport (ok 145 tys. zł), a także na remonty i utrzymanie świetlic wiejskich, organizację wydarzeń kulturalnych, utrzymanie zieleni, czy zagospodarowanie placów zabaw i miejsc wspólnych na terenie sołectw. Duża część funduszu

została przeznaczona także na drogi publiczne, ich oświetlenie, bezpieczeństwo, ochronę pożarową oraz gospodarkę komunalną – ok. 75 tys. zł.

Struktura dochodów i wydatków

Wśród dochodów budżetowych najważniejszą rolę odgrywają dochody własne, które decydują o samodzielności finansowej jednostki. Zalicza się do nich przede wszystkim podatki i opłaty lokalne. Jest to o tyle ważne, że w przypadku tej kategorii dochodów Gmina posiada kompetencje do wydawania uchwał, dzięki którym może decydować o stawkach podatkowych, wprowadzaniu ulg i zwolnień, umarzaniu należności, a także do przejmowania z nich wpływów. Dzięki dużemu zakresowi swobody w kształtowaniu tych dochodów, jednostka może również oddziaływać na podmioty gospodarcze, które funkcjonują na danym terenie, a przez to stymulować rozwój lokalny.

Ryc. 18. Struktura dochodów Gminy Nowogród Bobrzański w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych

W 2016 roku udział dochodów własnych Gminy w ogólnych dochodach stanowił 31%. W trakcie analizowanych lat udział ten ulegał wahaniom, w 2020 roku wyniósł 30%. Było związane przede wszystkim ze zwiększeniem się dotacji na cele bieżące przekazywanej z budżetu państwa. Udział dotacji w budżecie Gminy wzrósł z poziomu 31% do poziomu 37%. Dodając udziały w podatku PIT i CIT, dochody własne Gminy Nowogród Bobrzański w 2020 roku wynosiły 45%, co ogranicza możliwość samodzielnego oddziaływania Gminy na kształt i strukturę dochodów, a tym samym możliwość samodzielnego finansowania inwestycji, ponieważ wysokość dochodów w dużym stopniu nie jest bezpośrednio zależna od władz samorządowych.

W zakresie dochodów własnych największe znaczenie mają dochody z tytułu podatku od nieruchomości, generujące w analizowanym okresie średnio 6,8 mln zł rocznie, następnie podatek PIT – 6 mln zł i podatek leśny – 522 tys. zł, podatek rolny – 471 tys. zł. Z kolei wpływy z podatku CIT w analizowanym okresie wynosiły średnio 120 tys. zł rocznie.

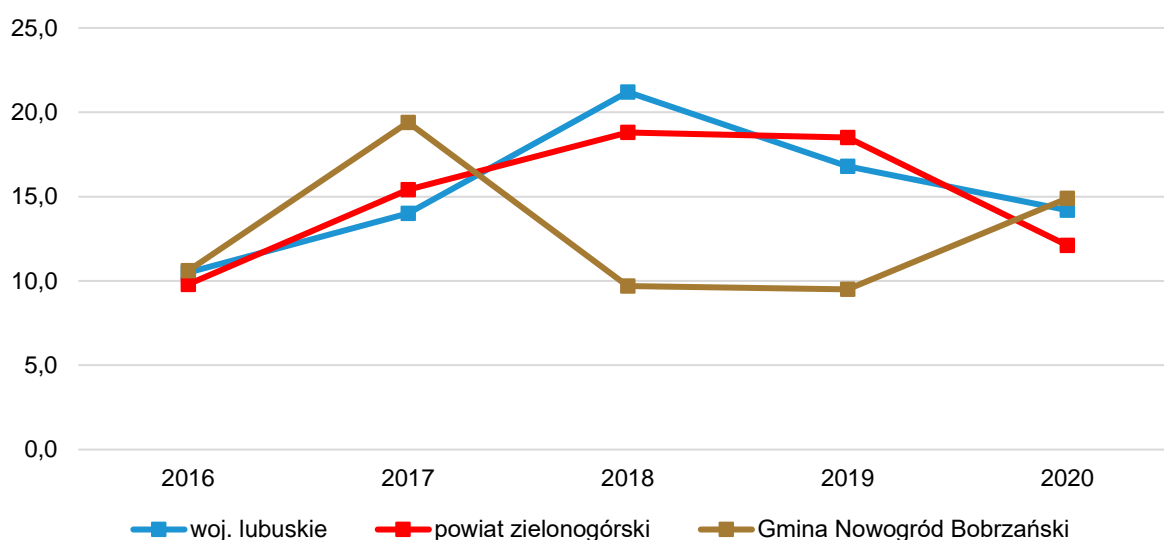

Tab. 12. Dochody podatkowe Gminy Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
PIT	5 252 919,00	5 420 631,00	5 957 481,00	6 928 873,00	6 903 786,00
CIT	112 723,60	123 727,32	170 587,59	139 434,72	84 865,64
podatek rolny	459 044,76	442 352,89	416 114,29	518 949,38	520 188,80
podatek od nieruchomości	5 668 061,60	6 222 873,52	6 962 619,94	6 952 694,44	8 285 254,03
podatek leśny	516 233,20	515 562,40	530 916,05	519 629,31	531 642,36
podatek od środków transportowych	185 069,75	185 868,28	164 827,20	173 990,78	137 873,35
karta podatkowa	1 980,00	1 980,00	2 004,00	2 040,00	2 085,75
podatek od czynności cywilnoprawnych	260 972,48	219 476,04	231 266,84	399 867,18	484 015,45
wpływy z opłaty skarbowej	32 174,00	31 026,30	34 107,30	41 180,13	50 429,50
wpływy z opłaty eksploatacyjnej	67 690,20	60 179,40	72 545,40	85 380,00	112 893,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych

Z kolei biorąc pod uwagę wydatki, największy ich udział w 2020 roku przypadł w działach: oświata i wychowanie (36%), rodzina (20%), pomoc społeczna (12%), administracja publiczna (9%) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (7%).

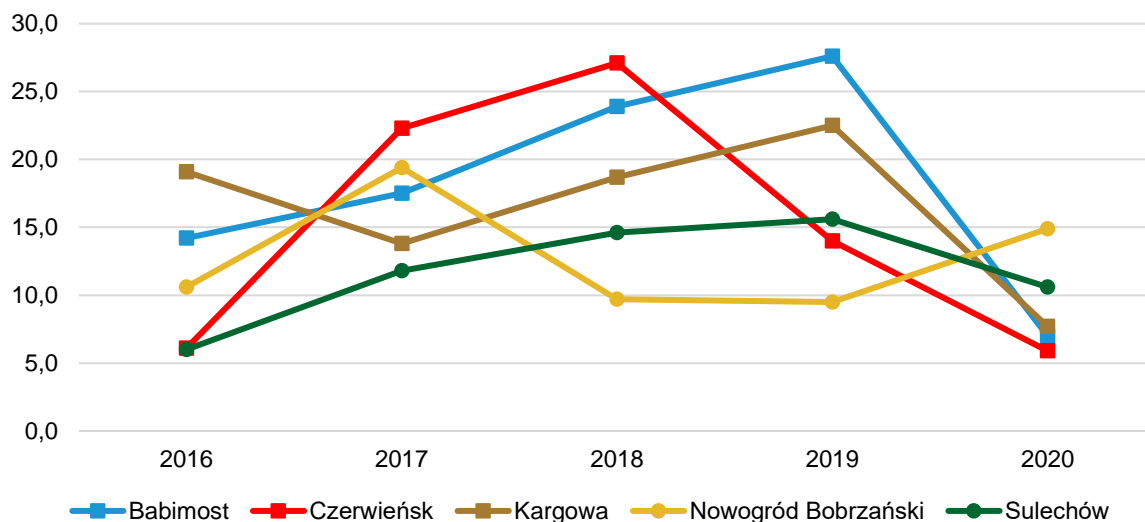
Ryc. 19. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu i województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na wykresie powyżej przedstawiono udział w wydatkach inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu zielonogórskiego oraz województwa lubuskiego. Widać, że udział ten na przestrzeni lat ulegał dużym wahaniom i mocno odbiegał od wskaźników dla powiatu i województwa. W 2020 roku wyniósł on 14,9% i osiągnął najwyższą wartość w porównaniu do powiatu (12,1%) oraz województwa (14,2%). W 2020

największą inwestycją była rozbudowa drogi gminnej o numerze 102433F ul. Leśna w m. Nowogród Bobrzański - kwota zewnętrznego finansowania: 1 742 992 zł, zaś wkład własny wynosił 1 791 413 zł.

Ryc. 20. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminach miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego

Porównując wszystkie gminy miejsko-wiejskie powiatu zielonogórskiego, warto zauważyć, że sytuacja Gminy Nowogród Bobrzański charakteryzowała się odwrotną tendencją w stosunku do pozostałych. Podczas gdy we wszystkich gminach wydatki inwestycyjne rosły, w Gminie Nowogród Bobrzański malały. W 2020 roku Gmina Nowogród Bobrzański osiągnęła największy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem.

Potencjał inwestycyjny

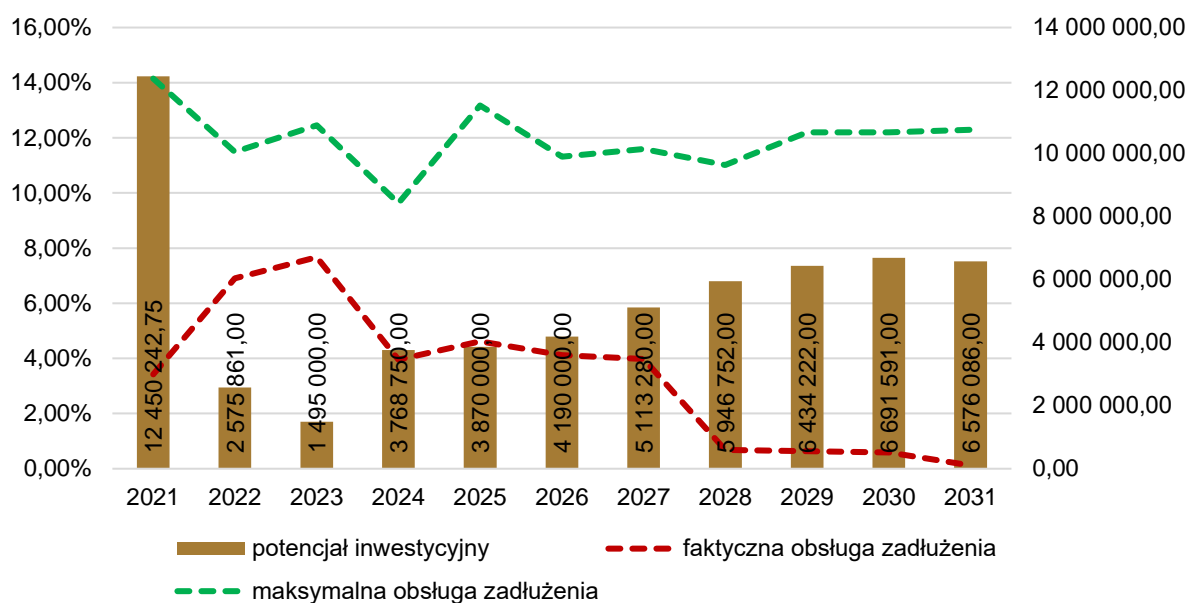
Wykres poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031 zgodnie z uchwałą nr XLVI/412/2021 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 26 listopada 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031. Pozwala on na ocenę możliwości inwestycyjno-kredytowych Gminy w przyszłości.

Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia. Jak wynika z wykresu, obecny kształt wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Nowogród Bobrzański pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań.

Ponadto na wykresie przedstawiono potencjał inwestycyjny Gminy, który jest rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat

kapitałowych (rozchodów) w latach 2021-2031. Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny w okresie prognozy (2021-2031) wyniesie około 59 mln zł.

Ryc. 21. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031

Źródło: opracowanie własne na podstawie nr XLVI/412/2021 Rady Miejskiej Nowogrodu Bobrzańskiego z dnia 26 listopada 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2021-2031

CZĘŚĆ 3: DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY

3.1. Demografia

W 2020 roku teren Gminy Nowogród Bobrzański zamieszkiwało 9 381 osób ogółem, w tym 4 771 kobiet oraz 4 610 mężczyzn. Współczynnik feminizacji wyniósł 103, a na 1 km² przypadało 36 mieszkańców. Wśród gmin powiatu zielonogórskiego, Gmina Nowogród Bobrzański charakteryzuje się jedną z najmniejszych gęstości zaludnienia. Mniejszą ma tylko gmina wiejska Bojadła (32 os./km²).

Tabela poniżej przedstawia zmiany liczby ludności w gminach miejskich oraz wiejskich powiatu zielonogórskiego na przestrzeni lat 2016-2020 wraz ze średnią dynamiką zmian oraz udziałem mieszkańców gmin w stosunku do całkowitej liczby osób zamieszkujących powiat. Warto zauważyć, że liczba osób zamieszkujących Gminę Nowogród Bobrzański rosła do 2018 roku, a później zaczęła spadać. Tym samym średnia dynamika w 2020 roku wyniosła 99,9%. Wskaźnik ten na tle innych gmin nie wypada korzystnie, jednak w gminach: Babimost, Bojadła oraz Trzebiechów również zauważa się spadek w liczbie ludności.

Tab. 13. Zmiany liczby ludności w powiecie zielonogórskim w latach 2016-2020

JST	2016	2017	2018	2019	2020	udział w 2020 r.	średnia dynamika
powiat zielonogórski	75 314	75 558	75 750	75 559	75 673	100%	100,1%
Babimost	6 277	6 190	6 202	6 226	6 177	8%	99,6%
Bojadła	3 292	3 280	3 269	3 277	3 282	4%	99,9%
Czerwieńsk	9 973	10 055	10 050	9 979	10 041	13%	100,2%
Kargowa	5 826	5 851	5 829	5 821	5 815	8%	100,0%
Nowogród Bobrzański	9 431	9 454	9 490	9 441	9 381	12%	99,9%
Sulechów	26 434	26 498	26 588	26 521	26 540	35%	100,1%
Świdnica	6 519	6 573	6 619	6 602	6 685	9%	100,6%
Trzebiechów	3 427	3 446	3 426	3 371	3 343	4%	99,4%
Zabór	4 135	4 211	4 277	4 321	4 409	6%	101,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spadek liczby ludności w Gminie Nowogród Bobrzański jest uwarunkowany dwoma wskaźnikami – ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji. Analizując poniższą tabelę można zaobserwować, że w 2020 r. wskaźnik przyrostu naturalnego był ujemny w całym województwie lubuskim, jak również w powiecie zielonogórskim. Oznacza to, że liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. Gmina Nowogród Bobrzański charakteryzowała się najniższym przyrostem naturalnym na 1000 mieszkańców w skali powiatu (-3,40).

Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2020 r. osiągnęło wartość ujemną w województwie lubuskim, natomiast dodatnią w powiecie zielonogórskim. W Gminie Nowogród Bobrzański saldo migracji osiągnęło wartość -1,70 i był to trzeci najniższy wskaźnik na tle pozostałych gmin

– jedynie w gminach Babimost oraz Trzebiechów wskaźnik ten osiągnął niższą wartość kolejno -6,80 oraz -5,40. Średnia zmiana wskaźnika od 2016 roku w Gminie Nowogród Bobrzański wyniosła -0,40. Sytuacja ta wywołana jest przede wszystkim odpływem młodych ludzi, którzy opuszczają Gminę w poszukiwaniu pracy.

Tab. 14. Przyrost naturalny i saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020 na tle województwa oraz gmin powiatu zielonogórskiego

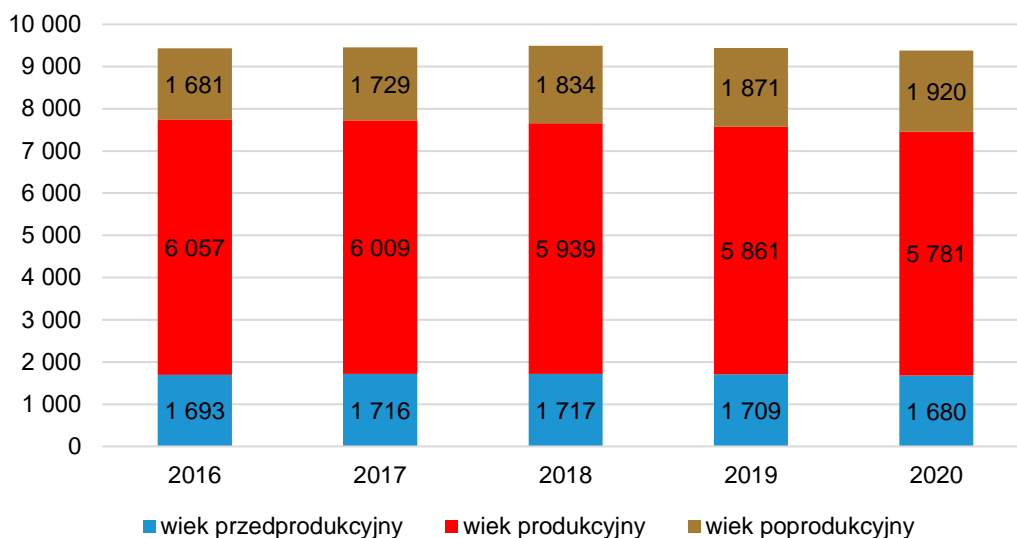
JST	przyrost naturalny na 1000 mieszkańców		saldo migracji na 1000 mieszkańców	
	2020 r.	średnia zmiana wskaźnika od 2016 r.	2020 r.	średnia zmiana wskaźnika od 2016 r.
woj. lubuskie	-3,95	-0,93	-0,70	0,03
powiat zielonogórski	-1,78	-0,82	2,30	0,45
Babimost	-2,25	-1,40	-6,80	-0,65
Bojadła	-3,05	0,45	2,40	1,35
Czerwieńsk	-1,80	-0,70	3,60	0,20
Kargowa	-1,03	-0,73	1,20	1,33
Nowogród Bobrzański	-3,40	-0,45	-1,70	-0,40
Sulechów	-1,62	-0,89	2,90	1,13
Świdnica	-0,75	-1,34	7,80	0,98
Trzebiechów	-2,68	-2,35	-5,40	-2,88
Zabór	0,46	0,30	15,20	-0,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze demograficznej wyróżnia się trzy ekonomiczne grupy ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Wiek przedprodukcyjny to wiek, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, najczęściej określany jako wiek 0-17 lat. Wiek produkcyjny określa się jako wiek, w którym ludność jest zdolna do pracy (mężczyźni w wieku 18-64 lata oraz kobiety w wieku 18-59 lat). Wiek poprodukcyjny oznacza grupę osób, które zazwyczaj kończą pracę zawodową (dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej).

Analizując strukturę ludności w Gminie Nowogród Bobrzański da się zauważyć, że udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności nie ulega znacznym zmianom. Największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym – średnio 62% ogólnej liczby ludności. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią podobny odsetek w liczbie mieszkańców, który wynosi średnio 19%. Liczba ludności maleje systematycznie w każdej grupie, co ma związek z ujemnym przyrostem naturalnym oraz odpływem ludności z Gminy. W 2020 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 5 781 osób – o 276 osób mniej w stosunku do 2016 r. Zwraca się uwagę również na fakt, że od 2017 roku liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przewyższa liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Ryc. 22. Struktura ludności w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uszczegółowieniem analizy struktury demograficznej jest poniższa tabela, przedstawiająca odsetek mieszkańców w wieku kreatywnym oraz senioralne obciążenie demograficzne. W 2020 r. odsetek mieszkańców w wieku kreatywnym (ludność w wieku 25-34 lat) w Gminie Nowogród Bobrzański wynosił 14,72% i przewyższał wartości dla województwa i powiatu. W porównaniu do 2016 r. wskaźnik ten zmalał o lekko ponad 1%, jednak jest to tendencja zauważalna w całym województwie oraz powiecie. Wskaźnik senioralnego obciążenia demograficznego stanowi odzwierciedlenie dynamiki starzenia się społeczeństwa. W Gminie Nowogród Bobrzański wskaźnik ten wyniósł 25,10% w 2020 r. i wzrósł o ponad 6% od 2016 r. To bardzo niekorzystna tendencja, której wynikiem jest 129% dynamiki wskaźnika. Skutkuje to wzrostem zapotrzebowania na nowe usługi społeczne, głównie skierowane dla seniorów.

Tab. 15. Wskaźniki demograficzne dla Gminy Nowogród Bobrzański w 2016 i 2020 roku

JST	mieszkańcy w wieku kreatywnym (%)			senioralne obciążenie demograficzne (%)		
	2016	2020	dynamika	2016	2020	dynamika
woj. lubuskie	15,60	13,50	87%	22,30	27,40	123%
powiat zielonogórski	16,16	14,31	89%	19,90	24,90	125%
Gmina Nowogród Bobrzański	15,68	14,72	94%	19,50	25,10	129%

¹ ludność w wieku 25-34 lat w stosunku do ludności ogółem

² ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.2. Kapitał społeczny

Przedszkola i żłobki

W 2020 roku na terenie Gminy nie działał żaden żłobek, jednak funkcjonowały dwa kluby dziecięce – jeden publiczny, drugi niepubliczny. Do publicznego Klubu Dziecięcego w Nowogrodzie Bobrzańskim przy ul. Szkolnej 6 uczęszczało 15 dzieci na 15 miejsc. Klub był otwarty od poniedziałku do piątku w godzinach 6:00-16:00. Klub niepubliczny „Klub Małych Einsteinów Anna Karpiuk” przy ul. Bogaczowskiej 6 w Nowogrodzie Bobrzańskim dysponował 11 miejscami, w pełni wykorzystanymi. Placówka działała w dni robocze w godzinach 7:00-17:00. Klub ten w 2020 roku skorzystał z możliwości dofinansowania przez Gminę Nowogród Bobrzański kosztów pobytu dzieci w klubie dziecięcym (kwota dotacji wynosiła 9 700,00 zł), obejmującej dofinansowanie wyżywienia dziecka w klubie dziecięcym, opieki pielęgnacyjnej i edukacyjnej oraz prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, a także zajęć dodatkowych. Z uwagi na fakt, że w obu klubach nie było wolnych miejsc, zauważa się potrzebę ich zwiększenia.

W kwestii edukacji przedszkolnej w 2020 roku na terenie gminy funkcjonowało jedno Miejsko Gminne Przedszkole Samorządowe w Nowogrodzie Bobrzańskim, 2 oddziały przedszkolne działające przy Szkole Podstawowej w Niwiskach oraz niepubliczne przedszkole w Bogaczowie. Do gminnego przedszkola i oddziałów przedszkolnych przy szkole uczęszczało łącznie 256 dzieci, w tym 116 dziewcząt i 140 chłopców. Do niepublicznego przedszkola w Bogaczowie uczęszczało 62 dzieci. Liczbę oddziałów, średnie wielkości oddziałów oraz godziny otwarcia przedszkoli ukazuje zestawienie poniżej.

Tab. 16. Przedszkola na terenie Gminy Nowogród Bobrzański

Przedszkole	Liczba dzieci	Liczba oddziałów na poszczególnych poziomach nauczania	Średnia wielkość oddziału	Godziny otwarcia
Miejsko-Gminne Przedszkole Samorządowe w Nowogrodzie Bobrzańskim	206	9	22,8	6.30-16.00
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Niwiskach - oddziały przedszkolne	50	2	25,0	7.45-13.00
Niepubliczne Przedszkole Pro Novo w Bogaczowie	62	4	15,5	6.30-16.30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela poniżej ukazuje, że udział dzieci objętych opieką przedszkolną na przestrzeni lat 2016-2020 ulegał wahaniom. W 2020 roku spadł do 83,70%. Widać także, że coraz więcej dzieci z terenu gminy uczęszcza do placówek poza Gminą Nowogród Bobrzański, jednak sytuacja wygląda podobnie w odwrotnej relacji – coraz więcej dzieci z terenów poza gminą korzysta z przedszkoli funkcjonujących na terenie Gminy Nowogród Bobrzański. Wzrastają również koszty utrzymania dziecka w przedszkolu gminnym, w 2020 roku wynosiły 950,86 zł.

Tab. 17. Poziom upowszechniania edukacji przedszkolnej w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Udział dzieci objętych opieką przedszkolną (%)	88,74%	91,32%	89,49%	91,59%	83,70%
Liczba dzieci z terenu gminy w przedszkolach na terenie innych gmin (os.)	11	7	14	16	19
Liczba dzieci z terenu innych gmin w przedszkolach na terenie gminy (os.)	1	2	2	6	6
Miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka w przedszkolu gminnym (zł)	601,85	705,10	715,93	788,12	950,86
Wysokość miesięcznej dotacji na 1 dziecko w przedszkolu niepublicznym (zł)	601,85	687,73	691,04	786,38	850,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Edukacja

Na terenie Gminy nie ma szkół ponadpodstawowych, funkcjonują dwie szkoły podstawowe w Nowogrodzie Bobrzańskim oraz szkoła podstawowa w Niwiskach. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę uczniów w poszczególnych szkołach, liczbę oddziałów, średnią wielkość oddziału oraz liczbę etatów nauczycielskich. Największą est Szkoła Podstawowa nr 1 im. J. Korczaka w Nowogrodzie Bobrzańskim – 270 uczniów, natomiast najmniejszą jest Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Niwiskach. Oprócz publicznych ww. szkół swoją działalność na terenie Gminy prowadzi również Niepubliczna Szkoła Pro Novo w Bogaczowie.

Tab. 18. Szkoły podstawowe na terenie Gminy Nowogród Bobrzański

Lp	Nazwa szkoły	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnia wielkość oddziału	Liczba etatów nauczycieli	Zmianowy system pracy
1.	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. J. Korczaka w Nowogrodzie Bobrzańskim	270	18	15	34,52	nie
2.	Szkoła Podstawowa Nr 2 im. H. Brodatego w Nowogrodzie Bobrzańskim	218	14	15,5	30,56	nie
3.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Niwiskach	140	8	17,5	18,38	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Stan bazy dydaktycznej w szkołach podstawowych na terenie Gminy jest zróżnicowany. W SP 1 w Nowogrodzie Bobrzańskim znajduje się 16 sali lekcyjnych, nie ma natomiast pracowni językowych oraz szafek dla każdego ucznia. Sala gimnastyczna wymaga remontu. Modernizacji wymaga również cały budynek, plac apelowy przed szkołą oraz wszelkie instalacje elektryczne czy wodno-kanalizacyjne. SP 2 w Nowogrodzie Bobrzańskim posiada 16 sali lekcyjnych, pracownie językowe oraz szafki dla każdego ucznia. Infrastruktura sportowa należąca do tej szkoły jest w dobrym stanie, brakuje jednak parkingu. SP w Niwiskach to

najmniejsza ze szkół, posiada salę gimnastyczną bardzo dobrego stanu oraz pracownię językową. W każdej ze szkół działa gabinet pielęgniarki oraz świetlica, jednak żadna z nich nie ma klas dwujęzycznych, sportowych czy integracyjnych.

Tab. 19. Stan bazy dydaktycznej w szkołach podstawowych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański w 2020 roku

Nazwa szkoły:	Szkoła Podstawowa nr 1 im. J. Korczaka w Nowogrodzie Bobrzańskim	Szkoła Podstawowa nr 2 im. H. Brodatego w Nowogrodzie Bobrzańskim	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Niwiskach
Liczba sali lekcyjnych	16	16	9
Rodzaj i stan obiektów sportowych	sala gimnastyczna - do remontu	hala sportowa - dobry	sala gimnastyczna - bardzo dobry
Pracownie językowe	nie	tak	tak
Klasy dwujęzyczne / sportowe / integracyjne	nie	nie	nie
Komputery do użytku uczniów	27	16	24
Projektory multimedialne	7	8	3
Kamery - monitoring szkolny	tak	tak	tak
Szafki dla każdego ucznia	nie	tak	tak
Świetlice	tak, 6:30-16:00	tak, 6:30-16:00	tak, 6:50-15:45
Parkingi dla kadry / rodziców	tak	nie	tak
Gabinet pielęgniarki / stomatologiczny	tak (pielęgniarki)	tak (pielęgniarki)	tak (pielęgniarki)
Liczba stypendystów	22	23	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

We wszystkich szkołach organizowane są rozmaite programy profilaktyczne, warsztaty, projekty, szkolenia dla uczniów oraz wycieczki. Podejmowane są również działania nakierowane na kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi m.in. prowadzone są zajęcia logopedyczne, terapeutyczne, indywidualne terapie czy zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze.

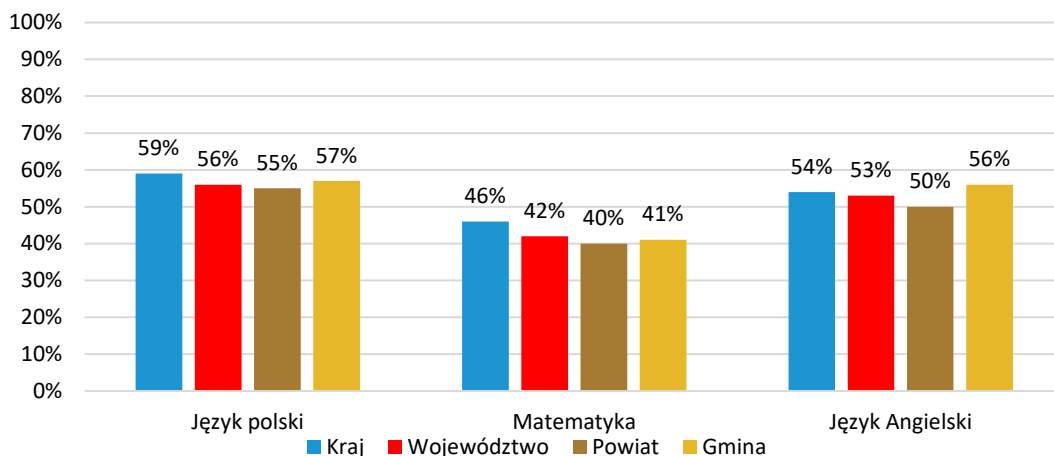
Dowozem dzieci do szkół zajmuje się Zielonogórski Związek Powiatowo-Gminny z siedzibą w Czerwieńsku, którego Gmina Nowogród Bobrzański jest członkiem. W związku z tym Gmina nie przeprowadza postępowania przetargowego na dowóz uczniów. W ramach zawartej umowy Gmina Nowogród Bobrzański realizuje obowiązek zapewnienia dowozu uczniów do szkół na podstawie art. 32 ust.5 oraz art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. W 2020 roku, w okresie wakacyjnym ZKP Spółka z o.o. nabyła kolejne autobusy, cztery Mercedesy Benz Citaro oraz pojazdy „Low entry” przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych. W kwestii dowozu uczniów do szkół średnich oraz wyższych, kierunkami są Zielona Góra oraz Żary. W 2020 roku ok. 44% wszystkich uczniów dojeżdżało do szkół i przedszkoli. Koszty dowozów uczniów do przedszkoli i szkół wyniosły 462 324,50 zł.

Stypendia Burmistrza Nowogrodu Bobrzańskiego otrzymali uczniowie szkół podstawowych z terenu Gminy Nowogród Bobrzański za wyniki w nauce i wybitne osiągnięcia naukowe w ramach Lokalnego Programu Wsparcia Edukacji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży Gminy Nowogród Bobrzański w roku szkolnym 2019/2020. Stypendia przyznano 56 uczniom, a ich łączna kwota wyniosła 18 750,00 zł.

Jedną z form badania postępów edukacyjnych i osiągnięć uczniów jest egzamin ósmoklasisty. Jego wyniki w dużym stopniu zależą od zdolności, aspiracji uczniów, środowiska rodzinnego, jednak znaczący wpływ ma przygotowanie w szkołach. Na poniższym wykresie zestawiono średni wynik egzaminu ósmoklasisty w 2020 roku dla kraju, województwa, powiatu oraz średniej z trzech szkół podstawowych z terenu Gminy. Interpretując diagram można stwierdzić, że poziom kształcenia w Gminie jest na poziomie dobrym. Z języka polskiego osiągnięto wyższy wynik (57%) niż dla powiatu i województwa, a z języka angielskiego (56%) średnia była wyższa niż dla wszystkich analizowanych jednostek. Najgorzej wypadła matematyka (41%), choć nadal średnia była nieco wyższa niż średnia powiatu zielonogórskiego.

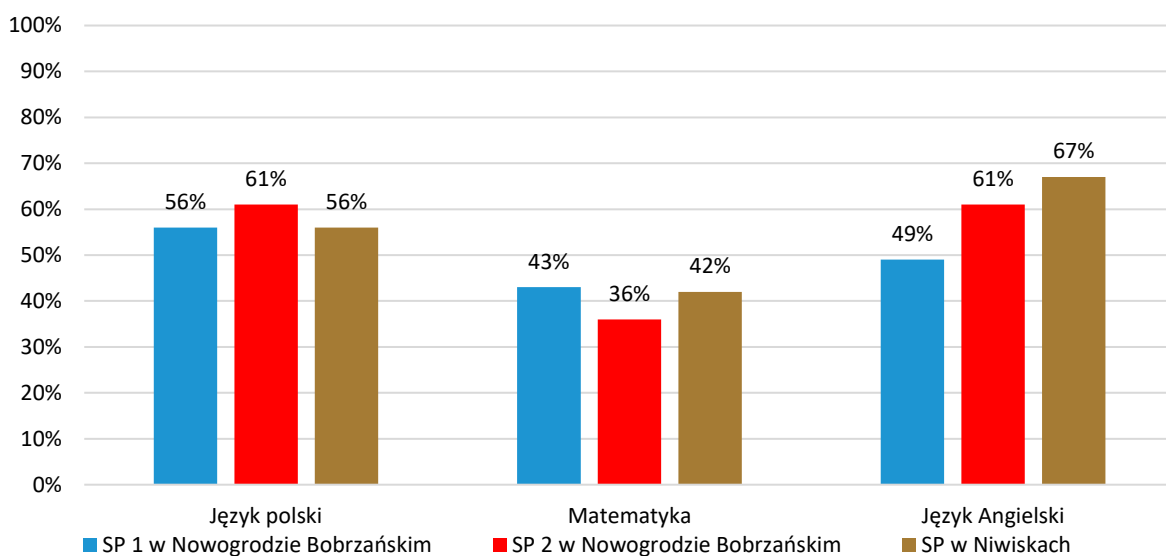

Ryc. 23. Średni wynik Gminy Nowogród Bobrzański egzaminu ósmoklasisty na tle kraju, powiatu i województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Gminy

Ponadto zestawiono ze sobą wyniki z poszczególnych szkół podstawowych na terenie Gminy Nowogród Bobrzański. Z poniższej analizy wynika, że w języku polskim najlepiej poradziła sobie Szkoła Podstawowa nr 2 im. H. Brodatego w Nowogrodzie Bobrzańskim, z matematyki najwyższe wyniki uzyskali uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. J. Korczaka w Nowogrodzie Bobrzańskim. Z kolei w językach obcych wysokie wyniki osiągają wychowankowie Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Niwiskach – aż 67%. W tej szkole, w jako jedynej przeprowadzono również egzamin z języka niemieckiego, gdzie średni wynik wyniósł 41%.

Ryc. 24. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w poszczególnych szkołach na terenie Gminy Nowogród Bobrzański

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

W zakresie inwestycji w placówkach oświatowych w 2020 roku Gmina przeznaczyła na remonty w SP 1 - 33 520,58 zł, w SP 2 - 12 300, 00 zł, a dla szkoły w Niwiskach przeznaczono 5 395, 00 zł. Budynki nadal wymagają nakładów finansowych.

W tabeli poniżej przedstawiono kwoty wydatkowane w dziale oświata i wychowanie wraz z subwencją oświatową dla Gminy Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020. Wydatkowana kwota zwiększyła się na przestrzeni analizowanych lat, lecz jest to typowa sytuacja dla całego kraju. Największy udział wśród wydatków ogółem stanowią wydatki bieżące, szczególnie wynagrodzenia i pochodne. Kwota wydatkowana na wynagrodzenia i pochodne wynagrodzeń zwiększyła się o prawie 1,5 mln zł w badanych latach. Wydatki majątkowe mają niewielki udział w wydatkach ogółem, a ich kwota w 2020 roku wyniosła 249 646,00 zł. Stopień pokrycia wydatków w dziale 801 subwencją wynosił w 2020 roku 44%, reszta wydatków sfinansowana została z dochodów własnych Gminy.

Tab. 20. Wydatki w dziale oświata i wychowanie w Gminie Nowogród Bobrzański w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
WYDATKI OGÓŁEM	12 637 199,46	12 888 614,17	13 156 996,98	13 501 692,64	13 462 283,53
Wydatki bieżące, w tym:	11 006 816,47	12 055 149,22	12 999 839,96	13 482 302,65	13 212 637,53
<i>Wynagrodzenia i pochodne</i>	7 720 556,80	8 348 054,45	9 249 993,34	9 607 703,29	9 149 114,72
<i>Pozostałe wydatki bieżące</i>	3 286 259,67	3 707 094,77	3 749 846,62	3 874 599,36	4 063 522,81
Wydatki majątkowe	1 630 382,99	833 464,95	157 157,02	19 389,99	249 646,00
SUBWENCJA OŚWIATOWA	5 728 378,00	5 750 834,00	5 967 266,00	6 212 606,00	5 924 323,00
Różnica między subwencją oświatową a wydatkami w dziale 801	6 908 821,46	7 137 780,17	7 189 730,98	7 289 086,64	7 537 960,53
Stopień pokrycia	45%	45%	45%	46%	44%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Kultura i sport

Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański działa Miejsko Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji oraz Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna. Oba podmioty zlokalizowane są przy ul. Pocztowej 7 w Nowogrodzie Bobrzańskim. MGOKSiR służy społeczności lokalnej, rozwija zainteresowania mieszkańców, organizuje różnego rodzaju imprezy, zajęcia sportowe, kulturalne i rekreacyjne. Odbývają się one w zależności od wydarzenia w domu kultury, na boisku sportowym i Orliku lub na Kąpielisku. Z kolei Biblioteka odpowiedzialna jest za spełnianie potrzeb czytelniczych: wypożyczanie literatury, promowanie czytelnictwa w Gminie oraz organizowania spotkań autorskich. Pełni również funkcje informacyjne, edukacyjne oraz społeczne. Zbiory biblioteczne udostępnione są w trzech miejscach:

- ul. Pocztowa 7 – wypożyczalnia, czytelnia,
- ul. Kościuszki 42 – wypożyczalnia, czytelnia,
- ul. Szkolna 3, Niwiska – filia biblioteczna

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych i sportowych organizowanych na terenie Gminy zalicza się: Koncert Noworoczny, Dzień kobiet, Rajd Integracyjny, półkolonie letnie i zimowe dla dzieci, Dożynki, „Bieg Bobra”, Dzień Dziecka, Mikołajki dla dzieci, Wigilia dla mieszkańców, Święto Niepodległości, Święto Konstytucji 3 Maja, Dzień Nauczyciela, Dzień Pracownika Socjalnego, kino plenerowe, turniej szachowy w Kaczenicach, Powiatowy Konkurs Recytatorski, Noc Świętojańską oraz Spotkanie Zespołów Ludowych.

W dni Nowogrodu Bobrzańskiego organizowany jest tzw. „Bieg Bobra”. Jest to wyścig organizowany w Gminie od 2014 roku, którego celem jest promocja Gminy poprzez popularyzację biegania i aktywności sportowej, jako zdrowego sposobu na życie i spędzanie czasu wolnego. Organizatorami biegu są władze Gminy wraz z MGOKSiR. Podczas tego wydarzenia mieszkańcy mogą przebrać się za bobra, a najładniejszy kostium zdobywa nagrody. Zarówno konkurencje biegowe, jak i konkurs stroju odbywają się z podziałem na różne kategorie; wiek, płeć. Trasy biegu i ich dystans dopasowane są do kategorii wiekowej. W ramach udziału w biegu dzieci przewidziane są nagrody w postaci: medali, pucharów, dyplomów itp. W ramach udziału dorosłych dla 3 pierwszych osób przewidziana jest nagroda pieniężna.

Aby włączyć w życie społeczno-kulturowe wszystkich mieszkańców Gminy organizowany jest Rajd Integracyjny osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych. Trasa rajdu wynosi ok. 11 km i przebiega w większości po terenach leśnych. Wydarzenie to ma charakter czysto rekreacyjny, a wszelkie formy współzawodnictwa są zakazane. Po rajdzie organizowany jest piknik, na którym przewidziane są atrakcje. Organizatorami Rajdu są: Burmistrz Nowogrodu Bobrzańskiego, Miejsko Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Nowogrodzie Bobrzańskim, Stowarzyszenie FIBER, Nadleśnictwo Krzystkowie i Ryszard Król – mieszkaniec Gminy i inicjator Rajdu.

W 2020 roku w Gminie Nowogród Bobrzański zorganizowano: Koncert Noworoczny, Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Półkolonie zima 2020, Dzień Kobiet, Wakacje z kinem

Przybymierz, Piknik Rowerowy, Dożynki Gminne, Piknik Rowerowy polsko-niemiecki, Ekopiknik z latawcem, kino samochodowe, dzień nauczyciela, 11 listopada, Mikołaj dla dzieci, oraz inne wydarzenia kulturalne: seanse filmowe, koncerty, spotkania, imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne i warsztaty. W wydarzeniach tych wzięło udział łącznie ok. 800 mieszkańców.

Natomiast w ramach działania Biblioteki mieszkańcy mieli okazję wziąć udział w takich wydarzeniach jak: warsztaty dla przedszkolaków, spotkania z uczniami szkoły podstawowej, zajęcia logopedyczne z dziećmi, wystawy nowości książkowych, projekt „Mała książka. Wielki Człowiek”, wręczenie dyplomów „Małego Czytelnika”, a także cykliczne spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki, grupowe wypożyczanie książek dla przedszkolaków oraz uczniów szkoły podstawowej i „Latarnik Polski Cyfrowej”. Wzięło w nich udział 395 mieszkańców.

Przy omawianych samorządowych jednostkach kultury funkcjonują następujące sekcje: Bobrzanki, Rosa, seniora, biegowa, oldboye, taneczna, szachowa, plastyczna, harcerska, strzelecka, grupa AA, boisk.

Dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji zarządza także innymi obiektami, do których należy: boisko „Orlik 2012”, boisko sportowe przy ul. Fabrycznej w Nowogrodzie Bobrzańskim, kąpielisko przy ul. Fabrycznej oraz plaża w Dobroszowie Małym.

Na terenie Gminy funkcjonuje 10 świetlic wiejskich w: Bogaczowie, Drągowinie, Kaczenicach, Klępinie, Kotowicach, Niwiskach, Pierzwini, Przybymierzu, Urzutach oraz Wysokiej. Dostrzega się konieczność opracowania oferty kulturalnej w świetlicach, aby w pełni wykorzystać ich potencjał i zapewnić możliwości spędzania wolnego czasu dla mieszkańców.

Bezpieczeństwo publiczne

Zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa należy do zadań własnych gminy.

Na obszarze Gminy Nowogród Bobrzański działa Komenda Miejska Policji, zlokalizowana w Zielonej Górze. Posterunek Policji w Nowogrodzie Bobrzańskim znajduje się przy ul. Mikołaja Reja 5, podlega mu 3 funkcjonariuszy. Najczęstszymi przestępstwami w Gminie są kradzieże różnego rodzaju oraz bójki i pobicia. W drugiej kolejności popełniane przestępstwa dotyczą kierowania pojazdami w stanie nietrzeźwości.

Poza tym na terenie Gminy Nowogród Bobrzański działa także Straż Miejska, licząca dwóch funkcjonariuszy. Zajmują się oni czuwaniem nad porządkiem publicznym oraz patrolami.

Gminie funkcjonuje kilka jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych: w Nowogrodzie Bobrzańskim, Niwiskach, Kotowicach, Urzutach, Wysokiej, Drągowinie, Kaczenicach. Dwie pierwsze jednostki ujęte są w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. W 2020 roku OSP brały udział projektach organizowanych dla mieszkańców Gminy takich jak: „Na straży mieszkańców Niwisk”, „Kultura w dobie koronawirusa”, „Ferie 2020 Młodzieżowej

Drużyny Pożarniczej” oraz „Organizacja obozu sportowo-szkoleniowo-wypoczynkowego Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej z terenu Gminy Nowogród Bobrzański”.

Na poziom bezpieczeństwa w Gminie wpływa również monitoring umiejscowiony w najczęściej odwiedzanych przez mieszkańców miejscach tj. przy basenach, rynku miejskim, Placu Zamkowym, Placu Wolności, Urzędzie Miejskim, Ośrodku Kultury Sportu i Rekreacji, przy ul. Nadbrzeżnej oraz przy składowisku odpadów.

Otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne Gminy

Miejszem wyrażania, uzgadniania, a także realizacji celów oraz wspólnego działania ludzi o podobnych zainteresowaniach są stowarzyszenia, organizacje pozarządowe oraz fundacje. Według Ministerstwa Sprawiedliwości (system EKRS) w 2020 roku na terenie Gminy Nowogród Bobrzański działało 20 organizacji pozarządowych, stowarzyszeń oraz fundacji. Oprócz Ochotniczych Straży Pożarnych należą do nich:

- Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej "Wrzos" (w likwidacji),
- Ludowy Zespół Sportowy "Zieloni" Nowogród Bobrzański,
- "Fundacja Polskiej Sztuki",
- Gminny Klub Sportowy "Fadom"
- Stowarzyszenie Na Rzecz Dostępnego Budownictwa Socjalnego,
- Stowarzyszenie "Bez Barrier, Bez Granic",
- Fundacja "Pomocna Dłoń",
- Stowarzyszenie "Przyjaciół Drągowiny - Rosa",
- Stowarzyszenie Kulturalno-Edukacyjne "Kurtyna",
- Fundacja Wzajemnej Pomocy "Arka",
- Stowarzyszenie "Crash-Klub",
- "Lepiej Razem",
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wspólnoty Kotowic "Kotvica",
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Integracji Społecznej "Gniazdo",
- Stowarzyszenie Zwyczajnie „R A N C Z O”.

Niektóre zadania Gminy Nowogród Bobrzański dokonywane są we współpracy z powyższymi organizacjami pozarządowymi, dlatego organizacje te otrzymują od Gminy pomoc (również finansową z budżetu Gminy) na realizowane zadania.

Poniższa tabela zawiera informacje dotyczące najważniejszych partnerów społecznych, gospodarczych i kulturalnych Gminy Nowogród Bobrzański wraz z opisem współpracy.

Tab. 21. Tabela Partnerzy Gminy Nowogród Bobrzański

NAZWA PARTNERA	CHARAKTER WSPÓŁPRACY Z GMINĄ
Gminy partnerskie powiatu zielonogórskiego (Świdnica, Czerwieńsk, Zabór, Trzebiechów, Sulechów, Kargowa, Bojadła, Babimost)	współpraca w zakresie działań kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych oraz wymiany dobrych praktyk w funkcjonowaniu samorządu,
Zagraniczne Gminy partnerskie: Lübbenau – Niemcy, Bellingwedde – Holandia, Cimisliia – Mołdowa	współpraca w zakresie możliwości wymiany kulturalnej, gospodarczej oraz informacyjnej, przeniesienie dobrych praktyk jednostek zagranicznych na lokalne, promocja Gminy, współudział w różnych projektach,
Stowarzyszenie Fiber, Stowarzyszenie Przyjaciół Drągowiny- ROSA,	współpraca w zakresie organizowania działań kulturalnych i sportowych
Kluby sportowe	współpraca w zakresie organizowania wydarzeń sportowych,
Jednostki OSP	współpraca w zakresie działania na rzecz społeczności lokalnej,
Ludowy Zespół „Bobrzanki”	współpraca w zakresie organizowania i prowadzenia działań kulturalnych zreszających mieszkańców Gminy,

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Ponadto Gmina Nowogród Bobrzański jest członkiem stowarzyszeń i związków międzygminnych takich jak:

Lokalna Grupa Działania Między Odrą a Bobrem w Zaborze – jest to oddolna inicjatywa zrzeszająca przedstawicieli organizacji różnych sektorów oraz mieszkańców. Do głównych celów stowarzyszenia należy działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizacja mieszkańców tych obszarów, realizacja lokalnej strategii rozwoju, a także wszelkie działania związane z promocją środowiska naturalnego, sportem, kulturą i turystyką.

Stowarzyszenie „Aglomeracja Zielonogórska” – to związek zrzeszający 17 gmin oraz kilku innych partnerów w sposób samorządowy, dobrowolny i trwały. Stowarzyszenie prowadzi swoją działalność nie tylko na terenie Podregionu Zielonogórskiego, ale również na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej. Jego celami są: wspieranie idei samorządu terytorialnego i obrona wspólnych interesów członków Stowarzyszenia, określanie i wykonywanie wspólnych przedsięwzięć oraz wykonywanie innych zadań zawartych w umowach i porozumieniach podpisanych przez Stowarzyszenie.

„Lubuskie Trójmiasto” – jest to stowarzyszenie obejmujące terytorium 8 gmin, wspierające ideę samorządu terytorialnego oraz ochronę wspólnych interesów w zakresie: rozwoju lokalnego i regionalnego, współpracy gospodarczej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony środowiska naturalnego, zabezpieczenia usług komunalnych, promocji, zarządzania gospodarką i infrastrukturą komunikacyjną, usług społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystyki, sportu, ochrony zdrowia oraz rozwoju przedsiębiorczości.

Zielonogórski Związek Powiatowo-Gminny – od stycznia 2018 roku Związek zajmuje się zadaniami gmin i powiatu w zakresie organizacji publicznego transportu zbiorowego na sieci komunikacyjnej w powiatowo-gminnych przewozach pasażerskich.

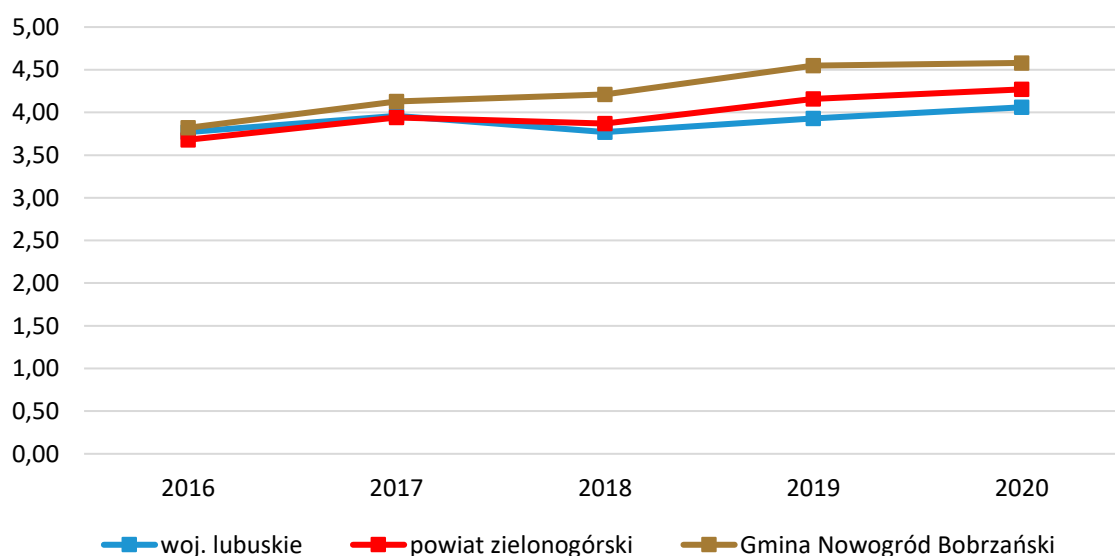

Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr – stowarzyszenie prowadzi działalność na rzecz obszarów przygranicznych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec, ich reformy ekologicznej, rozkwitu gospodarczego i kulturalnego oraz stałej poprawy warunków życia ich mieszkańców, w tym zniwelowanie istniejących różnic sytuacji ekonomicznej. Głównymi celami Stowarzyszenia są: przewyższanie granic, integracja oraz tzw. „nowy duch europejski”, czyli działania prowadzące do tworzenia trwałej integracji, przyjmowanie odmienności jako atutu, a także prowadzenie współpracy transgranicznej.

Stowarzyszenie Klaster Turystyki Historycznej – jest to stowarzyszenie o elastycznej formule organizacyjnej, działające w ramach Klastra, prowadzące działania związane z branżą turystyczną i historyczną. Zadaniem stowarzyszenia jest zwiększenie atrakcyjności obszaru jego działania, zarówno na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jak i Republiki Federalnej Niemiec, a także zwiększanie dochodów członków Stowarzyszenia.

Poniższy wykres przedstawia liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1 tysiąc mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański, w porównaniu do innych gmin powiatu zielonogórskiego i województwa lubuskiego. Dla Gminy Nowogród Bobrzański wspomniany wskaźnik plasował się na bardzo wysokim poziomie. Od 2016 do 2020 roku był on wyższy dla omawianej Gminy niż dla powiatu zielonogórskiego, a nawet całego województwa lubuskiego. W przypadku powiatu i województwa od 2017 do 2018 roku zauważyć można spadek wskaźnika, gdzie w przypadku Gminy przez cały badany okres utrzymywał się stały wzrost.

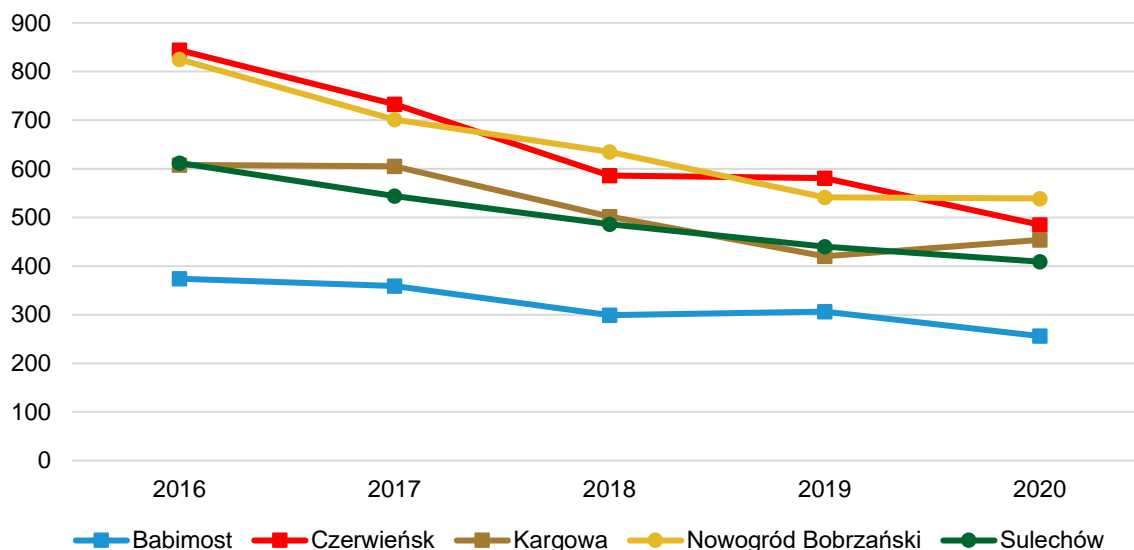

Ryc. 25. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 tys. mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański na tle powiatu i województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu Gminy Nowogród Bobrzański do innych gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego zauważyć można, iż liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 tys. mieszkańców, pomimo wcześniejszego znacznego spadku i tak jest obecnie najwyższa. Najbardziej niekorzystnie w tym zakresie wypada Gmina Babimost.

Ryc. 26. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 tys. mieszkańców w Gminie Nowogród Bobrzański na tle gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Na terenie Gminy Nowogród Bobrzański usługi z zakresu opieki zdrowotnej świadczą:

- Indywidualna Praktyka Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej Jolanta Dobrzyńska, ul. Wiejska 3, 66-010 Nowogród Bobrzański,
- NZOZ Przychodnia Lekarska „MEDICUS” E.Machnicka-Smolińska Spółka, ul. Wiejska 3, 66-010 Nowogród Bobrzański oraz ul. Akacyjowa 1, 66-010 Niwiska,
- Przychodnia Lekarska „Novomed” s.c. Jacek Szmyr, Rafał Szmyr, ul. Warzywna 5, 66-010 Nowogród Bobrzański,
- Alergicus-Dent Elżbieta Pańnicka Marek Pańnicki NZOZ – Stomatolog, ul. Wiejska 3, 66-010 Nowogród Bobrzański,
- Podstacja Pogotowia ratunkowego – karetka z zespołem ratowniczym,
- Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego w Krzywańcu (nieдоступny dla mieszkańców).
- Zakład Fizjoterapii „Fizjo-Med.”

Wymienione wyżej przychodnie posiadają gabinet pielęgniarki środowiskowej lub/i gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, natomiast przychodnia Lekarska „Novomed” posiada

dodatkowo gabinet diagnostyczno-zabiegowy i pełni funkcje punktu szczepień. Punkt szczepień oraz gabinet diagnostyczno-zabiegowy w Przychodni Lekarskiej „Novomed” czynne są od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00-16:00. Godziny otwarcia Alergicus-Dent wahają się od 8:00 do 18:00. Usługi zdrowotne w pozostałych placówkach świadczone są od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00-18:00. W zakresie medycznej pomocy specjalistycznej, na terenie Gminy, funkcjonuje Zakład Fizjoterapii „Fizjo.Med” (ul. Kościuszki 41 w Nowogrodzie Bobrzańskim) świadczące usługi z zakresu rehabilitacji ambulatoryjnej i domowej. W przypadku leczenia szpitalnego mieszkańcy korzystają z ośrodków położonych w większych miastach np. Zielona Góra, Sulechów.

W 2020 roku podstacja ratunkowa w Nowogrodzie Bobrzańskim została wyposażona w nową karetkę, zakupioną przez Fundację Siepomaga, w ramach ogólnopolskiej akcji #hot16challenge2. Dzięki nowemu ambulansowi znacznie poprawiło się bezpieczeństwo w zakresie ratownictwa medycznego w regionie lubuskim. Karetką jeździ zespół dwóch doświadczonych ratowników medycznych.

Gmina Nowogród Bobrzański nie dofinansowuje nieobowiązkowych szczepień (ospa, grypa itp.). Natomiast udostępnia firmie zewnętrznej miejsce i informacje o badaniach w zakresie realizacji programów profilaktycznych obejmujących badania USG piersi i mammografii.

W obszarze Gminy zlokalizowano dwie apteki, obie położone są w granicach Miasta Nowogród Bobrzański:

- Dr. Max, ul. Rynek 8, 66-010 Nowogród Bobrzański,
- Apteka Orion, ul. Konopnickiej 3, 66-010 Nowogród Bobrzański.

Apteka Dr. Max czynna jest od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00 – 16:00 (w soboty od 9:00 do 14:00). Natomiast apteka Orion otwarta jest od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 18:30 (w soboty od 8:00 do 13:00).

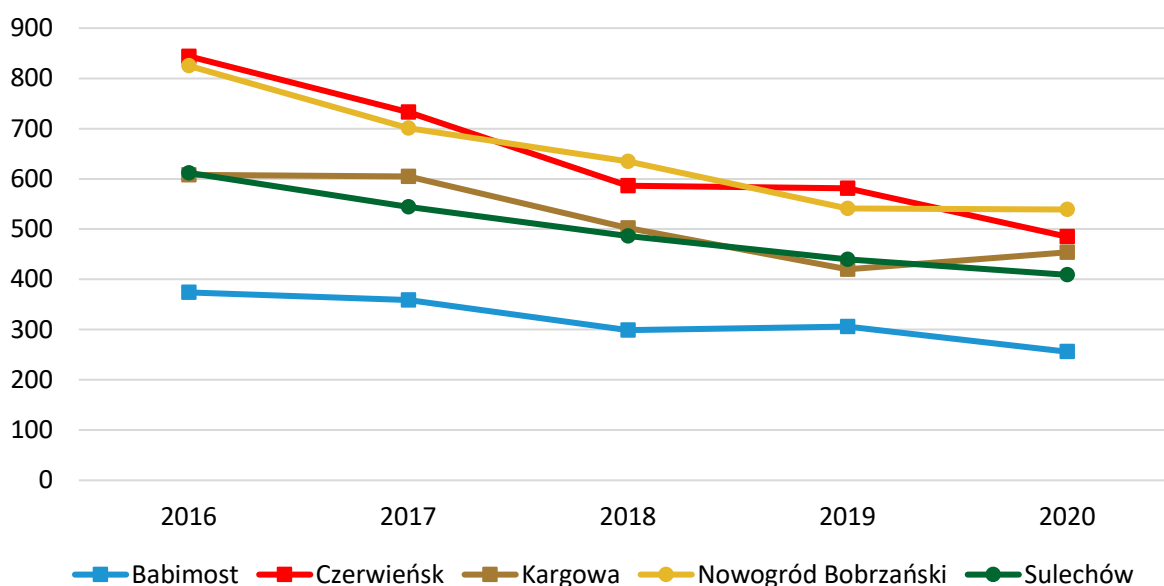
Podmiotem wykonującym zadania Gminy w zakresie pomocy społecznej jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowogrodzie Bobrzańskim. Celem MGOPS jest realizacja zadań własnych Gminy oraz zadań zleconych Gminie z zakresu pomocy społecznej. Zadaniem Ośrodka jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie mogą poradzić sobie wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Do zadań zleconych MGOPS należy udzielanie świadczeń rodzinnych, wychowawczych i alimentacyjnych oraz prowadzenie postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, a także przyznawanie dodatków energetycznych, mieszkaniowych, prowadzenie działań z zakresu opieki zdrowotnej, Program "Za życiem" i Karta Dużej Rodziny.

W 2020 roku pomoc społeczna przyznawana była głównie z powodów ubóstwa, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, a także bezrobocia.

Poniższe wykresy przedstawiają beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Gminie Nowogród Bobrzański na tle gmin miejsko-wiejskich powiatu zielonogórskiego. Od 2016 roku każdej analizowanej jednostce zaobserwować można spadek lub niekiedy niewielki wzrost beneficjentów. W przypadku Gminy Nowogród Bobrzański

obserwuje się dynamiczny spadek, bez okresów wzrostowych. W 2020 roku wartość wskaźnika wynosiła 539 i był to najwyższy wskaźnik wśród porównywanym gmin.

Ryc. 27. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Gminie Nowogród Bobrzański na tle gmin miejsko-wiejskich w powiecie zielonogórskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Nowogród Bobrzański posiada także programy społeczne i pomocowe takie jak:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2015-2022,
- Program wspierania rodziny w Gminie Nowogród Bobrzański na lata 2019-2021,
- Gminny Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Nowogrodzie Bobrzańskim na lata 2017-2021,
- Gminny program „Posiłek dla dzieci i młodzieży” na lata 2019-2023,
- Program Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej „Opieka 75+”,
- Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”,
- Program „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”,
- Program Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej „Wspieraj Seniora”.

MGOPS współpracuje z Fundacją Wzajemnej Pomocy ARKA z siedzibą w Krzywej. W ramach tej współpracy prowadzone jest Schronisko samopomocowe wsparcia „Dom wspólnoty BaćArka” w Krzywej i Schronisko samopomocowe wsparcia „Dom wspólnoty Arka” w Chynowie. Placówki te nie są prowadzone przez Gminę, jednak zapewniają pomoc osobom bezdomnym, których ostatnim miejscem zameldowania jest Gmina Nowogród Bobrzański oraz osobom potrzebującym pomocy z Gminy (z wyjątkiem osób nieletnich). Ośrodek opłaca także pobyty w Domach Pomocy Społecznej osobom chorym i niepełnosprawnym w przypadku, gdy nie ma możliwości zapewnienia im całodobowej opieki.

Gmina Nowogród Bobrzański nie dysponuje danymi z zakresu zaspokajania potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach, poprzez zapewnienie im lokalu. Natomiast z Raportu o stanie gminy z roku 2019 i 2020, a także sprawozdania o stanie mienia komunalnego z 2020 roku wynika, że sytuacja mieszkaniowa w Gminie, w porównaniu do roku poprzedniego, uległa poprawie. Liczba lokali socjalnych wzrosła z 24 do 28 (a założeniem było wzrost do 26).

Ogólny stan ewidencji nieruchomości w 2020 roku klasyfikował się następująco:

- liczba lokali mieszkalnych – 101 w tym 28 socjalnych,
- liczba lokali użytkowych – 8.

W najbliższych latach planuje się zwiększanie liczby mieszkań socjalnych, z uwagi na fakt, iż na dzień 16.03.2022 r. na taką pomoc oczekuje 86 rodzin.

Gmina Nowogród Bobrzański dba także o pomoc dla seniorów oraz organizowanie im czasu wolnego. Swoją działalność od 2018 roku prowadzi Klub Seniora, który powstał w ramach programu wieloletniego Senior + na lata 2015-2020. Sekcja ta jest prowadzona w MGOKSiR-irze, tam również prowadzone są warsztaty, spotkania oraz rozmaite zajęcia rozwijające. Ponadto w 2020 roku przeprowadzono akcję „Kto ubogim da, ten u Boga ma” niosącą pomoc materialną starszym osobom z Gminy Nowogród Bobrzański.

ZAŁĄCZNIK 2: WZÓR ANKIETY

ANKIETA

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022 - 2027 – konsultacje społeczne

Szanowni Państwo,

W związku z przygotowaniem Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański na lata 2022 - 2027, zwracamy się z prośbą o wypełnienie ankiety. Ankieta jest anonimowa.

Dziękujemy Państwu za udział w zbieraniu danych, Państwa opinia i uwagi pomogą za planować działania, niezbędne do rozwoju naszej Gminy!

Część I

Proszę o wpisanie znaku X w odpowiednie pola poniższej tabeli. W przyjętej skali 1 oznacza najniższą, natomiast 5 najwyższą ocenę.

Społeczeństwo						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Aktywność mieszkańców na rzecz gminy?						
Skuteczność działania pomocy społecznej?						
Dostęp do podstawowej opieki medycznej?						
Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej?						
Dostęp do klubu malucha?						
Wsparcie osób starszych oferowane przez gminę? (DPS, Klub Seniora)						
Wsparcie osób niesamodzielnych?						
Poziom zadowolenia z usług świadczonych przez Urząd Gminy?						
Bezpieczeństwo publiczne na terenie gminy?						
Funkcjonalność budynków administracji publicznej?						
Gospodarka						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy?						
Możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy?						
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej na terenie gminy?						
Funkcjonowanie transportu zbiorowego na terenie gminy?						
Połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami?						
Dostępność usług na terenie Gminy?						
Perspektywy rozwojowe działalności rolniczej w Gminie?						
Konkurencyjność gminy jako miejsca zamieszkania i lokalizacji inwestycji?						

Konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku lokalnym?						
Środowisko i przestrzeń						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Estetykę swojej gminy?						
Jakość powietrza w gminie?						
Ofertę gminy w działaniach wspierających ochronę środowiska?						
Czystość wód powierzchniowych i terenów przylegających?						
Infrastrukturę melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty itp.)?						
Czystość terenów zieleni (lasów, parków)?						
Świadomość ekologiczną mieszkańców?						
System odbioru odpadów na terenie gminy?						
Efektywność zagospodarowania przestrzeni w gminie (czy tereny są wykorzystywane optymalnie)?						
Walory środowiska przyrodniczego w gminie?						
Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie gminy?						
Infrastruktura techniczna						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Stan dróg w gminie?						
Małą infrastrukturę drogową (chodniki, oświetlenie, przystanki, itp)?						
Bezpieczeństwo przy głównych drogach w związku z ruchem aut osobowych i ciężarowych?						
Jakość sieci wodociągowej?						
Jakość sieci kanalizacyjnej?						
Jakość sieci gazowej?						
Dostęp do Internetu w gminie?						
Turystyka i rekreacja						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Atrakcyjność turystyczną gminy?						
Poziom bazy sportowo-rekreacyjnej w gminie?						
Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej?						
Poziom bazy gastronomicznej?						
Wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych?						
System ścieżek rowerowych?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dzieci?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla młodzieży?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dorosłych?						

Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów?						
Działania promocyjne gminy, mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów?						
Edukacja i kultura						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Dostęp do edukacji przedszkolnej?						
Jakość edukacji przedszkolnej w gminie?						
Jakość infrastruktury przedszkolnej na terenie gminy?						
Dostęp do edukacji w szkołach podstawowych?						
Jakość edukacji w szkołach podstawowych w gminie?						
Jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sale sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, inne)?						
Wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach na terenie gminy?						
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach na terenie gminy?						
Dodatkową ofertę (kółka zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia itp.) w szkołach na terenie gminy?						
Organizację dowozu dzieci do szkół?						
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych w gminie?						
Dostęp do obiektów kulturalnych w gminie? (godziny i dni otwarcia, itp.)						
Działalność domu kultury i biblioteki?						
Działalność świetlic wiejskich?						

Część II:

1. Proszę o zaznaczenie 5 aspektów, które są najistotniejsze do poprawy w gminie w ciągu najbliższych lat:

- poprawa infrastruktury drogowej (chodników, dróg)
- poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego
- rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych
- rozbudowa oświetlenie ulicznego
- rozwój infrastruktury sportowej
- budowa i modernizacja sieci wodociągowej
- budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków
- rozwój sieci gazowej
- budowa i modernizacja świetlic wiejskich
- rozwój przedsiębiorczości/ ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej
- poprawa poziomu czystości wód powierzchniowych i podziemnych
- poprawa funkcjonowania gospodarki odpadami na terenie gminy
- zwiększenie dostępu do Internetu
- wsparcie dla budowy instalacji pozyskujących energię odnawialną ze słońca, wiatru, biomasy
- zwiększenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3
- stworzenie miejsc opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi
- poprawa dostępu do usług medycznych
- zmniejszenie bezrobocia
- promocja gminy
- inwestycje w rozwój turystyki
- budowa obwodnicy
- podniesienie poziomu nauczania w szkołach podstawowych
- zwiększenie dostępności przedszkoli
- zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży
- poprawa bezpieczeństwa publicznego
- rozwój kultury
- aktywizacja osób starszych
- inne (jakie?)

Część III:

1. Co Pani/Pana zdaniem powinno być wizytówką gminy?

.....

Metryczka

Płeć: kobieta mężczyzna

Wiek: poniżej 18 lat 18-25 lat 26-35 lat 36-45 lat 46-55 lat 56-65 lat
powyżej 65 lat

Zatrudnienie:

uczeń/student rolnik przedsiębiorca osoba pracująca osoba bezrobotna
 emeryt / rencista inne (jakie?) .....

Zamieszkanie:

jestem mieszkańcem gminy nie jestem mieszkańcem gminy

Załącznik 3: TABELA EWALUACYJNA

CEL STRATEGICZNY I: ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OPARTY NA NOWOCZESNYCH I INNOWACYJNYCH ROZWIĄZANIACH CHRONIĄCYCH ŚRODOWISKO I POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW					
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
1.1. Modernizacja i rozwój sieci dróg oraz chodników na terenie gminy	1) Budowa nowych, remont modernizacja oraz utworzenie istniejących dróg gminnych i chodników				
	2) Dalszy rozwój transportu publicznego oraz utworzenie centrum przesiadkowego na terenie Gminy				
	3) Poprawa bezpieczeństwa przy drogach przejściach dla pieszych i w miejscach publicznych m.in. poprzez rozbudowę i modernizację oświetlenia				
	4) Współpraca z zarządcami dróg wyższego rzędu w celu rozbudowy i modernizacji dróg w szczególności dróg powiatowych.				
1.2. Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej, deszczowej oraz melioracyjnej	1) Doprowadzenie sieci kanalizacyjnej do jak największej liczby gospodarstw domowych uzasadnionej ekonomicznie				
	2) Rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarze zwartej zabudowy				
	3) Budowa nowej oraz rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci wodociągowej zapobiegająca awariom i przerwom w dostawach wody				
	4) Budowa nowych i modernizacja istniejących stacji uzdatniania wody				
	5) Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków				
	6) Zagospodarowanie i retencjonowanie wód opadowych, w tym budowa błękitnej i zielonej infrastruktury w postaci m.in. zbiorników retencyjnych, rowów melioracyjnych z zastawkami oraz sieci deszczowej na terenie miasta.				
1.3. Rozwój pozostałej infrastruktury technicznej oraz rewitalizacja terenów publicznych	1) Tworzenie warunków do rozwoju i poprawy jakości sieci Internetu światłowodowego oraz sygnału GSM				
	2) Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni Gminy pokrytej Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego				
	3) Wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie Gminy oraz prowadzenie działań rewitalizacyjnych				

	4) Kontynuacja termomodernizacji budynków użyteczności publicznej				
	5) Ochrona zabytków na terenie Gminy				
	6) Współpraca z dostawcami gazu w zakresie gazyfikacji Gminy				
1.4. Przystosowanie do zmian klimatu, ochrona środowiska oraz poszanowanie walorów przyrodniczych	1) Wspieranie instalacji odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców oraz montaż instalacji OZE na budynkach użyteczności publicznej				
	2) Utrzymanie oferty wsparcia dla mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na terenie Gminy				
	3) Podniesienie świadomości środowiskowej mieszkańców poprzez prowadzenie edukacji ekologicznej skierowanej do różnych grup społecznych.				
	4) Kontynuacja działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest				
	5) Adaptacja do zmian klimatu				

CEL STRATEGICZNY II: WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO ORAZ WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI					
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
2.1. Rozwój przedsiębiorczości oraz wzrost atrakcyjności rynku pracy	1) Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę				
	2) Wsparcie rozwoju rolnictwa, w tym małych gospodarstw oraz zachęcanie do utworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych				
	3) Promocja terenów inwestycyjnych				
	4) Prowadzenie szkoleń oraz warsztatów dla młodych przedsiębiorców				
	5) Utworzenie punktu konsultacyjnego i doradczego dla producentów z terenu Gminy				
	6) Nawiązanie współpracy z innymi gminami w zakresie wymiany doświadczeń i produktów lokalnych				
2.2. Rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej	1) Opracowanie oraz budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszo-rowerowych				
	2) Rozwój bazy noclegowo-gastronomicznej na terenie Gminy				
	3) Stworzenie mapy atrakcyjnych punktów w Gminie				
	4) Stworzenie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej				
	5) Wykorzystanie potencjału miejsc m.in. Stary Młyn, ruiny Kościoła w Podgórzycach, Kościoły w Nowogrodzie Bobrzańskim, Pałac Bogaczów oraz współpraca z prywatnymi właścicielami w celu ożywienia tych miejsc				
	6) Nawiązanie współpracy z Nadleśnictwem Krzystkowice w celu wypromowania Fabryki Amunicji DAG				
2.3. Promocja gminy oraz wsparcie dla	1) Utworzenie kalendarza cyklicznych wydarzeń lokalnych, promujących produkty lokalne oraz lokalnych twórców				

lokalnych przedsiębiorców	2) Wspieranie lokalnych przedsiębiorców oraz gospodarstw agroturystycznych				
	3) Stworzenie koncepcji lokalnego produktu turystycznego Gminy				
	4) Udział w targach turystycznych (w tym branżowych)				
	5) Organizacja cyklicznych imprez tematycznych oraz zapraszanie mieszkańców gmin ościennych do udziału				
	6) Promowanie lokalnej kultury m.in. łemkowskiej oraz Góralów Czadeckich;				
	7) Udostępnianie materiałów promocyjnych w zakresie turystyki i rekreacji na terenie Gminy w tym z wykorzystaniem metod tradycyjnych oraz narzędzi internetowych i mediów społecznościowych				

CEL STRATEGICZNY III: POPRAWA ŚWIADCZONYCH USŁUG ORAZ DOSTĘPNOŚCI WARUNKUJĄCA PODWYŻSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCA GMINY					
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
3.1. Wzrost jakości usług społecznych na terenie gminy	1) Rozszerzenie bazy lokalowej dla działalności MGOPS-u (np. magazyny, sale na prowadzenie zajęć, warsztatów)				
	2) Budowa Centrum Integracji Społecznej, a także wsparcie przy zakładaniu spółdzielni oraz wspólnot socjalnych;				
	3) Rozwijanie i wsparcie działalności MGOKSiR m.in. poprzez stworzenie bogatej oferty zajęć dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów;				
	4) Utrzymanie i rozwój działalności Klubu Seniora na terenie Gminy				
	5) Zwiększenie dostępności usług specjalistycznej opieki zdrowotnej, w tym także pomocy psychologicznej, dedykowanej mieszkańcom				
	6) Stworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjno-pielęgnacyjnego				
	7) Rozszerzenie bazy lokalowej – mieszkań socjalnych oraz komunalnych				
	8) Zapewnienie wielofunkcyjności budynków przeznaczonych na cele usług społecznych możliwość dostosowania w perspektywie kilkunastu-kilkudziesięciu lat do zmieniających się potrzeb (np. zmniejszenie zapotrzebowania na usługi przedszkolne, żłobkowe, szkolne, a zwiększenie na usługi opiekuńcze, senioralne, zdrowotne)				
	9) Wsparcie asystenta osoby niepełnosprawnej oraz propagowanie korzystania z pomocy tego rodzaju pracownika				
	10) Publikacje na gminnych stronach internetowych informacji dla młodych rodziców.				
	11) Poszerzenie oferty wydarzeń kulturalnych i sportowych dla dzieci i				

	młodzieży, angażującej wykorzystanie istniejącej infrastruktury				
	12) Dążenie do spójności w ramach funduszu sołectkiego (odejście od finansowania działań związanych z infrastrukturą komunikacyjną na rzecz finansowania działań integracyjnych, kulturalnych, społecznych)				
3.2. Udoskonalenie oferty edukacyjnej oraz opiekuńczej dla najmłodszych	1) Gruntowa modernizacja obiektów szkolnych oraz przedszkolnych				
	2) Zapewnienie i zwiększanie środków na realizację zajęć rozwijających dla dzieci zdolnych oraz wyrównawczych dla dzieci z potrzebami				
	3) Zapewnienie nowoczesnych materiałów edukacyjnych umożliwiających prowadzenie specjalistycznych zajęć np. z programowania, przyrodniczych, językowych oraz matematycznych dla dzieci i młodzieży				
	4) Zwiększenie miejsc w przedszkolach oraz klubach malucha				
	5) Podniesienie jakości nauczania poprzez systematyczne doszkalanie nauczycieli				
	6) Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów				
	7) Szerzenie idei wolontariatu wśród dzieci				
	8) Rozwój oraz modernizacja infrastruktury sportowej i oświatowej (wraz z ich wyposażeniem) dedykowanej dzieciom i młodzieży.				
3.3. Zapewnienie dostępności z uwzględnieniem osób ze specjalnymi potrzebami	1) Minimalizacja barier architektonicznych (np. poprzez zamontowanie wind, podjazdów w budynkach użyteczności publicznej, usunięcie progów czy krawężników)				
	2) Podnoszenie poziomu dostępności cyfrowej, m.in. poprzez dostosowanie stron internetowych, mediów społecznościowych, aplikacji, odtwarzaczy multimedialnych				
	3) Dostosowanie mieszkań socjalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami				
	4) Przeprowadzenie szkoleń dla pracowników gminnych współpracujących z osobami z niepełnosprawnościami.				

